

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Tomažič

**ODRAŽANJE PROCESOV PREOBLIKOVANJA DRUŽINE
V VEDENJU IN ZAVESTI LJUDI
RAZLIČNIH GENERACIJ**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Tomažič

**ODRAŽANJE PROCESOV PREOBLIKOVANJA DRUŽINE
V VEDENJU IN ZAVESTI LJUDI
RAZLIČNIH GENERACIJ**

Magistrsko delo

Mentor: prof. dr. Blaž Mesec

Komentorica: izred. prof. dr. Gabi Čačinovič - Vogrinčič

Ljubljana, 2008

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Katarina Tomažič

Naslov: **Odražanje procesov preoblikovanja družine v vedenju in zavesti ljudi različnih generacij**

Kraj: Ljubljana

Leto: 2007

Št. strani: 155

Št. tabel: 43

Deskriptorji: družina, preoblikovanje družine, postmodernost in modernost, postmoderna družina, družina v krizi, deinstitucionalizacija družine, pluralizacija družine, starševstvo, položaj žensk in moških v karieri in družini, materinstvo, družina kot mala skupina, sociološki vidik družine, partnerstvo in avtonomija, intimnost v družinskih razmerjih, komunikacija med partnerjema

Povzetek: V nalogi sem največ pozornosti posvetila konceptom preoblikovanja družine, in sicer: deinstitucionalizaciji, individualizaciji, pluralizaciji in delitvam vlog med spoloma, ki sem jih pri raziskovanju obravnavala kot odvisne spremenljivke. Temeljni namen naloge pa je bil ugotavljanje odnosa med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami ter odražanje procesov spreminjanja družine v zavesti in vedenju anketiranih posameznikov različnih generacij.

Text: **Thesis for master's degree – the reflection of transformation processes of the family in the awareness and behaviour of people belonging to different generations**

Key words: family, family transformations, post modernity and modernity, post-modern family, family in crisis, family deinstitutionalisation, family pluralisation, parenting, the family position of men and women in carrier, motherhood, family as a small group, the sociological view of the family, partnership and autonomy, intimacy in family relationship, communication between partners

Extract: In my thesis, I focused predominantly on the concepts of family transformations, namely: deinstitutionalisation, individualisation, pluralisation and role distribution between genders, which were shown as dependent variables. The basic intent of the thesis was to establish the relationship between dependent and independent variables and the reflection of transformation processes of the family in the awareness and the behaviour of the examined participants belonging to different age groups.

ZAHVALA

Hvala staršema in možu Danijelu za pomoč pri zbiranju podatkov ter za zaupanje in moč, ki so mi ju dali takrat, ko sem ju najbolj potrebovala.

Zahvaljujem se mentorju dr. Blažu Mesecu in komentorici dr. Gabi Čačinovič - Vogrinčič za strokovno pomoč in nasvete pri nastajanju naloge.

Zahvaljujem se tudi dr. Ninu Rodetu za pomoč pri statistični obdelavi podatkov in za vodenje po pravih poteh metodologije.

KAZALO

1. UVOD.....	9
2. TEORETIČNA IZHODIŠČA	13
2.1 Preoblikovanje družine.....	13
2.1.1. Družinske spremembe.....	13
2.1.2. Postmodernost in modernost.....	15
2.1.3. Postmoderna družina?.....	17
2. 2. Družina v krizi?.....	19
2.2.1. Deinstitutionalizacija družina.....	20
2. 2.2. Pluralizacija družine.....	22
2. 3. Starševstvo.....	25
2. 3.1. Odločitev za starševstvo.....	26
2. 3.2. Vloga staršev.....	27
2. 4. Položaj žensk in moških v karieri in družini.....	30
2.4.1. Delitev vlog med spoloma.....	32
2.4.2. Družbena neenakost med spoloma.....	34
2. 5. Materinstvo.....	38
2.5.1. Materinstvo v preteklosti.....	38
2.5.2. Ženska v vlogi matere.....	40
2.5.3. Vloga otroka v družini.....	42
2.5.4. Fenomen protektivnega otroštva.....	44
2.6 . Družina.....	46
2.6.1. Sociološki vidik družine.....	46
2.6.2. Družina kot mala skupina.....	47
2.6.3. Socializacija v družinski skupini.....	48
2.7. Odnosna psihodinamika predzakonskega obdobja.....	51
2.7.1. Zaljubljenost in ljubezen.....	51
2.7.1.1. Zaljubljenost.....	51
2.7.1.2. Ljubezen.....	52
2.8. Partnerstvo in avtonomija	54
2.8.1. Partnerski odnosi.....	54
2.8.2. Ljubezen in zakon.....	55
2.8.3. Zakonska zveza: opis in razumevanje koncepta.....	56
2.8.4. Odnos med zakoncema.....	57
2.8.4.1. Tipi zakonskih odnosov.....	58
2.8.4.2. Odnosno obojestransko in odnosno enostransko zadovoljujoč zakon.....	60
2. 9. Intimnost v družinskih razmerjih.....	61
2.10. Komunikacija med partnerjema.....	63
3. EMPIRIČNI DEL.....	67
3.1. Opredelitev problema in metode.....	67
3.2. Cilji raziskave.....	68
3.3. Prikaz hipotez	68

4. METODOLOGIJA.....	70
4.1. Vrsta raziskave.....	70
4.2. Konceptualizacija.....	70
4.3. Merski instrument in viri podatkov.....	72
4.4. Populacija in vzorčenje.....	72
4.4.1. Prikaz vzorca glede na odvisne in neodvisne spremenljivke.....	73
4.4.2. Prikaz deleža anketiranih glede na spol, starost in izobrazbo z otroci in brez njih.....	74
4.5. Zbiranje podatkov.....	75
4.6. Obdelava in analiza podatkov.....	76
5. REZULTATI IN RAZPRAVA.....	77
5.1. Razlaga poteka raziskave.....	77
5.2. Odnos anketirancev do spreminjanja dužine.....	78
5.3. Preverjanje in razlaga hipotez.....	83
5.3.1. Individulizacija posameznikovega življenja in izbor.....	83
5.3.2. Odnos posameznikov do družine in kariere.....	90
5.2.3. Odnos posameznikov do otrok.....	93
5.2.4. Odnos posamezniov do odhoda otrok od doma.....	99
5.2.5. Delitev vlog med spoloma v družini.....	103
5.2.6. Odnos posameznikov do zakonskega in izvenzakonskega življenja.....	110
5.2.7. Odnos do novodobnih oblik družinskega življenja.....	118
5.2.8. Vloga staršev pi vzgoji otrok.....	128
6. SKLEPI IN PREDLOGI.....	133
6.1. Sklepi.....	133
6.1.1. Ugotovitve, glede na generacijo.....	133
6.1.2. Ugotovitve, glede na spol.....	138
6.1.3. Ugotovitve, glede na stopnjo izobrazbe.....	140
6.2. Predlogi.....	143
7. LITERATURA.....	145
8. POVZETEK.....	151
9. PRILOGE.....	155

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prikaz vzorca glede na odvisne in neodvisne spremenljivke.....	73
Tabela 2: Prikaz deleža anketiranih glede na spol, starost in izobrazbo z otroci in brez njih.....	74
Tabela 3: Prikaz rezultatov po spolu.....	78
Tabela 4: Prikaz rezultatov po starosti.....	79
Tabela 5: Prikaz rezultatov po spolu.....	80
Tabela 6: Prikaz rezultatov po starosti.....	83
Tabela 7: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	84
Tabela 8: Prikaz rezultatov po starosti.....	85
Tabela 9: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	86
Tabela 10: Prikaz rezultatov po starosti.....	87
Tabela 11: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	88
Tabela 12: Prikaz rezultatov po starosti.....	90
Tabela 13: Prikaz rezultatov po spolu.....	93
Tabela 14: Prikaz rezultatov glede na dejstvo ali imajo posamezniki že otroke ali jih nimajo.....	94
Tabela 15: Prikaz rezultatov glede na dejstvo ali imajo posamezniki že otroke ali jih nimajo.....	95
Tabela 16: Prikaz rezultatov po starosti.....	99
Tabela 17: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	100
Tabela 18: Prikaz rezultatov po starosti.....	101
Tabela 19: Prikaz rezultatov po spolu.....	103
Tabela 20: Prikaz rezultatov po starosti.....	104
Tabela 21: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	105
Tabela 22: Prikaz rezultatov po spolu.....	106
Tabela 23: Prikaz rezultatov po starosti.....	107
Tabela 24: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	108
Tabela 25: Prikaz rezultatov po spolu.....	110
Tabela 26: Prikaz rezultatov po starosti.....	111
Tabela 27: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	112
Tabela 28: Prikaz rezultatov po starosti.....	113

Tabela 29: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	114
Tabela 30: Prikaz rezultatov po starosti.....	115
Tabela 31: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	116
Tabela 32: Prikaz rezultatov po starosti.....	118
Tabela 33: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	119
Tabela 34: Prikaz rezultatov po spolu.....	120
Tabela 35: Prikaz rezultatov po starosti.....	121
Tabela 36: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	122
Tabela 37: Prikaz rezultatov po spolu.....	123
Tabela 38: Prikaz rezultatov po starosti.....	124
Tabela 39: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	125
Tabela 40: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	125
Tabela 41: Prikaz rezultatov po spolu.....	128
Tabela 42: Prikaz rezultatov po spolu.....	129
Tabela 43: Prikaz rezultatov po izobrazbi.....	130

1. Uvod

Psihološka definicija družine (Gabi Čačinovič - Vogrinčič, 1992:105) definira družino kot tvorbo dveh ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupna pravila in cilje, povezujejo pa jih tudi skupne norme in vrednote. Odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog. V njej se oblikujeta tudi zanjo značilna struktura moči in način vodenja, kakor tudi relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov v njej. Meni, da se vloge diferencirajo glede na delitev dela.

»Družina je temeljno mesto socialne konstitucije in obenem točka, ki ji uspeva nemogoče: socialna razmerja kakor so razmerja med generacijami in razmerja med spoloma predeluje oziroma prikazuje kot naravna in narobe, naravna dejstva kakor rojstvo, rast, smrt opremlja s celim registrom socialnih pomenov. Družina je prav zato, ker je mesto dogajanj in odnosov, ki se dotikajo najglobljih dimenzij življenja, na videz vsem skupnih in univerzalnih, privilegiran material, s katerim se konstruirajo socialni arhetipi in miti, ideološke predstave, ki pa niso vselej afirmativne« (Rener, 1995: 15).

A. Švab (2001:51) komentira obdobje zadnjih tridesetih letih kot obdobje postmodernosti, ki nakazuje določene družbene transformacije in novosti v primerjavi z atributi družinskega življenja v moderni dobi. Pozna moderna je »nova stopnja modernizacije« (Ule, 2005: 5), ki izpodriva predhodno novoveško modernizacijo, industrializacijo in celo racionalizem ter razsvetljenstvo. Osnovni razvojni trendi (Rener, 1995:131,132) spreminjanja družin v Evropi in v Sloveniji kažejo, da je intenzivna pluralizacija družinskih oblik in družinskih stilov značilna za vso Evropo in tudi za Slovenijo. Zato je mnogo konkretnije kot o »družini« govoriti v množini o »družinah«, saj si bolj kot kdajkoli ljudje sami izbirajo oblike in načine družinskega življenja.

»Ob razmišljanju o družinskem življenju v postmodernosti se porodi tudi vprašanje, ali obstaja **postmoderna družina**. Na vprašanje bi neposredno lahko odgovorili tako pritrdilno kot zanikalno, odvisno od tega, kateri vidik fenomena upoštevamo« (Beck v Šadl, 1997: 174).

Družini so napovedali takšen ali drugačen propad, pa je kljub vsemu še vedno tukaj, kar pomeni, da ne moremo govoriti o krizi družine, temveč le o spreminjanju družine in družinskega življenja. Pogosto trdijo (Musek, 1995:178), da v današnjem svetu vse manj

cenijo družinsko življenje in da družina kot vrednostna kategorija izgublja pomen. Toda resnica ni čisto takšna. Kljub vsem načrtnim poskusom destabiliziranja družine, ki smo jim bili priče v preteklosti in sedanjosti, vrednost družine ne upada. In spet to ne velja samo za starejšo generacijo, temveč tudi za mlade. Zdi se torej, da se kriza družine razpleta že danes drugače, kot so mnogi menili in pričakovali še pred nedavnim. Vloge družine pač ni moč in je tudi ne bo moč nadomestiti. Ta vloga je nenadomestljiva in nujna za človekov biološki obstoj.

Černigoj – Sadarjeva (2000) meni, da je v Sloveniji družina, kjer sta zaposlena oba izmed staršev, norma. Normativna prizadevanja so bila usmerjena predvsem v izobraževanje in zaposlovanje žensk, medtem ko odnosi med spoloma, sprememba delitve neformalnega dela in sprememba položaja moških niso bile dominantne teme javnega razpravljanja. Tako so ostala prizadevanja za redistribucijo neformalnega neplačanega dela v domeni posameznih socialnih skupin. Iz teh razlogov so se pri večjem delu populacije hranile dokaj tradicionalne predstave o moških in ženskah ter s tem povezana delitev neformalnega dela.

Vse večje zaposlovanje žensk je privedlo do tega, da zaradi dela zunaj doma ženska ne utegne rojevati in skrbeti za otroke v večjem številu. Iz statističnih podatkov (Sieder, 1998) je mogoče sklepati dvojje, po eni strani namero vse večjega števila poročenih žensk, da kljub zakonu in materinstvu še naprej ostanejo poklicno dejavne, po drugi strani pa zrcalijo tudi dejstvo, da sta materinstvo in delo za zaslužek še vedno težko združljiva. *Emocionalno delo* v zasebni sferi (Šadl, 2002a: 61–62) je opredeljeno kot žensko delo, kajti s konstituiranjem meščanske družine so bile ženske tiste, ki so se specializirale v nujenju čustvene topline. Poleg tega pa je emocionalno delo določeno kot *ne-delo*, kajti biti emocionalna skrbnica družine je pomenilo nekaj, kar ženske so, ne pa nekaj, kar ženske delajo.

Zdi se, da usoda družine (Kanduč, 2006:57) v današnjem in prihajajočem času ni primarno odvisna od takega ali drugačnega pravnega (bodisi zakonskega ali pogodbenega) urejanja, ampak je v mnogo večji meri pogojena s tem, kako se bodo razpletale/obravnavale napetosti med težnjo po avtonomnem življenju in željo po otroku. Tu gre za vprašanje, ki je naslovljeno na oba spola, a še prav posebej na ženske, ki imajo pri biološki reprodukciji vsaj načeloma prvo in zadnjo besedo. Želja po otroku/družini pogosto vodi v izbor specifičnega partnerja, namreč takšnega, ki je željan ali pripravljen prevzeti/igrati zahtevno vlogo moža/očeta. Na drugi strani pa je opaziti upadanje zanimanja za materinstvo, kar bi lahko interpretirali kot

odraz okrepljene želje po samoodločanju, in sicer vsaj v srhljivo omejenem času, ki preostane po – vse bolj naporni in dolgotrajni – tlaki na delovnem mestu.

Švabova (2001) meni, da se je družbeni model materinstva v postmoderni še okrepil. Temeljna načela organizacije vsakdanjega življenja se niso veliko spremenila oziroma je spreminjanje v smeri enakomernejše delitve dela in s tem razbremenitve žensk zelo počasno prav zaradi nespremenjenosti percepcije materinstva. Zdi se, da bolj kot je neka nocija v družbi biološko determinirana, počasneje in težje se spreminja, bolj je družbeno regulirana in manj dovzetna za spreminjanje. Prav zato so družinske spremembe bolj očitne v zvezi z očetovstvom, medtem ko ostaja materinstvo v temeljih domala nespremenjeno. Zanimivo je, da se tudi diada mati – otrok utrjuje še posebej s protektivnim razumevanjem otroštva. A. Švab (2001:142) meni, da protektivno otroštvo nad otroci vzpostavlja nove razsežnosti starševskega nadzora. Bolj kot se večja »navidezna« otroška avtonomija, bolj se ustvarjajo navidezne oblike in načini nadzora. Postmoderni koncept (Zidar, 2003:362) protektivnega otroštva naj bi torej pomenil blaginjo otrok v smislu slogana »le najboljše je dovolj dobro«.

»Čustva imajo v številnih procesih in trendih, ki se odvijajo v razvitih modernih družbah, zelo pomembno vlogo. Predvsem zahodne družbe je zajelo vsesplošno navdušenje nad emocionalnim življenjem posameznikov. Zato ni nič presenetljivega, da se pojma intimnost in ljubezen v najrazličnejših oblikah in vsebinah pojavljata tako rekoč na vsakem koraku ter dobivata vodilno mesto v vsakdanjem življenju ljudi. Razumevanje obeh pojmov pa je vezano na širši družbeno-kulturni proces. Tako intimnost kot ljubezen doživljamo vselej v nekem kulturnem prostoru in določenem družbenem kontekstu. Izkušnje in vedenje posameznikov, vpetih v sfero intimnosti in ljubezni, zato niso naključne ali biološko pogojene, temveč so »kulturni fenomen oziroma življenjska večšina, ki to postane s pomočjo sistema pomenov, besednjaka ter norm in reprezentacij, ki jih razvije kultura« (Šadl, 200a: 61).

»Nedvomno so komunikacije osrednja tema raziskovanja družine. Zgodovina poskusov in zmot, v kateri se oblikujeta za družino značilni struktura in interakcija, je zgodovina za družino značilno značilnih komunikacijskih procesov. Komunikacije nosijo breme izdelave pravil, oblikovanja vlog, ustvarjanja relativno trajne strukture in določanja pogojev za spreminjanje. Danes je breme, ki ga meje in možnosti komunikacije v družini nosijo za njeno usodo, večje, kot je bilo kdajkoli doslej: moški in ženska, mož in žena, starši in otroci morajo raziskati, se dogovoriti in ustvariti nove možnosti za skupno življenje. Ne gre zgolj za posredovanje – zdi

se, da postaja vedno pomembnejša sposobnost posameznika in družinske skupine, da se sooči, da doume, prepozna in oblikuje odnose, da torej razišče »labirint komunikacij« in obvlada njegova pravila« (M. Selvini - Palazzoli, v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 192).

2. TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1. Preoblikovanje družine

2.1.1. Družinske spremembe

Družino je potrebno obravnavati z vidika povezanosti in prepletenosti družine in družbe oziroma situiranosti družine v družbo. Trditev, da je družina najmanjša in osnovna celica družbe je v dokajšnji meri izgubila svoj pomen. Oblike življenjskih skupnosti so svobodne in odprte, vseeno pa bi lahko rekli, da je družina pogoj, možnost in zagotovilo za obstoj in reprodukcijo družbe. Morda so prav zaradi pereče demografske problematike dobile nekatere teoretične opredelitve družine in moralne razsežnosti njenega pomena tudi ideološke implikacije. J. Donzelot (v Drglin, 2003:24) zatrdi, da se transformacija družine ne bi mogla zgoditi brez aktivnega sodelovanja žensk, ki so bile ključne točke podpore za akcije, s katerimi so želeli spremeniti družinsko življenje.

V času prehoda od socialističnega sistema v kapitalizem so se spremenile tudi vrednote, povezane z idejami solidarnosti in enakosti. Vrednote so se spremenile tudi na ravni zasebnega življenja ljudi. V socializmu je npr. družina velikokrat delovala kot oaza, kamor se lahko posameznik zateče pred oblastjo nadzora.

V kapitalizmu pa je družina postala veliko bolj ranljiva in v deželah v prehodu opozarjajo na povečanje števila ločitev. Čeprav gre dejansko tudi za možnost bega iz nevzdržnih zvez, mnogi to povezujejo z ideologijo "pravice do izbire". To pomeni, da moramo k izbiri partnerja pristopiti podobno kot k izbiri drugih dobrin: preveriti vse lastnosti želenega objekta, poiskati pomoč, če stvar ne deluje, zamenjati staro za novo itd.

Izbira se povezuje s svobodo in vsakršno poseganje vanjo se dojema kot omejevanje pravice do izbire. Izbira je na splošno razumljena kot individualna sposobnost posameznika ali posameznice, stvar svobodne odločitve, ki nima nič opraviti z raso, s spolom, kulturo, socialnim statusom in podobnim.

Zdi se, da je to prepričanje še vedno prisotno, čeprav v manjši meri kot na začetku prehodnega obdobja. Morda ga je nekoliko zamajalo dogajanje na trgu dela v vseh t. i. državah v prehodu. Tu je namreč postal eden od kriterijev selekcije s strani delodajalcev tudi spol in ženske so na lastni koži občutile posledice diskriminacijskih praks pri zaposlovanju. Odsotnost zaradi porodniškega in bolniškega dopusta je postala v očeh novopečenih delodajalcev nepotreben strošek, ki se mu je najlažje izogniti s privilegiranjem moških pri zaposlovanju. Vsekakor pospešenemu in uspešnemu uveljavljanju novih vrednot in vzorcev obnašanja v času prilagajanja novemu, kapitalističnemu sistemu niso enako hitro sledile tudi spremembe na področju politike enakih možnosti spolov.

Osnovni razvojni trendi (Rener, 1995:132,133) spreminjanja družin v Evropi in v Sloveniji kažejo, da je intenzivna pluralizacija družinskih oblik in družinskih stilov značilna za vso Evropo, tudi za Slovenijo. Zato je mnogo konkretnije kot o »družini« govoriti v množini – o »družinah«, saj si bolj kot kdajkoli ljudje sami izbirajo oblike in načine družinskega življenja. Formalizirana zakonska zveza izgublja svoj socialni status in pomen. Vse več ljudi, zlasti mladih, živi v zunajzakonskih partnerskih skupnostih do obdobja, ko se rodijo otroci in še potem. Število razvez narašča povsod, kjer je razveza zakonske zveze omogočena. Zvišuje se število enostarševskih družin. Raziskave po svetu, in tudi pri nas, kažejo, da živijo enostarševske družine, še zlasti materinske enostarševske družine v najtežjih razmerah. Zvišuje se število reorganiziranih družin. To so družine, kjer vsaj eden od partnerjev ponovno vzpostavlja družinsko skupnost. Povečuje se časovno obdobje prehoda iz družine staršev v lastno družino. Vse večje število mladih ljudi se ob koncu šolanja in prvo zaposlitvijo ne odloči za lastno družino, temveč na prav poseben, polsamostalen način živi še naprej pri starših. Podaljšuje se sklepna faza družinskega življenjskega poteka, obdobje zoževanja družine. Ob daljšanju povprečne življenjske starosti ljudi ob dejstvu, da imajo ljudje v povprečju manj otrok, ki so rojeni drug za drugim v kratkih časovnih intervalih, se podaljšuje doba, ko partnerja živita sama, ko morata na novo opredeliti medsebojne odnose in družinski življenjski stil, ki ni več pretežno usmerjen k otrokom.

Individualizem, samoudejanjenje, pa tudi enakost spolov so vrednote, ki so v Sloveniji vgrajene v splošni sistem vrednot. Kar nam pa manjka, so mehanizmi za promocijo politike enakih možnosti, ki so razviti v drugih kapitalističnih družbah z daljšo demokratično tradicijo. Prvi korak smo storili z uveljavljanjem nove delovne zakonodaje in s sprejemom Zakona o enakih možnostih žensk in moških ter – kar je izredno pomembno tudi za enakost spolov! – z

ohranjanjem modelov solidarnosti na socialnem področju. Drugi korak nas še čaka in je še veliko težji: uveljavljanje te politike v praksi. To pa je možno le v primeru, če bomo ob vrednoti individualizma in samouresničevanja enakovredno postavili tudi enakost in solidarnost. Ne samo na ravni načel, temveč tudi na ravni vsakdanjega življenja.

2.1.2. Postmodernost in modernost

Ob koncu 20. stoletja je razvita zahodna družba dobila novo obliko, ki jo nekateri imenujejo visoka ali pozna moderna, drugi reflektivna ali druga moderna, tretji pa postmoderna ali tekoča moderna.

Pojem moderne ali modernizacije (Ule, 2000a: 5) se nanaša na sklop zgodovinskih procesov, ki so se kopičili in se medsebojno krepili: na oblikovanje ekonomskega kapitala in izkoriščenje vseh vrst virov za pridobivanje kapitala, na razvoj produkcijskih sil in povečanje produktivnosti dela, na uveljavljanje centraliziranih nacionalnih držav, na širjenje političnih pravic ljudi, na urbanizacijo, ne sekularizacijo vrednot in družbenih norm.

Beck (v Ule, 1989: 67) opredeljuje modernizacijo kot tehnološko racionalizacijo in spremembo dela in organizacije, ob tem pa tudi spremembo socialnega karakterja in normalnih biografij, življenjskih stilov in oblik ljubezni, vplivnih struktur ter struktur moči, političnega tlačenja in oblik participacije, načinov dožemanja stvarnosti in spoznavnih norm.

A. Švab (2001:51) komentira obdobje zadnjih tridesetih letih kot obdobje postmodernosti, ki nakazuje določene družbene transformacije in novosti v primerjavi z atributi družinskega življenja v moderni dobi. Pozna moderna je »nova stopnja modernizacije« (Ule, 2005: 5), ki izpodriva predhodno novoveško modernizacijo, industializacijo in celo racionalizem ter razsvetljenstvo.

Znotraj postmoderne časa moramo razločevati **postmoderno**, ki je »umetnostna in duhovno zgodovinska oznaka dobe, ki je sledila moderni in jo označujejo brezsrediščnost, večpomenskost, mešanje različni ravni, zgodovinskih perspektiv in razlag« (VST, 2002: 911),

in **postmodernizem**, ki je »duhovna in umetniška smer, ki ohranja elemente modernizma, a se hkrati vrača k tradicionalnim smerem in slogom« (ibid.).

Postmoderno združuje estetske, družbene, politične, filozofske, etične, ekonomske, kulturne elemente in se nanaša na kulturo v smislu R. Williamsa »na celoten način življenja«, postmodernizem pa je »kulturna paradigma« (Lash, 1993: 14) in je »prostorsko časovna konfiguracija (ibid.) ali natančneje: »režim označevanje« (ibid.).

Beck (v Lukman, 2003:3) pa govori o tako imenovani drugi moderni, ki je podaljšek prve moderne, saj le-ta ni uspela izpeljati modernizacijskih procesov do konca in je to zdaj naloga druge moderne. On meni, da druga moderna ni nikakršna postmoderna, ampak je šele sedaj to stanje v družbi doseglo modernizacijo v pravi, čisti obliki.

Visoko moderno ali pozno moderno zaznamuje reflektivnost, ki se nanaša na različne vidike družbenega življenja in na posameznika, ki ustvarja svojo življenjsko zgodbo, vezano na življenjski potek. To zahteva od posameznika »trdno in obenem fleksibilno identiteto« (Giddens v Ule, 2000: 39), ki je v reflektivni moderni ni enostavno izoblikovati. Vsa ta dinamičnost in pluralnost izzoveta številna družbena in individualna tveganja, s katerimi se ljudje najpogosteje nehote soočajo.

Beck (v Lukman, 2003:4) se ukvarja s tako imenovano »družbo tveganja« oziroma »rizično družbo«, ki je posledica pomembnih družbenostrukturalnih sprememb in z njimi povezanih procesov družbenega vedenja in njegove kontrole, načinov sporazumevanja v vsakdanjem življenju ter upravljanja s spreminjajočimi se obliki družbenih situacij in identitet.

»Postmoderne družbe gre razumeti predvsem kot družbeni kontekst, v katerem živimo in ki dobiva v zadnjem času vedno večje razsežnosti (Anderson v Švab, 2001: 52). Postmodernost se veže na različne ideje, stanja in gibanja. Po eni strani želi zavreči celotno modernost in nanjo vezane racionalnost, avtoriteto, tehnologijo in znanost, po drugi strani pa želi obuditi tradicionalne vrednote in norme, vezane na družino kot institucijo, ki vzgaja in krepi intimne odnose med člani. Spet tretja stran teži k iskanju novih vrednot in življenjskih stilov, ki se odražajo tako z večjo toleranco do kulturne, etične in spolne raznolikosti kot z večjo individualizirano izbiro« (Inglehart v Švab, 2001: 52).

2.1.3. Postmoderna družina?

»S tem ko so družbe prehajale od enostavnih h kompleksnim oblikam in praksam, so postajali interpesonalni odnosi med posamezniki vse bolj zapleteni. Če se ozremo v preteklost, lahko vidimo, da se je področje intimnosti, ljubezni in spolnosti nenehno preoblikovalo in gradilo, enkrat v prid skupnosti oziroma kasneje družine, drugič v prid plemena oziroma kasneje družbenega razreda. Te radikalne in ponekod celo revolucionarne spremembe so vodile k razpadu tradicionalnih življenjskih kontekstov, vzorcev in praks. Vse to je omogočalo osvoboditev od togih in vnaprej določenih spon, obenem pa je demokratizacija čustev pripomogla k oblikovanju novih individualnih življenjskih stilov in situacij« (Beck v Šadl, 1997: 174).

Tudi sam odnos med posameznikom in družbo se je spremenil, k čemur je pripomoglo zmanjševanje moči objektivnih struktur na račun širjenja subjektivnih interpretacij, ki so vodile k individualizaciji.

Ob razmišljanju o družinskem življenju v postmodernosti se rodi tudi vprašanje, ali obstaja **postmoderna družina**. Na vprašanje bi neposredno lahko odgovorili tako pritrdilno kot nikalno, odvisno od tega, kateri vidik fenomena upoštevamo. Če družino razumemo v postmodernosti kot (radikalno) različno od moderne (nuklearne) družine, potem je odgovor pritrdilen: da, lahko govorimo o postmoderni družini, saj (predvsem statistični) podatki kažejo, da je družinsko življenje v postmodernosti v veliko segmentih drugačno od tistega v modernosti. Vendar pa je to le začasen in nenatančen odgovor. Bolj se nagibamo k odgovoru, da o postmoderni družini ne moremo govoriti, saj takšna (monolitna) oblika ne obstaja. Eden glavnih argumentov za to je **pluralizacija** družinskih oblik, ki jim ne bi mogli poiskati skupnega imenovalca, postmoderno družino.

Družinsko življenje (Stanešič, 2005:41) dobiva nove dimenzije, od enostarševskih družin do velikih reorganiziranih družin, ki so posledica ponovnih porok in se kažejo predvsem v združitvi otrok iz partnerjevih predhodnih razmerij. »[...] [Ž]iveti z očimom ali mačeho, polbratom in polsestro v 'hibridni družini' ostaja skupna izkušnja velikim otrokom danes, kot posledica ločitve in ponovne poroke« (Gittins, 1993: 10, v Stanešič, 2005: 41).

Po najbolj preprosti sociološki definiciji (Zaviršek, 2006:200) je »družina skupnost individuov v sorodu, ki se povezujejo bodisi v zvezo bodisi s poroko, bodisi s svaštvom, bodisi (bolj izjemoma) s posvojitvijo (v sorodništvu) in ki živijo pod skupno streho«. Zlasti v modernizmu z ne povsem enoznačnimi podaljševanji v postmodernizmu se izraz »družina« nanaša na marsikakatero obliko sožitja, ki v vseh pogledih ne ustreza navedeni definiciji kljub njeni širini. Bourdieu (v Zaviršek, 2006) med različnimi primeri na ravni tako imenovane nuklearne družine poleg enostarševske družine omenja še različne inačice glede na akt poroke: neporočeni pari, ki živijo skupaj, in poročeni pari, ki ne živijo skupaj.

S tem ko je v modernih industriaiziranih družbah (Ule, Renner, Ferligoj, 1990:19) družina prenehala biti ekonomska enota, ko je proizvodno delo družinskih članov potekalo zunaj nje, je družina postala predvsem enota konsumpcije in – individualno – osebne reprodukcije ljudi. Družina je s tem bolj kot v predindustrijskih družbah postala skupnost, ki goji medosebne odnose, se posveča socializaciji svojih članov in skrbi za obnavljanje delovne sposobnosti in motivacije posameznikov.

2. 2. Družina v krizi?

»Proces oblikovanja družine se je v zadnjih desetletjih v vseh evropskih državah precej spremenil. Posamezne države sicer doživljajo spremembe v vedenju današnjih mladih generacij v primerjavi s tistimi izpred dvajset, trideset let z različno hitrostjo in intenziteto, vendar je povsod mogoče zaznati enake trende: upada število porok oz. narašča starost ob poroki in ob rojstvu prvega otroka« (M. Černič Istenič, 1998:27/28).

Sociološka razmišljanja (T. Renner v Gruden, 2004:132) v današnjem času opozarjajo na dve zanimivi posebnosti »žargonov krize družine«:

- zaskrbljenost glede *domnevne krize* družine ni nič novega; z njo se je ukvarjalo mnogo moralistov, pravnikov in reformatorjev zadnjih dveh stoletij; govorjenje o krizi družine se vedno intenzivira v obdobjih gospodarskih recesij, politične negotovosti in takrat, ko upada rast prebivalstva;

- ideologija krize običajno učinkuje tako, da socialne in politične probleme spreminjajo v personalne in individualne ter tako vzbujajo občutke krivde, ki pa niso enakomerno porazdeljeni; ženske obravnavajo kot primarno odgovorne za družino.

Zato je primerneje, da namesto o krizi družine govorimo o spremembah družinskega življenja. Ne gre namreč samo za spremembe v družinah, temveč v prvi vrsti za spremembe moderne družbe v celoti.

Musek (1995:170) meni, da se je družinsko življenje, kot ga pozna naša civilizacija, vseskozi spreminjalo. Zlasti dva, sicer medsebojno povezana dejavnika, sta vnesla največ sprememb: gospodarski napredek in spreminjanje spolnih ter poklicnih vlog. Tradicionalna »patriarhalna« struktura družine z jasno razmejenima vlogama očeta, ki opravlja poklicno delo, s katerim družino živi, in matere, ki gospodinji doma, je danes mnogokje že bolj izjema kot pravilo.

Kanduč (2003) definira družino kot nesporno dokaj prilagodljivo enoto, kateri številni sociologi, ki preučujejo življenjske oblike na področju zasebnosti, pripisujejo v po(zno)moderni socialni in kulturni situaciji precejšnje spreminjanje.

Uletova (1993), meni, da je pomembno je zavedanje, da ne gre le za osvobajajoče možnosti za oblikovanje družine, temveč tudi za prisilo k samooblikovanju, k vedno novemu dogovarjanju

in definiranju odnosov v družini. Za mnoge je namreč to situacija, ki je niso sposobni obvladati, ker preprosto niso bili vzgajani za to.

»Pogosto trdijo, da v današnjem svetu vse manj cenijo družinsko življenje in da družina kot vrednostna kategorija izgublja pomen. Toda resnica ni čisto takšna. Kljub vsem načrtnim poskusom destabiliziranja družine, ki smo jim bili priče v preteklosti in sedanjosti, vrednost družine ne upada. In spet to ne velja samo za starejšo generacijo, temveč tudi za mlade. Zdi se torej, da se kriza družine razpleta že danes drugače, kot so mnogi menili in pričakovali še pred nedavnim. Vloge družine pač ni moč in je tudi ne bo moč nadomestiti. Ta vloga je nenadomestljiva, je nujna za človekov biološki obstoj, je nujna za obstoj družbe in njenih organizacij ter ustanov, je nujna za prenos, s tem pa ohranitev, rast in bogatenje človekove kulture in človeškega duha iz ene generacije v drugo. Družina je takorekoč na križišču vseh najpomembnejših razsežnosti človekove eksistence: naravne, socialne in duhovne. Brez nje ni napredka, celo ne obstaja katerikoli izmed njih.« (Musek, 1995: 178)

2.2.1. Deinstitutionalizacija družine

Koncept *deinstitutionalizacije* družine Tyrell (1988, v Ule, 2003:53) definira kot *proces zmanjševanja pomena zakona in družine kot institucije, nikakor pa ne kot izginjanje družine*. *Deinstitutionaliziranje* ni nekaj negativnega, kot se na prvi pogled zdi, temveč gre zgolj za zmanjšanje, zoženje institucionalnih funkcij družine, zato da bi se odprl prostor za *individualizacijo* življenjskih potekov v družini.

»*Individualizem* je moderni pojav, ki ima negativne in pozitivne konotacije. Po eni strani je povezan s sebičnostjo, egoističnim in narcističnim obnašanjem, ki spodkopava družbeno solidarnost. Po drugi strani pa je povezan s svobodo, ki je temeljna in pozitivna vrednota« (N. Ule, Kuhar, 2003: 75).

»Individualizem in pluralizem sta okoliščini, v katerih morajo ljudje samo oblikovati merila za lastno življenje. Ta merila pa potrebujejo zato, da bi se lahko orientirali v položaju, za katerega je značilna možnost izbire in kjer so prisiljeni odločati« (Berger, v Lukman, 1999: 7).

Definicije pojma individualizacije dopolnjuje pojasnitev individualizacije kot tridimenzionalnega procesa. Po nekaterih avtorjih (Beck, Giddens, v Ule, Kuhar, 2003:22) **individualizacija zadeva primarno tri dimenzije:**

- **dimenzijo osvobajanja:** osvobajanje posameznikov in posameznic od zgodovinsko vnaprej določenih družbenih oblik, iz tradicionalnih odnosov gospodovanja in oskrbovanja v individualno vodeni življenjski potek;

- **dimenzijo odčaranja:** izguba tradicionalnih gotovosti in transparentnosti, kako kaj storiti, izguba zaupanja v vodilne družbene norme in strukture, izguba ontološke varnosti subjekta;

- **dimenzijo reintegracije:** pojav nove vrste družbenih povezav in odnosov med ljudmi, ki jih ti oblikujejo v skladu s svojimi osebnimi interesi, hotenji in predvsem življenjskimi stili, pojavi povezanih življenj.

Uletova in Kuharjeva (2003) menita, da je v klasični sociološki literaturi družinski proces predstavljen kot zaporedje dogodkov, ki pomenijo neko kvalitativno spremembo v življenjskih možnostih in strategijah družinske skupnosti. Gre torej za življenjski potek jedrne družine od vzpostavitve zakonske oz. partnerske zveze do smrti zakoncev oz. partnerjev. Novejši demografski in statistični podatki in raziskave pa kažejo, da se znotraj »klasičnega« življenjskega cikla družine dogajajo velike spremembe, da se pojavljajo nove faze, med katerimi se ene krajšajo, druge daljšajo.

Družina (Švab, 2001: 55) ni zgolj družbeno dana institucija, ki jo potencialno lahko spreminjajo le vplivi od zunaj, ampak je aktivni dejavnik, ki v razmerje z družbenim okoljem vstopa tako, da ga spreminja, a se nanj tudi adaptira in s tem spreminja. Zdi se, da prihaja posameznikova vloga pri ustvarjanju družinske zasebnosti bolj do izraza kot kadarkoli prej. Če bi kvantitativno merili razmerje med objektivnimi vplivi (širšega družbenega okolja) in posameznikovimi potenciali za oblikovanje družinskega življenja, bi lahko dejali, da se družina v mnogih segmentih vedno bolj spreminja pod vplivi posameznikov.

Moderna družina (Ule, Rener, Ferligoj, 1990:19) in njen medij zasebnosti sta nujna tvorca tistega individualizma, ki ga potrebuje vsaka družba, da bi se v njej izoblikovala in obdržala moderna civilna družba, družbeno potrjeno področje individualnosti.

2.2.2. Pluralizacija družine

»Od časov klasične moderne so se osnovna pravila, na katerih ljudje utemeljujejo svojo zasebnost, temeljno spremenila. Seksualnost se je ločila od reprodukcije. Oblike družinskega življenja so se silno pluralizirale. Tako se ob klasični jedrni družini uveljavljajo še mnoge družinske oblike; enostarševske, reorganizirane, razširjene, ki jih v politično korektnem besednjaku ne poimenujemo več kot »nepopolne«. Poleg biološkega starševstva se vedno bolj uveljavljajo različne oblike socialnega starševstva. Ženske so si pridobile mnoge pravice, npr. na področju izobraževanja, zaposlitve. Obenem pa družina izgublja pomen ekonomske skupnosti in vse bolj postaja socialno-emotivna skupnost. Namesto materialnih interesov stopi romantična ljubezen kot način, kako ljudje stopajo v partnerstvo, zakon, družino. Predvsem pa mladi ljudje zelo različno prehajajo v partnersko skupnost in lastno družino in prehodi niso več vnaprej usmerjeni, ritualizirani, kolektivni, ampak so vedno bolj individualizirani, diferencirani. Težko je torej govoriti o družini, vsaj v klasičnem smislu. Da bi vnesli več reda in jasnosti v nove oblike družinskega življenja, smo se odrekli enovitemu pojmu družine in namesto tega uvedli pojem *pluralizacije* družin oz. družinskega življenja.« (N. Ule, Kuhar, 2003: 49)

Vpliv posameznikov na spremembe v družinskem življenju ni povzročilo popolne neodvisnosti od zunanjih družbenih vplivov. Zdi pa se, da so možnosti posameznikov pri ustvarjanju družinske realnosti vedno bolj družbeno odprte. To najbolj (Švab, 2001:56) potrjuje pojav družinske pluralizacije, ki ga modernizacijski proces ni predvidel in nedvomno ni produkt zgolj zunanjih družbenih vplivov. Danes se ta pojav izraža med drugim v tem, da je tudi rezultat posameznikovih preferenc, izbire, življenjskih stilov ipd.

Z družinsko pluralizacijo razumemo torej procese (Švab, 2001:42), kot so pluralizacija družinskih oblik in z njo povezani pluralizacija življenjskih stilov in življenjskih potekov, spreminjanje družinskih vrednot in intradružinska diferenciacija. Vsi procesi, ki tvorijo kompleks družinske pluralizacije, so tesno povezani, se prepletajo in postavljajo soodvisna razmerja.

Pluralizacija družinskih oblik pomeni soobstoj različnih oblik in načinov družinskega življenja glede na odločitev posameznikov. Pri tem ni pomembno, ali je način družinskega življenja

produkt lastnih preferenc ali pa vsiljen z določenimi dogodki in razmerami (npr. razveze, enostarševske družine itn). Gre za proces, ki ga povezujemo s spremembami, kot so upad števila razvez in otrok, rojenih izven zakonske zveze ipd. S pluralizacijo družinskih oblik je povezano tudi spreminjanje in pluralizacija življenjskih potekov. Poseben segment družinske pluralizacije je spreminjanje družinskih vrednot in simbolno spreminjanje življenjskega sveta družin.

Besedo »družina« (Asen, 1998) uporabljamo, kot bi imela ena sam splošno uveljavljen pomen. Številni si pod to besedo predstavljajo starše nasprotnega spola z dvema otrokoma, ki živijo v blaženi družinski sreči, tam nekje v ozadju pa je morebiti zaznati še ljubeče stare starše. Takšne družine so po splošnem prepričanju »normalne«, čeprav je stvarnost večine ljudi povsem drugačna. Poznamo namreč zelo različne družine, na primer neporočene pare, starše samohranilce, znova združene družine prej ločenih staršev, pare brez otrok, komune in homoseksualne pare obeh spolov z otroki.

Giddens (v Švab, 1995:873) pojasnjuje pristna razmerja tudi z upadanjem števila porok oziroma upadanjem pomena zakonske zveze, z večanjem števila razvez zakonskih zvez pa tudi s pluralizacijo družinskih oblik.

Lešnik (1998) meni, da za model moderne družine v glavnem postavljamo nuklearno družino. Ta je po navadi povezana s širšo družino in z njo včasih deli kakšno delo, zlasti varstvo otrok. Toda to funkcijo zlahka in pogosto nadomestijo varuške, jasli ali vrtci. Nuklearna družina zahteva – in dobi – poklicne ali nepoklicne (zunanje) izvajalce družinskih del. Popolna nuklearna družina je sama le variacija, kako nastajajo dejanske nuklearne družine: na podlagi kombinacij in substitucij treh pozicij (matere, očeta, otroka) in celo pozicije širše družine. Če upoštevamo to variabilnost, je nuklearna družina v naši kulturi dominanten model socializacije.

Gabi Čačinovič Vogrinčič (1995: 120–126) omenja *na novo organizirane ali spremenjene družine*, o katerih premalo vemo. Na poseben način so to družine, ki so, po njenem mnenju, dvakrat zamolčane. Prvič, ko ravnamo, kot da razlik ni. Drugič jih zamolčimo z neizrečeno domnevo, da niso v redu, da so po definiciji problematične. Na novo organizirana ali spremenjena družina je življenjska skupnost roditelja in otrok z novim partnerjem ter z njegovimi otroki oziroma s skupnim otrokom, je za vse nova oblika skupnega življenja in vsi jo morajo raziskati, vsi se morajo na novo učiti – vse »družinsko« je pod vprašanjem: pravila,

meje, vloge, cilji, hierarhija moči. V njen se je treba na novo organizirati po svoje. Kot vsaka, mora tudi ta družina razviti strategije za preživetje – naučiti se mora reševati nove naloge, drugačne konflikte, nove odnose z okoljem. Bistvo uspešnih strategij je investicija v razvidnost posebnosti, drugačnosti, in skupno delo na reorganizaciji družine. Na novo organizirana ali spremenjena družina potrebuje strategije, da bi reorganizirala življenje na zanjo sprejemljiv način.

Nancee Kempler (v Čačinovič Vogrinčič, 1995: 125) pravi, da uspešne strategije ravnanja temeljijo na zmožnosti odraslih, da ravnajo z otroki in drug z drugim s spoštovanjem, z zanimanjem in s skrbjo. Ljubezni ne omenja in je ne želi zamenjati za ljubezen. Pomembno je opozorilo, da se za spoštovanje, zanimanje in skrb lahko odločimo. Namreč med otroki in novim partnerjem ni ljubezni, morda pa bo sčasoma zrasla. Odrasli smo odgovorni za to, kar zmoremo: da otroku ponudimo spoštovanje, zanimanje in skrb. Uspešna ***na novo organizirana ali spremenjena družina*** namreč ne zahteva ljubezni, zahteva pa spoštovanje, zanimanje in skrb za vse člane družine in čas za to, da se ljudje spoznajo in zblížajo.

2.3. Starševstvo

Pavao Brajša (1987) meni, da je vsak roditelj imel svoje otroštvo in svoje starše. Ko je rasel ob njih v intimnih, neposrednih, ustreznih ali za preživetje bistvenih medsebojnih odnosih, je sprejel svoje starše kot vzor za notranje intrapsihične objekte in njihove medsebojne odnose kot vzor za svoje notranje odnose.

Podrobneje opisuje naslednje tipe starševstva.

- **Notranje starševstvo** je sestavni in bistveni del zunanjega starševstva. Zajema vse tisto, kar je povezano s starševstvom in se nahaja v osebnosti posameznega roditelja. Gre za notranje doživljanje, ki se ga starši pogosto niti povsem ne zavedajo, o njem ne želijo razmišljati, kaj šele govoriti. Gre namreč za tisto, kar roditelj v resnici misli o sebi kot o roditelju in o otroku kot o rezultatu svojega starševstva. Pred nami je notranja vizija starševstva, naš notranji program, po katerem se vedemo kot starši in ki iz naše osebnosti bolj ali manj usmerja naše vidno zunanje starševstvo.

- **Projecirano starševstvo** je notranje starševstvo posameznega roditelja, ki se priključi zunanjemu, vsakodnevnomu, konkretnemu, skupnemu starševstvu. Vsi dolgotrajni, življenjsko pomembni intimni medčloveški odnosi niso usmerjeni samo k ponotranjenju (internaliziranju), ampak tudi h kasnejšemu prenašanju v trenutne, konkretne in medsebojne odnose. Zaradi tega se znotraj nas razvija notranje starševstvo, ki kasneje prehaja v naše lastno starševstvo, ki ga imenujemo projecirano starševstvo.

- **Doživljajsko starševstvo** je pomemben vidik medsebojne dinamike staršev. Starši ne reagirajo toliko na konkretno vedenje enega roditelja do drugega, kar vključuje tudi otroke, ampak bolj na to kako roditelji doživljajo drug drugega. V trikotniku oče – mati – otrok se pojavlja zelo pomemben dejavnik, ki bi ga po Laingu lahko imenovali doživljanje drugega in ki bistveno vpliva na medsebojno vedenje tako staršev kot tudi otrok. Ta aspekt starševstva imenujemo doživljajsko starševstvo.

2.3.1. Odločitev za starševstvo

V preteklosti sta bila zakon in starševstvo med seboj neposredno povezana. V drugi polovici dvajsetega stoletja pa se ekonomija in starševstvo začenjata ločevati. Fend (v Ule, Kuhar, 2003:57) navaja, da se danes ljudje za starševstvo zanesljivo ne odločajo zaradi kake materialne predanosti ali koristi. Motivi za starševstvo so v glavnem vezani na emocionalne potrebe staršev, kajti otroci naj bi imeli danes predvsem »psihološko funkcijo koristnosti«.

Odločitev za starševstvo (Iglič, 2006:18) je ena izmed možnosti izbire, ki so nam na voljo. Prevzemanje identitete enega od staršev je možnost, izbira, ki je družbeno zaželena, a ne nujna. Ta identiteta očeta ali matere je izbirna oziroma izbrana identiteta, ki v današnjem času ni nujno edina, niti ni odločilna oziroma strukturalno nadvladujoča.

»Odločitev za starševstvo ni odvisna le od spolne zrelosti staršev, ampak je odvisna predvsem od individualne motiviranosti in pripravljenosti prevzeti starševsko vlogo (socialne zrelosti), različnih družbenih skupin, ki jim oseba pripada. Gre za pričakovanja in vrednote pomembnih drugih, ki vplivajo na posameznika v teku socializacije. Odvisna je še od značilnosti in dogodkov v širšem družbenem okolju, od socialnih, političnih, ekonomskih in drugih procesov. Vpliv nekaterih dejavnikov na verjetnost prehoda na starševstvo pa ni vedno konstanten, ampak se v času lahko spreminja« (M. Černič Istenič, 1998: 27–28).

Poznejše starševstvo (Ule, Kuhar, 2003:58) je neposredno povezano z naraščajočo potrebo in možnostjo individualnega načrtovanja lastnega življenjskega poteka in samoodločanja. Za mlade ženske, ki imajo več svobode in možnosti kot njihove matere, so izobrazba, delo in kariera sredstva za ohranjanje neodvisnosti, hkrati pa so pomemben del identitete odrasle ženske. Materinska vloga pa je za sodobne ženske prej emotivna vloga kot poslanstvo. Hkrati pa dodajata, da je med mladimi želja po družini še vedno prisotna, ampak da je ta življenjski cilj zgolj eden izmed številnih, ki ima konkurenco v drugih ciljih, kot so uživanje življenja, osebna poklicna kariera in samorazvoj ipd.

Beck-Gernsheimova (v Ule, 2002:57) navaja, da občutek odgovornosti, pristojnosti za otroka, pomeni za odraslega biti emocionalno nujno potreben. Z otrokom dobimo občutek, da se uresničujemo v naslednji generaciji in se v njej vidimo še enkrat »predstavljeni«. Te psihološke

koristi se izražajo v želji po smislu življenja, večji težnji po osrečevanju, v drobnih radostih v odnosu z otrokom. Zanimivo je, da vse več staršev ne razume starševstva kot predanost, socialno obveznost, služenje, temveč kot življenjsko obliko, kjer sledijo svojim življenjskim načrtom in življenjskemu smislu.

2.3.2. Vloga staršev

Istaničeva (1998:158) definira prehod v starševstvo kot proces, ki je tesno povezan z mnogimi drugimi dogodki in življenjskimi poteki osebe. Lidz (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:52) meni, da imata generacija staršev in generacija otrok zelo različne naloge in pravice. Naloga roditeljev je, da zase izoblikujeta odnos, ki obema omogoča zadovoljevanje potreb in ohranitev identitete, da ustvarita enotnost, ki jima bo omogočila sožitje v relativno trajni zvezi.

»Starši morajo zadovoljiti temeljne potrebe otroka, mu zagotoviti zaščito in pogoje za osebni razvoj. Pri tem sta roditelja v starševskih vlogah odvisna drug od drugega, ne smeta pa biti odvisna od svojih otrok. Starši morajo otroku zagotoviti vstop v sistem norm in vrednot družbe, torej morajo v družini vzpostaviti vloge, ki so v skladu s pričakovanji družbe« (Čačinovič Vogrinčič, G., 1998: 52).

Družina mora otroku zagotavljati številne pogoje, ki pogojujejo njegovo varnost in razvoj. Lidz (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:53) pojmuje enotnost in povezanost med starši kot koalicijo staršev, kar pomeni, da starša drug drugega podpirata v svojih vlogah, da vzajemno povečujeta občutke varnosti in gotovosti. Roditelja v svojem odnosu do otroka upoštevata drug drugega in tako ustvarjata pogoj za to, da se vlogi zakoncev in vlogi roditeljev na izključujeta, temveč dopolnjujeta. Koalicije ni mogoče vzpostaviti tam, kjer roditelja ne spoštujeta drug drugega, kjer tekmujeta za otrokovo naklonjenost. V tem primeru mora otrok izbirati. Lahko se odloči za enega roditelja in se od drugega odvrne, ostanejo pa mu občutki krivde. Otrok bo morda vložil vso svojo energijo v to, da premosti prepad med starši. Včasih vse svoje otroštvo porabi za to, da bi obema ustregel v pričakovanjih, ki so nezdružljiva.

Prevzemanje vloge roditelja (Iglič, 2006:18) ne pomeni tudi vseživljenjsko »igranje« vloge matere oz. očeta. Odpoved otroku je nekaj, kar si danes lahko privoščimo. Dokaz za to so

zakonske razveze ter enostransko prevzemanje vloge skrbnika, vzgojitelja in hranitelja otroka. Vsaj v psihološkem smislu je prevzemanje identitete enega od staršev dokončna in nespremenljiva izbira in kot taka vprašljiva oziroma nezaželena za mnoge posameznike. Vsak posameznik se je prisiljen vprašati, kaj je zanj bolj »boleče«: odpoved starševstvu ali odpoved neskončnim možnostim.

Psihodinamika staršev (Brajša, 1987) ne poteka samo med roditeljema, ampak se odvija tudi v njihovi osebnosti. To zunanje in notranje (interpersonalno in intrapsihično) se v starševstvu tesno med seboj prepletata. Starši imajo tudi svojo »dušo«, od katere je še kako odvisno njihovo medsebojno vedenje in vedenje do otrok. Teh otrok ne vzgaja samo njihovo vedenje, ampak tudi njihova notranja podoba. Nanje ne vpliva samo to, kar govorijo, ampak tudi to, kar mislijo in doživljajo. Ni dovolj, da so starši samo navzven medsebojno prilagojena, usklajena morata biti tudi v svoji notranjosti.

V prihodnosti bo potrebno takšno starševstvo, ki otroku resnično pomaga, da se razvije v odraslo in zrelo osebo. Takšno, ki otroka ne spreminja v človeka, ki bo vse življenje odvisen od lastnih staršev ali od drugih odraslih, ampak otroku omogoča, da bo postal odrasel partner lastnim staršem in drugim odraslim.

Tako pridemo do ***petih osnovnih funkcij in ciljev***, ki so pomembni za ***starševstvo prihodnosti*** in tudi za ***sodobno starševstvo***.

- 1. Vključevanje otroka v širšo človeško skupnost**, kar pomeni, da starši otroka ne smejo vzgajati zase. Dojeti morajo, da je starševstvo samo prehodna oblika, ki mora služiti otroku in družbi in ne staršem in družini. Otroke je treba usposobiti, da zapustijo starše in družino, da bi našli sebe, razvili lastno družino in ustvarili lastne partnerske odnose.
- 2. Uspešno vključevanje otroka v medsebojno krožnost**, ožje (družina) in širše (družba) skupnosti. S svojo vzgojo morajo starši otroka usposobiti za dogovarjanje, sporazumevanje in medsebojno spoštovanje v človeški skupnosti. Otrok se mora naučiti, da zna v drugih odkrivati tudi pozitivne strani in ne samo negativnih. »Ob sebi« in »za druge« sta krožni, »za sebe« in »proti drugim« pa enosmerni značilnosti starševske vzgoje.

- 3. Usposabljanje otrok za kakovostne medsebojne odnose** v ožji in širši družbeni skupnosti. V družini se otrok nauči prvih korakov v razvijanju odnosov z drugimi, saj predstavlja prvi sistem odnosov. Tudi za sodobno starševstvo velja, da se osnovnih značilnosti kakovostnih medsebojnih odnosov lahko naučimo le v majhni intimni skupini, ki jo imenujemo družina, in jih šele potem lahko uspešno razvijamo v večjih skupnostih.
- 4. Otroka naučiti kakovostne medsebojne komunikacije**, kar pomeni, da otrok odnos do izgovorjenih besed in izraženih sporočil oblikuje in razvija prav v domačem okolju, v katerem je tudi velik pomen starševstva v razvoju komunikacijskih sposobnosti otroka.
- 5. Otroka naučiti medsebojnega prilagajanja** ter kakovostnega bivanja v širši in ožji človeški skupnosti. Da bi otrok postal odrasel, da bi lahko postal aktiven in ustvarjalen član človeške skupnosti, se mora naučiti prilagajati drugim. Prvi vzor te prilagojenosti je zanj znova vedenje med staršema.

Izpolnjevanje osnovnih nalog starševstva bo človeštvu vedno potrebno, da bi se lahko ohranili kot ljudje in da bi se kot taki tudi razvili.

2.4. Položaj žensk in moških v karieri in družini

Zasidranje žensk (Ule, Renner, Ferligoj, 1990:14) v družinski zasebnosti ni bilo le podrediv žensk domu, ampak tudi osvojitve doma. Dejansko se je namreč *delitev na zasebno in javno* dogajalo vzporedno, tako zunaj kot znotraj družine, pri čemer so si ženske pridobile mesto gospodaric doma, gospodinjstva, moški pa vlogo reprezentantov družine navzven, v ekonomski in politični javnosti. Moderna delitev na zasebno in javno ima torej dva obraza, ki sta izrazito spolno profilirana in medsebojno komplementarna. Ideologija zasebnosti in družinskosti v tendenci proizvaja partikularne individue. Ta ideologija zajema moške in ženske, vendar jo ženske, zaradi težjega uveljavljanja izven družine in zaradi večje identifikacije z družinskim življenjem kot svojo primarno dejavnostjo, težje premagujejo. To pomeni, da so ženske bolj kot moški izpostavljene partikulaciji svojih interesov in da težje kot moški artikulirajo svoj družbeni položaj v javnosti.

Alokacija dela (Švab, 2001:150) je postala družbeno relevantna tematika oziroma problem šele, ko so začele ženske množično vstopati na trg delovne sile; takrat je postala tudi družbeno vidna. Ženske so bile dvojno obremenjene tudi že pred množičnim zaposlovanjem, ko so opravljale delo za plačilo na domu. Toda to delo je bilo družbeno nevidno, skrito za žensko družinsko vlogo – skrbjo za dom in družino, kar je ustrezalo družbeno predpisanemu vzorcu družinskega življenja. Zaposlovanje žensk pa je funkcionalnost spolne alokacije dela v moderni nuklearni družini zmanjšalo, saj so ženske prvič tako množično stopile iz konteksta družinske realnosti.

Ženske se danes na trgu delovne sile srečujejo z določenimi ovirami, ki so prisotne tako v manj kot v bolj razvitih družbah. »Socialne in ekonomske institucije le počasi priznavajo spremenjen status žensk na trgu delovne sile. Plačilo, delovni čas, okolje in druge delovne razmere so še vedno prirejene predpostavki, da je tipični delavec moški brez družinskih oziroma gospodinjskih obveznosti« (Snyder, 1993: 3).

Delitev poklicev oziroma panog (Cigale, v Selinšek 2004: 16) ne ženske in moške nima nič opraviti z biološkimi značilnostmi spolov, niti ni pogojena s težino dela ali posebnimi lastnostmi. Gre le za dejstvo, da moderne družbe ženskam še vedno odredjajo drugorazredni

položaj. Imajo sicer možnost za zaposlitev, a s tem, ko so omejene samo v določene poklice, ki tako dobijo oznako »ženski«, ta oznaka pove, da gre za manj pomembno delo.

Vse večje zaposlovanje žensk je privedlo do tega, da zaradi dela zunaj doma ženska ne utegne rojevati in skrbeti za otroke v večjem številu. Iz statističnih podatkov (Sieder, 1998) je mogoče sklepati dvoje, po eni strani namero vse večjega števila poročenih žensk, da kljub zakonu in materinstvu še naprej ostanejo poklicno dejavne, po drugi strani pa zrcalijo tudi dejstvo, da sta materinstvo in delo za zaslužek še vedno težko združljiva. Moški (Goody, 2003:228) so sicer vse bolj pripravljeni doma pomagati, vendar ženske še naprej prispevajo večji del gospodinjskega dela, kot sta kuhanje ter skrb za dom in otroke.

Černigoj – Sadarjeva (1985) meni, da je proces industrializacije povzročil diferenciacijo institucij ter njihovih funkcij na vseh področjih življenja. Družina je izgubila svoj centralni položaj. Plačano delo in družina sta se začela obravnavati kot komplementarni ali celo kot kompenzacijski področji življenja. Družina je vse bolj postala »domena žensk«, področje zasebnosti in reprodukcije, plačano delo pa »domena moških«, področje javnosti in reprodukcije. Makrosocialne spremembe po drugi svetovni vojni, kot so povečano povpraševanje po ženski delovni sili, razširjenje in uveljavljanje ideologije enakopravnosti in enakih možnosti, vedno večje možnosti za izobraževanje, boljši delovni in življenjski pogoji, pa so vzpodbudili številne kritične ocene negativnih posledic takšnega ločevanja med plačanim delom in družino. Raziskave kažejo, da obstaja ostro ločevanje med plačanim delom in družino tako v percepciji članov družine kot v celotni organizaciji družbenega življenja, vendar pa je tudi očitno, da plačano delo vpliva na celotno organizacijo družinskega življenja in odnose v družini ter obratno.

V Sloveniji (Černigoj - Sadar, 2000:48) je družina, v kateri sta zaposlena oba izmed staršev norma. Normativna prizadevanja so bila usmerjena predvsem v izobraževanje in zaposlovanje žensk, medtem ko odnosi med spoloma, sprememba delitve neformalnega dela in sprememba položaja moških niso bile dominantne teme javnega razpravljanja. Tako so ostala prizadevanja za redistribucijo neformalnega neplačanega dela v domeni posameznih socialnih skupin. Iz teh razlogov so se pri večjem delu populacije hranile dokaj tradicionalne predstave o moških in ženskah ter s tem povezana delitev neformalnega dela.

Coltrane (v Selinšek, 2004:18) je podobnega mnenja. Za ameriško družbo na pragu 21. stoletja navaja, da se, navkljub spremenjenim prepričanjem o primernih vlogah žensk in moških v plačanem delu, predpostavke o tem, kdo naj bi opravljal neplačano delo v družini, le počasi spreminjajo. Še počasnejše pa so spremembe v dejanskem vedenju. Čeprav se velika večina moških in žensk strinja, da bi moralo biti družinsko delo razdeljeno, pa le malo moških prevzame dejansko odgovornost za domača opravila v enakopravni meri.

Vse te spremembe (Stanešič, 2005:41) pripeljejo do novih oblik družinskega in zakonskega življenja. Nekateri partnerji se nikoli ne odločijo za otroke, drugi zopet živijo »na koruzi« ali pa se poročijo veliko kasneje, ko že imajo skupno gospodinjstvo in/ali kakšen pomladek.

Raziskave (N. Ule, Kuhar, 2003:68) kažejo, da so mladi vse dlje ekonomsko odvisni od svojih staršev. Vzroka za to pa ne gre iskati zgolj v brezposelnosti, ampak tudi v podaljševanju izobraževanja, pomanjkanju učinkovitih ukrepov, ki bi olajšali prehod na trg dela. Vendar pa niti mladi, ki hitro končajo šolo in se prebijejo do lastnega dohodka, vedno ne pospešijo iskanja neodvisnega bivališča in tudi ti odlašajo z oblikovanjem lastne družine.

2.4.1. Delitev vlog med spoloma

Pomembna sestavina kulture je tudi znanstvena razlaga, kar kaže Parsonova razlaga (v Jogan, 1990: 62–65). Parson meni, da je primarna odgovornost »odraslega moškega člana nuklearne družine«, da dela. V njegovo pojasnjevanje moške vloge je zapisano prav vse, kar sledi v kasnejšem izvajanju, moškega v nadrejeni vlogi, zato ker je on zveza s celoto, ker je instrumentalno urejena celota in ker ima celota večjo vrednost, s tem pa je pojasnjena tudi samoumevna hierarhija med spoloma. Meni, da ženski pripada vloga, da oblikuje osebnost otrok, stalno uravnava njihove osebnosti znotraj družine. Razporejanje vlog med biološkima spoloma opira na dejstvu, da rojstvo in zgodnja nega otrok ustvarja močno verjetno primarnost odnosov matere in majhnega otroka. Tako so po Parsonu člani družine med seboj povezani z vezmi ljubezni (»love-ties«) in mati je v odnosih do svojega otroka »ljubeča« mati. Zato mora zlasti pri dečkih zagotavljati, da bodo sprejemali globalni instrumentalni vzorec obnašanja.

Problematizacija spolne delitve dela (Švab, 2001:150-151) je povzročilo množično zaposlovanje žensk v 50-ih letih. Sociološko je relevantno vprašanje, zakaj se povečana aktivnost moških v družini uresničuje le kot večja pozornost do otrok, ne pa tudi v enakomernejši delitvi dela med partnerjema. Vprašanje odpornosti spolne asimetrije alokacije družinskega dela lahko pojasnimo s štirimi, med seboj tesno prepletenimi segmenti:

- avtoterapevtski značaj očetovskega lika;
- vpletenost v nego in skrb za otroke;
- moško sodelovanje v družinskem delu kot pomoč partnerki;
- stabilnost percepcij in vrednot glede spolne delitve dela oziroma spremenljivosti distribucije družinskega dela le znotraj modela spolne delitve dela;
- družbena kompleksnost narave ženske vloge v družini, ki je ontološko utemeljena v etiki skrbi za druge in je tako tudi izrazito spolno specifična.

Gabi Čačinovič Vogrinčič (1998) meni, da se vloge v družini vedno oblikujejo tako, da sleherni član prispeva svoj delež k ohranitvi družine. V odnosu do družine, gospodinjstva, izobraževanja in kariere zasledimo sodelovanje med spoloma, ki se vsekakor razlikuje od tradicionalne delitve vlog med spoloma, kar potrjuje dejstvo o *preoblikovanju vlog* v družini.

Uletova in Kuharjeva (2003) menita, da številne raziskave kažejo, da kljub prevladovanju dvokariernih parov, ženske opravljajo nesorazmerno visok delež gospodinjskih opravil in imajo večjo odgovornost pri vzgoji otroka, kar za mlade ženske predstavlja stres pri organiziranju vsakdanjega življenja in/ali zapostavljanje lastnih aspiracij. Ženskam (Ule, Ferligoj, Renner, 1990:13) je v industrijskih družba dodeljena vloga čuvarja doma, družine in zasebnosti. One naj bi s svojimi emocionalnimi in interakcijskimi potenciali — ki jim baje daje že »narava« zaradi materinstva —, ustvarjale klimo, ki podpira kompenzacijo identitetnih izgub zaposlenih družinskih članov (seveda predvsem moža). Vendar je bila takšna dodelitev socialnih vlog ženskam v bistvu zmes ideologije in realnosti.

Gilbert (1993) trdi, da tradicionalni tip spolnih vlog izumira ter da se trend pomika prek modernega k egalitarnemu tipu dvokariernih parov. Za tradicionalni konvencionalni dvokarierni tip je značilno, da oba partnerja delata polni delovni čas, toda gospodinjsko delo in skrb za otroke sta odgovornost ženske. Za moderni oziroma participatorni tip je značilno, da si partnerja ponavadi delita obveznosti starševstva, ženska pa ostaja odgovorna za gospodinjsko

delo. Pri egalitarnem tipu pa si oba partnerja delita vloge – oba sta poleg svoje zaposlitve aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje.

Ženske (Ronner, 2004: 43) imajo pomembno vlogo v primarni socializaciji, zato so sposobne izpostaviti osebne in bolj intimne odnose. Odnosi, v katere vstopajo moški, vključujejo večji krog ljudi in so manj osebni. Zato se moške dojema kot manj osebne in bolj racionalne. Ženskam ženska vloga preprečuje dostop do drugih položajev v družbi, kar posledično povzroči eksistenčno odvisnost od moških, odvisnost pa pomeni tudi podrejenost. Ta pa naj bi bila temelj vseh drugih podrejenosti v družbi.

Emocionalno delo v zasebni sferi (Šadl, 2002a: 61–62) je opredeljeno kot žensko delo, kajti s konstituiranjem meščanske družine so bile ženske tiste, ki so se specializirale v nudenju čustvene topline. Poleg tega pa je emocionalno delo določeno kot **ne-del**, kajti biti emocionalna skrbnica družine je pomenilo nekaj, kar ženske so, ne pa nekaj, kar ženske delajo.

Bob Weiss (v Rakovec, 2003:40) meni, da tudi moški opravljajo emocionalno delo, vendar ga opravljajo na drugačen način kot ženske. Emocionalno delo moških je bolj podvrženo potlačevanju čustev kot pa njihovemu izražanju. Moški so še vedno pogosteje obremenjeni v svoji vlogi hranitelja družine in pred svojimi ženami poskušajo prikriti probleme, ki se pojavljajo na delovnem mestu, želijo jih zaščititi pred skrbmi, ki jih domnevno ne razumejo in ki jih ne morejo ublažiti. V zameno pa moški pričakujejo, da ženske opravljajo emocionalno delo v zasebni sferi tako, da ustvarijo razbremenjeno domače okolje.

2.4.2. Družbena neenakost med spoloma

V sociologiji (Flere, 1992) obstajata (vsaj) dve mnenji o odnosu med spoloma.

- Po **prvem** je delitev in družbena neenakost med spoloma **generično in biološko pogojena**. Moški naj bi bili genetsko programirani ali vsaj naravnani, da postanejo lovci, ženske pa, da rodijo in skrbijo za otroke. Iz tega sledi, da je vsak poskus odpravljanja spolno pogojenih družbenih vlog protinaraven in vnaprej obsojen na neuspeh. Drugi privrženci iste teorije namesto genetskih razlogov navajajo praktične razlike v biološki funkciji in sestavi spolov.

Zaradi biološke funkcije rojevanja in dojenja naj bi bila ženska bolj navezana na dom, zaradi manjše fizične moči pa usmerjena k manj napornim in fizično manj zahtevnim opravilom. Parsons (v Flere, 1992) je menil, da je vloga moškega predvsem »instrumentalna«, vloga ženske pa predvsem »ekspresivna«, da pa se medsebojno dopolnjujeta. Ženska čustvenost prispeva toplino, občutek varnosti in podporo, kar naj bi v nuklearni družini pospeševalo uspešnejšo socializacijo mlade generacije in stabiliziralo odraslo osebnost moža, ki je pri iskanju dohodkov pogosto frustriran.

- Po *drugem* pojmovanju vloge spolov niso pogojene biološko, ampak *družbeno in kulturno*. Razen rojevanja otrok ni nobena ženska vloga kulturno univerzalna, saj ne obstajajo dela, ki jih opravljajo izključno ženske ali izključno moški. Ann Oakley je dokazala, da obstajajo družbe, v katerih ženske same ali skupaj z moškim sekajo drva in krčijo gozdove, hodijo na lov, se vojskujejo, kopljejo rudo, ter takšne, v katerih moški kuhajo, tkejo in skrbijo za otroke. Delitev na moška in ženska dela torej ni pogojena le biološko, ampak predvsem družbeno in kulturno.

M. Jogan (2001: 50) opredeljuje seksizem kot enega glavnih konceptov, ki obravnavajo ženske kot manjvredne. Istočasno ga pojmuje kot povzročitelja dodeljevanja neenakih vlog glede na spol. Pri ohranjanju neenakega položaja sodelujejo tudi številne institucije: šola, cerkev, družina, mediji. Odkrito seksistični pojavi (Ronner, 2004) namerno in neprikrito diskriminirajo ženske. V preteklosti so bile odkrite oblike seksizma pogoste in legalne, kot na primer trgovanje z ženskami, nekaznovano ubijanje žensk, prepovedano šolanje za ženske ali odrekanje volilne pravice. Sčasoma je njihovo izvajanje postalo nezakonito in kaznivo, kar pa samo po sebi še ni izkoreninilo odkritega seksizma. Najpogostejši obliki odkritega seksizma sta danes nasilje in posilstvo. Ostale pomembne oblike pa se pojavljajo na področju dela, kot na primer nižje plačilo ženskam za delo, spolno nadlegovanje na delovnem mestu, majhna prisotnost žensk v političnem delovanju in druge.

Oblike odkritega seksizma so bile v preteklosti pogostejše kot danes. Z zmanjševanjem odkritega seksizma je položaj žensk navidez postal kontroverzen: po eni strani so danes ženskam zakonsko zagotovljene enake pravice, po drugi strani pa ženske še vedno opravljajo večino neplačanih del, kot so npr. gospodinjska dela, ter zasedajo slabše plačana delovna mesta, redkeje zasedajo položaje v političnem delovanju.

Maca Jogan (1990) je v študiji »Družbena konstrukcija identitete glede na spol od konca 19. stoletja do konca 20. stoletja na Slovenskem« ugotovila, da je v medijski produkciji ženskega lika prisoten odkrit seksizem. Ženka podoba je namreč povezana predvsem z vlogami, ki se vežejo na »produkcijo ljudi«, rojevanje, vzgojo, nego itd. Vloga ženske je torej omejena na »naravno funkcijo«, ki jo lahko poimenujemo tudi reproduktivna funkcija, ki je podaljšana na vse življenje ženske ter presojanje o ženskih zmogljivostih.

»Medtem ko je bila idealna ženska kapitalistične države le mati in gospodinja, naj bi bila ženska v socializmu tudi zaposlena in politično dejavna. Socialistična zakonodaja je ženski omogočala enakopraven položaj v zakonski zvezi, volilno pravico, pravico do enakega plačila za enako delo, dostop do vseh javnih služb in enakopraven odnos v izobraževalnem sistemu. Težke povojne gospodarske razmere, globoko zakoreninjeni tradicionalni pogledi na vlogo ženske kot matere in gospodinje je povzročilo, da so bile ženske v obdobju od 1945 do 1953 premalo zastopane v oblastnih in političnih organih, v poklicnem življenju so se težje uveljavljale kot moški, v družini pa je bila še vedno ženska tista, ki je morala v največji meri prevzete skrb za vso družino. Kasneje je postalo življenje lažje« (Jeraj, 2004: 367).

Tako ženske kot moški (Šadl, 2002a: 64–66) pričakujejo danes od zakona več, kot so pričakovali v prejšnjih generacijah. Ženske so se vključile v »moški« svet plačanega dela, sedaj pa pričakujejo recipročnost v družinskem delu (v gospodinjstvu, v skrbi za otroke, v emocionalnem delu). Zaradi preobremenjenosti na delovnem mestu so se mnoge ženske naveličale biti pomirjevalke in ustvarjalke »toplega doma«. Neenaka delitev emocionalnega dela namreč vpliva nanje izčrpljujoče in povzroča nelagodje v partnerski zvezi. Na drugi strani pa moški niso pripravljeni prevzeti naloge emocionalnega dela. Od emocionalnega dela žensk imajo namreč neposredne psihološke koristi: boljše fizično in duševno zdravje, kakovostno in zadovoljno življenje v zakonski zvezi. S tem ko moški partner ne vrača, kar prejema, potrjuje svojo čustveno odvisnost od žensk, ženski pa kaže nespoštljivost in utrjuje njen podrejen položaj v hierarhiji spolov.

Neplačano družinsko delo žensk (Ule, Rener, Ferligoj, 1990: 16–18), si moški prisvajajo takorekoč kot naravni dar, s poroko. S tem ko ženske sprejmejo to delo, postanejo ekonomsko nesamostojne. Tudi če se zaposlijo, se s tem veliko ne spremeni. Njihov zaslužek je le dodatek k družinskemu proračunu in njihovo poklicno delo je manj vredno kot delo zaposlenih moških. Pregled feminiziranih poklicev pove, da se ženske zaposlujejo predvsem v tistih poklicih, ki

nekako nadaljujejo delo v družini ali v delih, ki posnemajo rutino gospodinjskega dela (natančnost, skrbnost, nekreativnost). Na splošno velja, v vseh družbah, da je določeni poklic oziroma dejavnost toliko manj feminiziran, kolikor bolj centralnega pomena je za dano družbo.

Feminizacija poklicev je le en vidik globoke funkcionalnosti obstoječe spolne delitve vlog, dela in družbenih kompetenc v industrijskih družbah, zlasti dodeljevanje družinskega, gospodinjskega dela in skrbi za sfero zasebnosti ženskam, javnega delovanja pa moškim. Medtem ko moškim zasebnost, družina, pomenita prostor vračanja v relativno nepotvorjeno sfero človekovega bivanja in prostor individualnega samorealiziranja, pa ženskam pomeni permanentno obveznost in največkrat muko nenehnega preganjanja entropije vsakdana (v gospodinjskem delu).

Cigaletova (1992) meni, da so ženske zaposlene na nižjih položajih z manj družbene moči, vpliva in odgovornosti. Tudi v panogah, kjer so po večini zaposlene ženske, torej v »ženskih panogah«, so na vodilnih položajih zaposleni moški.

Ronner (2004) trdi, da se neenakopravnost med moškimi in ženskami kaže skoraj na vseh področjih: pri zaposlovanju, plačilu za delo, pa vse do vstopa do vodilnih mest. Ženske zaslužijo (op. odvisno od države) 50–90 % tistega, kar za enako delo zaslužijo moški. Poleg tega je značilno še, da se ženske zaposlujejo predvsem v določenih dejavnostih (zlasti storitvenih), kjer so delovna mesta lahko dostopna, vendar pa je delo slabo plačano in ne posebej varno.

V razvitih državah (1995) predstavljajo ženske 65–90 % vseh delavcev, ki so zaposleni s krajšim delovnim časom. Glavni razlog za to je, da jim ne uspe dobiti zaposlitve s polnim delovnim časom, na drugi strani pa je skrb za otroke in gospodinjstvo. Ne glede na to ali gre za delovno razmerje s polnim ali skrajšanim delovnim časom, pa v Mednarodni organizaciji dela ugotavljajo, da je delovno mesto ženske manj varno kot delovno mesto moškega. Poleg starejših delavcev so namreč ravno ženske tiste, ki so v večji nevarnosti, da bodo brezposelne za daljši čas, ko jim preneha delovno razmerje.

2.5. Materinstvo

2.5.1. Materinstvo v preteklosti

Eden najgloblje zakoreninjenih stereotipov v sodobni družbi današnjega časa je predstava o primarni ženski vlogi kot vlogi matere, gospodinje in žene, ki je za žensko edino »naravna«. V želji (Selinšek, 2003), da bi presegle meje, ki jim življenje v skladu s to sliko ponuja, se ženske na vsakem koraku te »trnove« poti srečujejo z novimi in novimi ovirami, ki jih skušajo usmeriti nazaj za štedilnik – pri izobraževanju, pri ustvarjanju, urejanju družinskega življenja in pri zaposlovanju.

Vilendorfska Venera (Košiček, 1980) je ena najstarejših upodobitev ženskega telesa. Bila je simbol materinstva, ženske plodnosti in njene funkcije za ohranitev človeškega rodu. Na začetni stopnji razvoja je človek plodnost ženske enačil z plodnostjo narave. Ženska daje življenje, narava pa ga ohranja. V človekovi zavesti se je pojavila misel, da je plodnost narave samo nadaljevanje ženske plodnosti. Spoštovanje matere, vse do idealiziranja njene podobe, pa tudi zamisel matere kot božanstva, ima globoke družbene korenine. Sociologija nas uči, da je v prvem obdobju družbene ureditve prevladoval matriarhat. To so družbeni odnosi, v katerih ima ženska in še posebno mati pomembnejšo vlogo in položaj kakor moški, oziroma oče. Otrokom je mati najpomembnejši rejnik, po njej prevzemajo imena, pa tudi družinski odnosi se določajo glede na njo. Mati in njeni starši imajo do otrok več pravic in dolžnosti kakor oče in njegova družina. Povsem razumljivo je, da je v takih družbenih odnosih mati uživala posebno spoštovanje, ki je preraslo v idealiziranje materinstva. Ko se je matriarhat umaknil patriarhatu, je mati izgubila vse prednosti in pravice v družinskem življenju. Njeno mesto v družbi in družini, v načinu proizvodnje, v dedovanju imetja in pravnih predpisih je prevzel moški, predvsem kot oče. Vzporedno s patriarhatom se v medčloveških odnosih pojavijo moška avtoritativnost, okrutnost in sebičnost oziroma zaostala emocionalnost in nezadostna prilagodljivost. Vse to se še posebej odraža v družini, v kateri postane moževa oziroma očetova avtoriteta nedotakljiva. V odnosih, ki temeljijo na strahu pred očetom, prevzame mati vlogo zaščitnice otrok. Tako postane mati edini izvor prave starševske ljubezni. V patriarhalnem obdobju so bili otroci predani materam. Ker so se zatekali izključno k materi, če so želeli občutiti ljubezen, razumevanje in čustveno toplino, so materino osebnost pogosto precenjevali. To je pripeljalo do ponovnega idealiziranja materine podobe.

Švabova (2001) meni, da se v postmoderni družbeni model materinstva še krepi. Temeljna načela organizacije vsakdanjega življenja se niso veliko spremenila oziroma je spreminjanje v smeri enakomernejše delitve dela in s tem razbremenitve žensk zelo počasno prav zaradi nespremenjenosti percepcije materinstva. Zdi se, da bolj kot je neka nacija v družbi biološko determinirana, počasneje in težje se spreminja in bolj je družbeno regulirana in manj dovzetna za spreminjanje. Prav zato so družinske spremembe bolj očitne v zvezi z očetovstvom, medtem ko ostaja materinstvo v temeljih domala nespremenjeno. Zanimivo je, da se tudi diada mati – otrok utrjuje še posebej s protektivnim razumevanjem otroštva.

Da bi o materinski ljubezni in materinstvu (Brajša, 1987) lahko pisali pošteno in odkrito, moramo zadostiti nekaterim pogojem, zahtevam in kriterijem. Prvi in osnovni pogoj je, da o tem pojmu razmišljamo in pišemo stvarno, kar pomeni, da ga opisujemo takšnega, kot je v resnici, in ne takšnega, kot naj bi bil po naših predstavah. Da bi o materinski ljubezni lahko stvarno in objektivno razmišljali, je prav, da k tej problematiki pristopimo celostno in ne izolirano. Mati in otrok predstavljata celoto, sistem, ki ga ne smemo opazovati samo s strani matere ali samo s strani otroka. Mati in otrok predstavljata podsistem nekega širšega sistema in ju ne moremo obravnavati ločeno od njunega posameznega in skupnega življenjskega sistema. Odnos med materjo in otrokom ni enosmeren, vzročno-posledični odnos, kar pomeni, da materino vedenje ni vzrok za otrokovo ravnanje in obratno. V resnici je materinska ljubezen obojestranski krožni proces, v katerem enakopravno sodelujeta mati in otrok ter tudi številni drugi posamezniki iz ožjega in širšega okolja, ki so pomembni za mater in otroka. Gre za proces medsebojnega pogojevanja in spodbujanja, ki se pogosto spreminja v obojestransko medsebojno zlorabo v škodo ene in druge strani.

A. Oakley (1980 v Zaviršek, 1994: 29) meni, da se z materinstvom pogosto povezuje občutek, ki ga sama označuje kot »kronični dvom vase« in nizko samozaupanje ter obenem močnejša potreba po povezanosti z drugimi ljudmi. Antropološke študije govorijo, da imata rojevanje otrok in skrb zanje dva ločena izvora, kar pa zavrača tradicionalno predstavo o prepletenosti ženskosti z materinstvom in materinstva s starševstvom.

V zadnjem času se govori, da sta tako nosečnost kakor tudi širše materinstvo medikalizirana. Pojem medikalizacija (Drglin, 2003:23) pomeni proces, skozi katerega je vsakodnevno življenje in delovanje preoblikovano v medicinske probleme, potrjene medicinskemu

nadzoru in definicijam, v katerih so poudarjeni tveganje, patologija in terapevtski podegi ali potreba po nadzoru. Ženska telesa so oblikovana tako, da bi v večini primerov lahko vsaka nosila in rodila otroka, kultura v svojih raznoterih oblikah pa je tista, ki določa status in pogoje za materinstvo nasploh in v številnih pomembnih podrobnosti, pri tem telo ni izvzeto. Izbire nosečnic so nadzorovane in omejene, uveljavljene so določene oblike socialne in zdravstvene skrbi.

2.5.2. Ženska v vlogi matere

»Namesto tarnanja nad zatiralsko mizoginijo dolge zgodovine naše kulture, ki je prevladalo v prvem obdobju feminizma (in tudi feministične teorije), stopa danes vse bolj v ospredje rekonstrukcija vednosti. Če skušamo vednost rekonstruirati iz drugih, drugačnih, spolno obeleženih temeljnih izhodišč, so ena od pomembnih vsebinskih sečišč investicije znanosti v materinstvo. Spol, ki ga je zgodovina bolj zaznamovala s telesnostjo, je ženski spol, v primerjavi z moškim spolom je bolj »utelešen«, bolj zavezan telesu. Zato je še kako pomembno, da je ta rekonstrukcija hkrati rekonstrukcija vednosti o ženskem telesu: tudi o zgodovini rojevanja in dojenja, o skrbi za nosečnico in porodnico pod okriljem znanosti in o institucijah, ki so žensko telo zasegle ali celo zasedle do njegovih zadnjih celic (pri tem mislimo na metafore o ženskem telesu, kjer ženskost pronica v vsako vlakno, razen oči)« (Drglin, 2003: 10).

Vloga matere je za življenje otroka zelo pomembna. Harlow (Papali, Olds, Feldman, 2003) je s sodelavci opravil vrsto eksperimentov, kjer so opice vrste rezus šest do dvanajst ur po rojstvu ločili od mater in jih vzgajali v laboratoriju. Opičji mladiči so živeli v kletkah z eno od dveh oblik nadomestnih »mater«: s preprostim valjastim ogrodjem iz žic ali z ogrodjem, ki so ga oblekli v plišasto tkanino. Nekatere opice so hranili s stekleničkami, ki so bile pritrjene k žičnatim »materam«, druge pa so »negovale« tople, mehke plišaste »matere«. Ko je bila mladičem dana izbira, h kateri »materi« bodo šli, so vedno izbrali plišasto, čeprav jih je »hranila« žičnata. V neznanem prostoru je mladičke, ki jih je »vzgajala« plišasta mati, bolj zanimalo raziskovanje kot tiste, ki jih je »vzgajala« žičnata. Opice so si tudi bolj zapomnile plišaste matere. Ko so opice in »nadomestne matere« po letu dni spet združili, so opice, ki so jih »vzgajale« plišaste matere, svoje »vzgojiteljice« navdušeno objele, tiste, ki so jih

»vzgajale« žičnate matere, pa se zanje sploh niso zmenile. Vendar nobena opica iz tega eksperimenta ni odrasla v normalno bitje in ni znala skrbeti za svoje mladiče.

Neodvisno od tega (Zaviršek, 1994:25), ali se ženska odloči imeti otroka ali ne, je dejstvo, da ima lahko otroka, pomembno tako za definiranje lastne podobe o sebi, kako tudi za to, kakšna sporočila bo človek na temelju biološkega spola sprejemal iz zunanjega sveta

V preteklosti je bila vloga matere nekaj povsem naravnega, saj je bile večina žensk odvisna od tradicionalnega znanja in pomoči »modrih žensk«. Kot trdi E. Shorter (v Drglin, 2003:36), je »dobro materinstvo« invencija modernizacije. V tradicionalni družbi naj bi bile matere otrok, mlajših od dveh let, indiferentne glede njihovega razvoja in sreče. V moderni družbi postavljajo dobrobit majhnih otrok nad vse. Ob idealu »dobre matere« se »problematizacija materinstva« kaže tako v vzniku in uveljavljanju teorij o povezavi med otroško mortaliteto in zaposlitvijo mater, v njihovi večji ali manjši glasnosti v določenih desetletjih dvajsetega stoletja, v prepoznavanju mater in njihovega neznanja ter neosveščenosti kot vzroka socialnih problemov in poudarjanju materinstva kot najvišjega ženskega poslanstva. Marsikdo je rešitev videl v vzgoji in izobraževanju mater, glasna pa so bila problematiziranja mater, ki delajo zunaj doma.

Poudarek (Drglin, 2003:36) na vlogi matere in gospodinje, ki jo je treba učiti, vzgajati in nadzorovati, je pomenil tudi nove naloge državnih uslužbenk in uslužbencev ter novonastalih strokovnjakov za vprašanja vzgoje, izobraževanja in nege otroka. Treba je bilo nadzorovati zasebno življenje družine, vstopiti v notranjost domov in preverjati njihovo higieno, načine nege otrok in njihovega nadzorovanja. To nalogo so prevzele nekatere babice, pozneje pa tudi patronažne sestre in socialne delavke. Tu je začetek sistematične investicije v nadzorovanje materinega vedenja, učenje gospodinjstva in materinskih spretnosti. Pojavijo se prve potrebe po kontinuirani in sistematični skrbi za nosečnice. Od začetka dvajsetega stoletja, še siloviteje pa po drugi svetovni vojni, so po Evropi vzbrstele materinske posvetovalnice, v katerih so delovali zdravniki, babice in socialne delavke, ki so svetovali materam o prehrani ter negi novorojenčkov.

»Danes ženske v Sloveniji tako kot drugod v Evropi odlagajo rojstva prvih otrok. Pojasnitev tega pojava temelji na proučevanju zveze med verjetnostjo vstopa v prvo materinstvo in drugimi življenjskimi poteki: izobrazbo, poklicno, stanovanjsko in partnersko kariero« (M. Černič Istenič, 1998: 27–28).

2.5.3. Vloga otroka v družini

Zadnja leta (Švab, 2001:133) lahko govorimo o intenzivnem naraščanju interesa za *sociološko preučevanje otroštva* in otrok z drugačnimi koncepti in iz drugačnih perspektiv, ki so nadomestile t. i. tranzicijsko teoretiziranje otroštva. Otroštvo je družbena kategorija, ki variira v času in prostoru, nanjo pa vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so spol, družbeni red, etičnost, rasna pripadnost. Družinsko življenje postaja bolj dinamično in bolj »prehodno«, kot je bilo v modernosti, ko je otroštvo potekalo znotraj ustaljenih modernih vzorcev družinskega življenja.

Rojstvo otroka je pomemben življenjski dogodek in velika življenjska odločitev. Verjetnost tega dogodka ni odvisna le od spolne zrelosti staršev, ampak tudi od številnih družbenih dejavnikov na mikro, mezo in makro ravni. Mož in žena (Čačinovič Vogrinčič, 1998:159) lahko zase svoja razmerja zadovoljivo oblikujeta na zelo različne načine. Ko pa se rodi otrok, je pomembno, kakšen prostor njun odnos določa otroku oziroma kakšno vlogo.

Richter (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:57) definira **vlogo** kot strukturirano celokupnost zavestnih in podzavestnih pričakovanj staršev oziroma partnerjev. Vloge lahko pretežno ali celoti služijo obrambnim procesom. Dodeljevanje in sprejemanje predpisane vloge lahko posameznega člana kompenzacijsko razbremeni notranjih konfliktov. Namesto da bi se z osebnimi konflikti spoprijel, jih vnaša v odnose s partnerjem ali otrokom in ga manipulira kot nadomestni objekt zadovoljitve. Vloga otroka po Richterju (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:58) določa pomen, ki ga ima v poskusu roditelja, da obvlada lastne konflikte. Lastni konflikti motivirajo starše, da otroku vsiljujejo bodisi vlogo nadomestka za partnerja bodisi vlogo enega aspekta lastnega jaza. Za takim odrejanjem vloge razbremenjevalca v konfliktih med staršema vidi transferne procese in narcistične projekcije. Richter je klasificiral pet predpisanih vlog, ki imajo v odnosih med starši in otroki oziroma med partnerjema v družini enako funkcijo kot intraindividualni obrambni mehanizmi.

Gre za naslednjih pet vlog, v katerih se lahko znajde otrok:

- vloga **substituta za partnerja**, ko roditelj v odnos z otrokom podzavestno prenese nerazrešene konflikte iz lastnega otroštva, otrok pa naj jih zdaj v vlogi starih staršev ali sorojenca kompenzira in razreši;

- vloga **kopije podobe**, ki jo ima o sebi roditelj, naloga otroka je, da verno uresniči samopodobo roditelja;
- vloga **idealnega sebe**, je poskus roditelja, da prisili otroka k uresnitvi tistih idealov, ki jih zase ni mogel uresničiti;
- vloga **negativne podobe**, ki jo ima o sebi roditelj, ki podzavestno išče v otroku **grešnega kozla**, saj otroka potrebuje, da bi lahko izrinil nesprejemljivo podobo o sebi;
- **vloga zaveznika**, roditelj ga potrebuje (ali oba roditelja), ko je v boju, in otrok mu mora služiti predvsem kot podpora, soborec.

Navedene vloge so tiste, ki se po Richterjevi psihiatričnoterapevtski izkušnji najpogosteje pojavljajo. Možne so še druge inačice, pogosto pa »predpis« vsebuje več vlog oziroma aspektov hkrati. Prej navedene vloge postanejo ogrožujoče, ko se vzpostavijo kot rigidne, nesprejemljive, dominantne.

»Da bi razumeli otroka znotraj družine, si moramo ogledati nekatere njene značilnosti – predvsem ozračje in strukturo. Na oboje seveda vpliva vse tisto, kar se dogaja zunaj domačih sten. Zunaj pasti vplivov – vključno s službo staršev, družbenoekonomskim statusom in družbenimi trendi, kot so urbanizacija, spremembe v velikosti družine, razveze in ponovne poroke – sooblikujemo družinsko življenje in potemtakem tudi razvoj otrok. Poleg teh vplivov so pomembne tudi kulturne izkušnje in vrednote, ki prav tako določajo ritem družinskega življenja in vloge družinskih članov. Najpomembnejši vpliv družinskega okolja na otrokov razvoj je ozračje znotraj doma. Je spodbudno in ljubeče ali pa ga obvladujejo konflikti? Ima družina dovolj denarja za zadovoljitev osnovnih potreb? Pogosto sta ti dve področji tesno povezani. Tako kot se spreminja življenje otrok, se spreminjajo tudi bistvena vprašanja, ki oblikujejo razmerje med njimi in njihovimi starši, ter načini, kako naj jih skupaj rešujejo. Skozi otroštvo se nadzorovanje vedenja postopoma prenese s staršev na otroka« (Papalia, Olds, Feldman, 2003: 331–332).

2.5.4. Fenomen protektivnega otroštva

Postmoderna družba (Švab, 2001:136) je torej družba visoke rizičnosti, ki se izraža na vseh družbenih ravneh. Ljudje v postmodernosti vedno bolj cenijo otroke in se vedno bolj identificirajo s protektivnim otroštvom, ki vključuje številne aktivnosti in prakse, ki izražajo vedno bolj intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo in izobraževanje. A. Švab (2001:142) meni, da protektivno otroštvo nad otroci vzpostavlja nove razsežnosti starševskega nadzora. Bolj kot se večja »navidezna« otroška avtonomija, bolj se ustvarjajo navidezne oblike in načini nadzora. Postmoderni koncept (Zidar, 2003:362) protektivnega otroštva naj bi torej pomenil blaginjo otrok v smislu slogana »le najboljše je dovolj dobro«.

»Definicijo in štiri temeljne implikacije postmodernega protektivnega otroštva sestavljajo naslednje točke:

1. v postmodernosti postaja koncept otroka pomembno mesto realokacije diskurzov, povezanih z ohranjanjem in varovanjem družbenih vezi, stabilnostjo in integracijo;
2. v postmodernosti so otroci percipirani (vsaj na diskurzni ravni) kot individuumi, katerih avtonomijo je treba varovati in ohranjati;
3. postmodernost vključuje povečan nadzor nad otroki;
4. v postmodernosti otrok ostaja v odvisnosti, faza odvisnosti (LAT faza) pa se vse bolj podaljšuje» (Švab, 2001: 136, v Zidar, 2003: 362).

Najbolj sistematično kritiko (Zidar, 2003:363) je »protektivno otroštvo« doživelo v medijskih študijah. Posamezni avorji so, še zlasti v razpravah o medijskih učinkih, poudarjali, da takšen pokroviteljski diskurz sploh ne govori o pravih, živih otrocih, pač pa o konceptu otroštva. Po popularnem prepričanju, ki ga Baker (v Zidar, 2003:363) in sodelavci skušajo dekonstruirati in katerega katalizator so bile vedno elite, naj bi mediji imeli neposreden tako rekoč behaviorističen učinek predvsem na »druge« skupine in kategorije družbe: na ženske, nižje družbene sloje in – otroke. »Te dominantne ideološke predpostavke o otroštvu otroke opredeljujejo »pretežno v smislu tega, kar naj bi jim manjkalo – torej v smislu njihove nesposobnosti, da bi se podredili normam odraslih« (Buckingham, v Zidar 2003:363). Medtem, ko je ta manko sicer nemogoče razumeti kot nekaj pozitivnega, »kot obliko nedolžnosti,

odsotnosti prekanjenosti ali ponarejenosti, otroškega šarma«, so takšne formulacije »pogosto zgolj pokroviteljske« (ibid.).

Odrasli (Zidar, 2003:363) torej v resnici ne ščitijo otrok sami, saj so le-ti bistveno kompleksnejša bitja, kot jih vidijo in prikazujejo debate o neposrednih medijskih učinkih, pač pa varujejo lasten nostalgichen mit o otroštvu oziroma konstrukt otroštva.

Starši bi svojim otrokom radi nudili dobro prihodnost, zato jih skušajo zaščititi in usmeriti v to, kar je dobro za njih, tudi tako, da jim nudijo toliko, da otroci ne želijo ali ne zmorejo zapustiti doma in zaživeti v lastnem gospodinjstvu. Moderna pojmovanja (Verheyen, v Švab, 2003:139) dobrega starševstva ne poudarjajo več starševske dolžnosti naučiti otroka družbenih norm in vrednot, ampak ga usmeriti na takšen način, da se bo njegova individualnost kar najbolj razvila.

2.6. Družina

2.6.1. Sociološki vidik družine

Vsak izmed nas (Giddens, 1997), ne glede na socialno okolje, je vzgojen v neki obliki družine oziroma v nekem družinskem kontekstu. Življenje v družini zaznamuje človekovo nadaljnjo pot in razvoj. Morda so ravno zato študije o družinah eno izmed najpomembnejših področij sociologije. Družinska razmerja so vedno prepoznavna znotraj širših sorodstvenih skupin. V skoraj vseh družbah lahko prepoznamo skupnost dveh odraslih oseb, ki živita v skupnem gospodinjstvu, s svojimi ali posvojenimi otroki. Takšno skupnost sociologi in antropologi poimenujejo nuklearna družina. Kadar poleg para in otrok v gospodinjstvu živijo tudi drugi bližnji sorodniki, pa lahko govorimo o razširjeni družini.

»Družina je sočasno fizični, odnosni in simbolni prostor, ki se zdi tako znan in običajen, da služi za metaforo vseh tistih institucij, ki imajo opraviti s spontanostjo, naravnostjo in neposrednostjo. Je temeljno mesto socialne konstrukcije realnosti in obenem točka, ki ji uspeva nemogoče: socialna razmerja, kakor so razmerja med generacijami in razmerja med spoloma, predeluje oziroma prikazuje kot naravna in obratno, naravna dejstva kakor so rojstvo, rast, smrt, opremlja s celim registrom socialnih pomenov. »Družina je prav zato, ker je mesto dogajanj in odnosov, ki se dotikajo najglobljih dimenzij življenja, na videz vsem skupnih in univerzalnih, privilegiran material, s katerim se konstruirajo socialni arhetipi in miti, ideološke predstave, ki pa niso vselej afirmativne« (Rener T., 1995: 129).

»Družina je skupaj s svojo sorodstveno mrežo socialno kulturna institucija, v kateri se na poseben način povezujejo individualna svoboda in socialna vezanost, normativnost in spontanost. Družina se razlikuje od vseh drugih institucij, v katerih človek živi oziroma jim pripada, po tem, da je stalno prisiljena reagirati na potrebe posameznice, posameznika, in prav tako mora ta reagirati na potrebe drugih družinskih članov in članic. V drugih skupinah posameznica, posameznik reagira časovno in vsebinsko omejeno« (Ule M., 1995: 127).

»O družini skoraj ne moremo govoriti, ne da se ozremo na konkretno zgodovinsko in družbeno situacijo. Najsplošnejše bi lahko družino opredelili kot socialno skupino, ki sloni na pastorski ali časovni povezanosti in pripadnosti članov« (Ule, 1993: 171).

Raziskave so pokazale (Flere, 1992:87), da je družina univerzalna družbena institucija, ki jo najdemo takorekoč v vseh družbah. Čeprav je intimna skupnost, njena notranja organizacija nikoli ni prepuščena le volji članov, ampak je vedno (pogosto natančno) določeno. Uravnajo jo navade, morala in pravo, to pa kaže na družben pomen družine v sodobni družbi. Družina je opredeljena z družbenimi pravili, ki odsevajo splošnejše družbene determinizme.

2.6.2. Družina kot mala skupina

»Družina je nedvomno *mala skupina*, vendar s posebnostmi, ki jo razlikujejo od vseh drugih malih skupin. Pri raziskovanju družine kot male skupine, ugotovimo, kako neraziskana je ravno v tem skupinskem svojstvu. Prva značilnost, ki družino razlikuje od drugim malih skupin, je njena zgodovina. Družina je namreč skupina s svojo zgodovino, povezujejo jo krvne vezi, je trajna skupina. Zanj je značilna nerešljiva drama ločitve med starši in otroki in s tem nerazrešljiva konfliktnost odnosov v družinski skupini. Družina se od drugih malih skupin razlikuje tudi po krvnih vezeh in trajnosti skupine« (Gabi Čačinovič Vogrinčič, 1998: 128–131).

H. Stierlin (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:129) slednja koncepta bolj določno opredeli v dialektičnem odnosu med starši in otroki, ki na enkratni način določa pogoje za rast in razvoj skupine ter opredeljuje konflikte, ki jih je mogoče reševati le »progressivno«. Tretja značilnost, ki jo je za razlikovanje družine potrebno omeniti, je odnos med otrokom in odraslim, med generacijo staršev in generacijo otrok, odnos, ki določa dogajanje v družinski skupini. To je odnos, ki ga je treba v družini vedno znova razreševati, odnos, okoli katerega se mora skupina vedno znova organizirati.

Naslednji koncept še dopolnjuje opis male skupine. Lidz (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:131) meni, da se vedenje enega člana tako kot v vsaki skupini odraža na vedenju vseh drugih članov. Člani skupine morajo izdelati recipročne vloge, da ne bi prišlo do konfliktov. Skupina kot celota zahteva lojalnost članov ter da imajo njene potrebe določeno prednost pred osebnimi željami. Da bi obvladala tendence razbijanja, potrebuje sleherni skupina strukturo, pravila in vodenje ter enotne cilje.

2.6.3. Socializacija v družinski skupini

Najsplošnejši in najbolj vseobsežen izraz za označevanje vseh procesov, s katerimi se posameznik uvaja v družbo, je **socializacija**. Socializacija posameznika traja celo življenje, čeprav je najintenzivnejša v otroštvu in mladosti. Del tega procesa ni diferenciran oz. ločen od ostalih procesov, niti ni očitno, da gre za socializacijo, saj v rutinskem vsakdanjem življenju poteka povsem neopazno. Del procesa socializacije je eksplicitno ločen od ostalih in ima poseben namen: gre za **vzgojo**.

Stierlin (v Čačinovič Vogrinčič, 1992:64) pojmuje družino kot osrednjo socializacijsko instanco za človeka. V njej se otroku inducirajo v družbi pričakovane vloge. Meni, da do motenj v socializacijskem procesu pride, če je družinski sistem premalo trden oz. preveč konflikten.

Pod pojmom socializacija (Flere, 1992) razumemo vse vplive družbe in njenih enot (skupin, institucij) na posameznika, da bo pripravljen za prevzemanje vlog, ki tvorijo njegovo osebnost. V teh procesih posameznik ni le pasivno bitje, ki interiorizira te vplive in se nanje mehanično odziva, ampak deluje aktivno in vplive ustvarjalno povezuje.

Musek (1997) meni, da posameznik v svojem življenju izoblikuje kompleksno telesno in duševno celoto, v **osebnost**. To mu omogoča, da je kos zapletenim življenjskim situacijam in dogajanjem. Poleg vraščanja v družbo, procesa socializacije, v katerem posameznik usvoji družbene vrednote, norme, pravila, pričakovanja in vloge, je za normalen razvoj posameznika pomemben tudi proces individualizacije. To je proces, v katerem se razvija posameznikova osebnost, njegove temeljne in posebne, enkratne značilnosti, njegovi interesi, njegova volja, čustva, miselnost, značaj, sposobnosti, znanja in spretnosti.

M. Tomori (1996) opredeljuje socializacijo kot proces, v katerem otrok spoznava, sprejema in vgrajuje v svoje vedenje in ravnanje norme in vrednote širšega okolja, da se potem lahko dejavno vključuje vanj. Ob drugih dejavnikih omogoča socializacija tudi ustrezen čustveni razvoj otroka. Občutja sprejetosti, varnosti in zaupanja vase in v svet okrog sebe so neizogiben pogoj za zdrav osebnostni razvoj človeka.

»Socializacija je proces, s katerim otroci razvijejo navade, spretnosti, vrednote in nagibe, s katerimi postanejo odgovorni, ustvarjalni člani družbe. Usklajenost s pričakovanji staršev je prvi korak k usklajenosti z družbenimi merili. Socializacija je odvisna od ponotranjenja teh meril. Otroci, ki so uspešno socializirani, ne ubogajo pravil ali ukazov, da bi bili nagrajeni ali bi se izognili kazni, temveč ker so prevzeli družbena merila« (Grusec in Goodnow 1994, Kochanska in Aksan, 1995, Kochanska, Tjebkes in Forman, 1998 v Papalia, Olds, Fieldman, 2003).

Po Parsonu (v Rojc, 1991: 172) naj bi proces socializacije pomenil institucionaliziran in organiziran proces emancipacije mladega človeka do družine. Zagotavljal naj bi selekcijo ali alokacijo potencialov mladega človeka na osnovi družbenih potreb. Pri tem pa mu je šola glavni kanal socializacije in selekcije, ki prilagaja mladega človeka različnim nivojem družbenega obnašanja in delovanja.

Za sociologijo (Flere, 1992) je socializacija pomembna predvsem zato, ker se z njo človek uvaja v družbo. Ni sporno, da socializacija poteka v družbenih procesih oziroma v interakciji posameznikov. Vprašanje o tem, kako si otrok oziroma mlad človek prilasti vzorec obnašanja, jezik, norme, vrednote, veščine itd., še ni dobilo popolnega odgovora. Kaže, da pri tem deluje več mehanizmov, npr. posnemanje (imitacija), prizadevanje za nagrado oz. izogibanje kazni, identifikacija (poistovetenje) z drugo še posebej bližnjo oz. ljubo osebo, izpostavljenost opazovanju dogajanj itd.

Berger in Lukman (v Čačinovič Vogrinčič, 1998:23) opredeljujeta socializacijo kot temeljno, vsestransko uvajanje posameznika v objektivni svet družbe. V tem procesu otrok postaja član družbe.

Socializacija (Čačinovič Vogrinčič, 1998:121) otroku nalaga, da se vživi v vlogo, da vzpostavi toleranco do dvoumnosti in distanco v vlogi, da bi razvil svojo enkratnost, da bi se razmejil od pričakovanj drugih, tako da bi vendar ostal vključen v družino. Socializacija v družinski skupini je posebna, ker se mora vsak otrok, po L'Abateu, v družini spoprijeti s sposobnostjo za ljubezen in za pogajanje v svoji družini z izidom, ki ga ima za njegovo obvladovanje teh tako pomembnih sposobnosti.

»Gre za pravico otroka, da ga ne prezremo, da ga vidimo, slišimo, da ga jemljemo resno. Človek potrebuje v družini izkušnjo, da lahko pove, kdo je, kaj želi in da sprejme enako sporočilo drugega, da bi se naučil živeti z drugim in ne drug proti drugemu. Temeljni občutek lastne vrednosti se lahko zgradi le na izkušnji, da si smel in mogel izraziti svoja čustva, misli, želje, da si jih soočil v odnosih z ljudmi, prevzel odgovornost zanje, se jih uči obvladovati in spremeniti« (Čačinovič Vogrinčič, 1995: 123).

2.7. Odnosna psihodinamika predzakonskega obdobja

2.7.1. Zaljubljenost in ljubezen

2.7.1.1. Zaljubljenost

Silovitost zaljubljenosti doživljamo različno, a marsikomu je prav čas, ko je pil iz te opojne čaše, najbolj izpolnil čustveno življenje. Zakaj?

Čar zaljubljenosti je v občutku zlitosti in povezanosti dveh ljudi, saj zaljubljenost začasno zabriše mejo med 'teboj in menoj' ter pričara občutek celote in izpolnjenosti. Preko čustvene energije sta zaljubljenca tako povezana, da zlahka govorita enak jezik. To pomeni, da se pogosto razumeta kar brez besed ter da znata uresničiti želje in potrebe drugega. Vsak od njiju se čuti sprejet in pomemben za partnerja. Ko smo zaljubljeni, se nam niti sanja ne, da bo nekoč ta 'urok' popustil ter bosta morda izginila bližina in razumevanje, ki se danes zdita tako samoumevna. Naše prepričanje, ki ga potrjuje trenutna izkušnja, je, da smo našli pravega partnerja in to je jamstvo za srečo. Toda vrnimo se k realnosti. Ta nas uči, da še tako intenzivna čustva, ki so značilna za zaljubljenost, nekoč minejo. Četudi v stanju goreče zaljubljenosti začasno razširimo meje svojega ega, kar nas zlahka zavaja v misel, kako smo nesebični, pa je ta razširitev omejena le na izbranega človeka. Ob njem doživimo občutek celote. Ko nas življenje spet postavi na trdna tla, se marsikaj spremeni.

Največkrat streznitev pride znotraj zakona, ki se je že razširil v družino. Katastrofa?! Ali tudi ne?

Henry Dicks (v Skynner, 1995:17), eden od pionirjev zakonske terapije, je vzroke za zaljubljenost razvrstil v tri glavne skupine, in sicer:

1. socialni nagibi, družbeni sloj, vera in denar;
2. zavestni osebni razlogi: čedna zunanost, skupna zanimanja – razlogi, zaradi katerih si zavestno nekoga izbereš;
3. nezavedni mehanizmi privlačnosti, ki jih vsi po vrsti imenujejo »kemija«.

Najverjetneje so najzanimivejši nezavedni mehanizmi privlačnosti, ravno zato, ker nanje nimamo vpliva.

Skyner (1993:17) je mnenja, da se zaljubimo v določeno osebo zaradi podobnosti v psihološkem smislu. V bistvu gre za podobnost v družinskem ozadju, njeni zgodovini in funkcioniranju. Vsaka družina ima namreč določen način, kako ravnati s čustvi in tako vsak njen član osvoji določene čustvene navade. Le-te oseba oddaja z izrazom na obrazu, držo, načinom gibanja, kar ljudje s podobnim ozadjem zaznajo in se odzovejo.

Zaljubljenost (Brajša, 1982:233) je začetek skoraj vsakega partnerskega odnosa. Definira jo kot prehodno obliko ljubezni, ki je zadostna za osnivanje, ne pa za ohranjanje daljšega medčloveškega odnosa, kot je npr. zakonski odnos.

2.7.1.2. Ljubezen

»Objektivna definicija ljubezni, ki bi uspela opredeliti njeno bistvo, ni možna. Navkljub pestrosti definicij, bi bilo težko izoblikovali neko enotno predstavo o tem, kaj ljubezen sploh je» (Gerič, 2004: 7).

Kaj je torej ljubezen? Predvsem se ljubezen od zaljubljenosti loči po tem, da se zanjo zavestno odločimo. Nekoč spoznamo, da ni naša osnovna potreba biti zaljubljen, temveč biti ljubljen in ljubiti. Ljubiti pa se pričnemo učiti takrat, ko se iluzija romantične ljubezni razblini. Odločitev za zrelo partnersko ljubezen je mogoča šele, ko so meje med partnerjema jasne, razlike očitne ter napake in vrline posameznika prepoznavne.

Nekateri pari dokaj gladko zdrsnejo iz stanja močne čustvene povezanosti v obdobje, ko je v ospredju prijateljstvo, zaupanje in se resnična ljubezen v odnosu razvija brez večjih trenj, četudi zaljubljenosti ni več. Veliko ljudi pa doživlja transformacije v odnosu boleče. Bolečino pogloblja spoznanje, da se izgublja ali se je že izgubil občutek intimnosti.

»V nasprotju z zaljubljenostjo, pri kateri pride do »zlitja«, v ljubezni presegamo meje lastnega jaza s tem, da drugemu (ljubljeni osebi) odpremo poseben prostor tu – biti zraven sebe. Partnerja morata zaradi potrebe po stabilizaciji doživljanja opraviti nalogo ponovnega medsebojnega razmejevanja in hkrati razviti povsem novo tvorbo – socialni sistem para. Tako

nastane nov sistem, do katerega sta oba udeleženca v komplementarnem odnosu« (Stritih, Možina, 1995: 301–302).

Koncept brezpogojne ljubezni do nekoga lahko razberemo iz povedi Virginie Satir (1995: 117): »Ne bom ti natikal spon, niti ne bom dovolil, da mi jih ti nadeneš«. Satirjeva (1995:118) je prepričana, da se dva človeka najprej zblížata zaradi medsebojne podobnosti, vendar lahko leta in leta ostaneta drug za drugega zanimiva zaradi raznolikosti, ki jo drug v drugem uživata. Če ljudje ne bi odkrili medsebojne podobnosti, se nikoli ne bi srečali, in če nikoli ne bi srečali različnosti, ne bi mogli biti stvarni in bi bili nesposobni za razvijanje predanih, človeških medosebnih odnosov.

Z. Milivojevič (v Gerič, 2004:7) definira ljubezen kot »prijetno čustvo«, ki ga posameznik doživlja do subjekta/objekta, ki je zanj posebno pomemben in ga razume kot sestavni del svojega intimnega sveta. O'Sullivan in O'Leary (v Musek, 1995:88) opredelita ljubezen kot življenjsko razsežnost, ki ima čustvene, razumske, motivacijske, socialne in transcendentne prvine. Med omenjenimi sestavinami ljubezni so najbolj bistvene čustvene in motivacijske prvine, vendar so pomembne tudi razumske prvine ljubezni. Avtorja menita, da se ljubezen pojavi šele, ko naše čustveno in motivacijsko stanje miselno opredelimo in kategoriziramo.

V naši kulturi (Musek J., 1995:88) je ljubezen temelj zakonskega in družinskega življenja. Je družbena norma in vse bolj velja za eno od najpomembnejših vrednot zahodne civilizacije. Transcendentne prvine ljubezni se kažejo v doživljanju ljubezenskega stanja kot nekaj vrhunskega, ekstatičnega, neprimerljivega in težko izrekljivega. Ljubezni se pripisuje vloga, ki presega običajne življenjske izkušnje.

Malinovski (v Giddens, 2000: 43) je podal bolj negativno kot pozitivno definicijo ljubezni. Prepričan je, da je ljubezen za vse prebivalce tega sveta »strast, ki bolj ali manj muči telo in duha ter nas pripelje v številne slepe ulice, škandale ali tragedije; redkeje pa razsvetli življenje in odpre srce, da prekipeva od radosti«.

Trstenjak (1994:67) meni, da je ljubezen »kri, sila in motiv, ki poganja, oživlja in dovede moža in ženo do sklenitve in dopolnitve zakona. Ljubezen pomeni integracijo, dopolnitev dveh oseb v eno, je doživljenjska moč, ki dve osebi pripelje do zakona in ju v zakonu tudi ohranja.

2.8. Partnerstvo in avtonomija

2.8.1. Partnerski odnosi

Musek (1995:109) meni, da je navezovanje medosebnih stikov med najpomembnejšimi dogodki v življenju vsakega človeka. Tesno prijateljstvo in partnerstvo sta po njegovem mnenju naravni potrebi in hkrati vrednoti, ki ju priznavajo vse kulture. Takšen partnerski odnos je navadno tudi osnova za doseganje intimnosti in osnova za spolno partnerstvo pri oblikovanju skupnega življenja (zakonskega življenja). Partnerski odnos pomeni več kot zgolj priložnostno in bežno prijateljstvo.

»Veliko število ljudi živi v partnerstvih, nekateri pa pač ostajajo sami, med eksistenco kot samska oseba in življenjem v partnerstvu pa so seveda prehodi različnih oblik, v katerih se osebe na »neprofitni« način brigajo druga za drugo. Ta neprofitnost je bistvena značilnost partnerstev in tudi njihova več kot le koristnost za socioteto. Ko bi bila vsaka skrb za zdravje drugega, vsaka najmanjša nega v bolezni, vsaka oblika psihološkega suporta in dajanja moralne opore zgrajena na profitni osnovi, bi ne bilo družbe, ki bi to lahko sfinancirala. Ta množica prostovoljnega dela in vlaganja energij, ki se investira v partnerstvih, je preprosto podlaga obstoja družbe same« (Debenjak, 2006: 35–36).

»Na nastajanje in oblikovanje partnerskih odnosov vsaj na začetku zelo močno vpliva medosebna privlačnost in vse njene prvine (telesna, spolna privlačnost, starost, bližina, podobnost itd.). Kot kažejo raziskave, so ti vplivi precej kompleksni in niso izenačeni pri obeh partnerjih. Tukaj tudi obstajajo razlike med spoloma. Zdi se, da je pri vzpostavljanju partnerskih odnosov telesna privlačnost pomembnejša za moške, kot za ženske« (Stroebe, Insko, Tompson & Layton, 1971, v Musek 1995: 112).

Razvoj partnerskega odnosa po Levigerju (v Musek 1995:113) poteka v petih zaporednih stopnjah od A do E. Začne se s prvotnim vtisom privlačnosti, z intenzivnejšim angažiranjem se medosebna privlačnost nato stopnjuje v izgradnjo tesnejšega odnosa. Sledi nadaljevanje odnosa, ki napreduje in je lahko stabilno in obojestransko zadovoljivo, se ne poslabša in se nadaljuje do smrti enega izmed partnerjev. Vendar so tu še druge možnosti. Nadaljevanje

odnosa je lahko statično, ne napreduje in postopno pride do poslabšanja, ki nato bolj ali manj hitro povzroči prekinitev odnosa, navadno z ločitvijo. Nadaljevanje odnosa je lahko tudi nemirno, labilno in polno konfliktnih nihanj, kar se navadno tudi prevesi v poslabšanje in nazadnje vodi v prekinitev z ločitvijo.

2.8.2. Ljubezen in zakon

Prava, avtentična in resnična ljubezen (Brajša, 1995) je osnova za zakonski odnos in zagotovi za njegovo ohranitev. Takšna ljubezen, ki zahteva recipročnost partnerjev in ki ji partnerjeva individualnost ni v napoto, saj se stalno spreminja in je vsak dan drugačna. Brez takšne ljubezni je zakon mrtev, dolgočasen in nehuman. Ljubezen do otrok namreč ne more nadomestiti ljubezni med zakoncema. Nasprotno, kakovostna zakonska ljubezen pogojuje kakovostno starševstvo, drugače postane le-ta slaba in celo škodljiva za vzgojo otrok. V tem primeru starša nezavedno zlorabljata otroke kot nadomestilo oziroma zamenjavo za nekaj, kar bi morala dobiti v zakonskem odnosu.

»Zakon je praktično nemogoč in brez smisla, če ni med zakoncema prave obojestranske ljubezni, kajti »ljubezen je kri, je sila, motiv, ki poganja, oživlja in dovede moža in ženo do sklenitve in dopolnitve zakona. Ljubezen pomeni integracijo, dopolnitev dveh oseb v eno; to je oživljajoča moč, ki dve osebi pripelje do zakona in ju tudi v zakonu ohranja« (Trstenjak, A., 1994: 67).

Ljubezen je pomembno jedro vsake družine. Partnerja naj bi se ljubila, kar pomeni, da naj bi drug drugega nesebično podpirala in prispevala k harmoniji vseh družinskih članov. V. Satir (1995) meni, da če sta eden ali oba izmed staršev osebno premalo srečna, je njuno samovrednotenje nizko. S takšnimi občutki pa je težko primerno in z zagnanostjo uresničevati družinski načrt. Sternbergove raziskave so pokazale (v Musek 1995:118), da v teku partnerskih odnosov postajajo nekateri dejavniki vse bolj pomembni: skupne vrednote, pripravljenost na prilagajanje in spremembe v medsebojnih stikih, pripravljenost trpeti partnerjeve napake in muhe, skupna verska prepričanja. Drugi dejavniki pa v teku partnerskega odnosa izgubljajo pomen: npr. to, kako zanimiv se zdi partner, kako se prilagajamo partnerjevim staršem, kako pozorno partnerja poslušamo. Pri nekaterih dejavnikih je tako, da njihov pomen sprva narašča

in nato spet upade: to velja za telesno privlačnost, ljubljenje, empatiziranje, pridobivanje informacij o partnerju, izražanje simpatije in naklonjenosti. Podobnost umske ravni, ki sprva ni videti pomembna, postaja z leti vse bolj pomembna.

2.8.3. Zakonska zveza: Opis in razumevanje koncepta zakonske zveze

»Velika večina resnih partnerskih vezi je okronanih s poroko in se nadaljuje v obliki zakonskih in nato družinskih odnosov. V naši kulturi veljata zakon in sklenitev zakona za normalen in zaželen pojav, ki naj potrdi globlje vezi med partnerjema in ki naj jim omogoči, da oblikujeta družino. Poroka in zakon sta še vedno prevladujoča in najbolj pričakovana oblika nadaljevanja resnih partnerskih odnosov, predvsem seveda teh, ki naj bi se razvili v oblikovanje družine in družinske odnose« (Musek, 1995: 130).

»Če je bila prvotna funkcija zakonske zveze zavarovanje lastnine in teritorija in umestitev potomstva v določeno skupino, je ena izmed današnjih funkcij zakonske zveze ohranjanje zgodovinsko pridobljenih privilegijev tistih družbenih skupin, ki so si tudi z institucijo poroke ustvarile socialni kapital ekonomske in simbolne narave. Zakonska zveza je danes izgubila svoje ekonomske, teritorialne in »krvne« funkcije, ostala pa je lastnost formalne zveze romantičnega razmerja, ki prikrije, da je njena funkcija tudi marginalizacija drugega. Spremljamo lahko njeno krizo (manj sklenjenih porok v današnjem obdobju, ločitve) in revitalizacijo obenem. Ker so postala romantična razmerja krajša, je zakonska zveza kot formalna oblika zanje manj rimerna, kot je bila v preteklosti, hkrati pa se njen potencial revitalizira takrat, ko se jo nekaterim ljudem prepove« (Zaviršek, 2006: 192).

»Tradicionalna zakonska zveza nastane s poroko raznospolnega para. Akt poroke (in nato »konzumiranja zakona« s prvim koitusom) vzpostavi med partnerjema pravno razmerje najbližjih svojcev. V ritualu sklenitve zakonske zveze se partnerja pravno transsubstancionalizirata v zakonca, ki jima zadevna zakonodajna omogoča vzajemno dedovanje, pridobivanje informacij ob bolezni, zastopanje v primeru odsotnosti ipd. (seveda vse v mejah zakonskih določb), in nalaga skrb drugega za drugega v primeru bolezni in opešanja. Zakonska zveza se anuira, če en partner ali oba skupaj dokaže(/-ta), da »zakon ni bil konzumiran«. Ta anahronizem ostaja iz časa, ko je bila šele poroka licenca za seks.« (Debenjak, 2006: 37)

Virginia Satir (1995:256) gleda na zakonski par kot na celoto, sestavljeno iz treh delov. **Ti, Jaz** in **Midva**. Dva človeka, trije deli, vsak del je pomemben in vsak živi lastno življenje. Vsak omogoča drugemu, da se še v večji polnosti uresniči. To pojasnjuje kot: »Tako jaz pomagam tebi, da se bolj uresničiš, ti pomagaš meni, jaz pomagam nama, ti pomagaš nama in oba skupaj pomagava drug drugemu k polnejšemu uresničevanju«.

Mary Kirk (1999:85) pojmuje zakon kot dinamično razmerje, ki se nenehno spreminja. Življenje v dvoje, bodisi v zakonu ali zunajzakonski vezi, je proces, ki s seboj prinaša naloge, ki jih je treba na vsaki stopnji obvladati. Zakonska zveza ni podoba, odvisna od volje dveh družabnikov, temveč je obenem nov življenjski proces, nova oseba. In kot oseba raste in se razvija tudi zakon. Zato je kot oseba obenem proces rasti in razvoja in ne zadeva trenutne odločitve.

2.8.4. Odnos med zakoncema

Giddensova »Transformacija intimnosti« (v Švab, 1995:873) je tipičen primer interpretacije, ki ugotavlja, da je za pozno moderno značilen proces generičnega prestrukturiranja zasebnosti, v katerem ima osrednjo vlogo nova oblika **osebnih odnosov**, t. i. »pristno razmerje«. Nanaša se na razmere, v katerih posamezniki vstopajo v družbene odnose zavoljo samih sebe, oziroma zavoljo tega, kar lahko iz takšnega odnosa pridobijo. Le-to obstaja le v tolikšni meri, v kolikor prinaša zadovoljstvo obema partnerjema, pri čemer gre omeniti tudi to, da se ne omejuje na zakonsko zvezo niti na heteroseksualno orientacijo, ampak velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij.

Musek (1992) meni, da so medsebojni odnosi med zakonskimi partnerji različni od družine do družine. Če so ljudje kot posamezniki različni drug od drugega, tedaj to velja za njihove medsebojne odnose toliko bolj. Partnerski odnosi pa imajo tudi veliko skupnega. Takšne skupne poteze bi našli tudi v odnosih med zakonci.

2.8.4.1. Tipi zakonskih odnosov

V etnološki literaturi (Flere, 1992) je zapisanih veliko in različnih posameznih tipov zakona, kar je privedlo do zastavitve vprašanja o pravilnostih v spreminjanju teh oblik. Smer, ki jo začneja Aristotel in nadaljujejo Comte in drugi, meni, da je monogamni zakon prvotna in pravilna oblika, vse ostale pa so samo začasni odstopi od nje. Tako stališče je ponavadi povezano s patriarhalnim pojmovanjem družine. Vsi ostali tipi družine naj bi po tem pojmovanju predstavljali deviantne ali aberantne primere, pojavljajo pa se celo razlage, da se patriarhalnost opira na biološko dominacijo in posesivnost moškega nasproti ženski pokornosti in pasivnosti.

»Iz lastnih izkušenj in tudi iz raziskovalnih podatkov vemo, da se nekatere značilnosti partnerskih odnosov med zakonci pojavljajo pri določenem številu poročenih, pri drugih pa spet druge. Občutek imamo, da lahko zakonske pare, ki jih poznamo, razporedimo v tipične skupine, ki so si med seboj podobne« (Musek, 1995: 133).

Skyner (1994:52) meni, da je zakonov nešteto vrst, vendar med njimi omenja predvsem dva, in sicer:

1. zakon, ki ga na Angleškem imenujejo »**hiša lutk**«, kjer zakonca prevzameta zelo stereotipsko moško oziroma žensko vlogo; on je velik in močan, zelo odrasel in starševski, ona pa je uboga, nemočna ženka, zelo otročja in odvisna; v tem zakonu gre za očitno čustveno odvisnost žene od moža, hkrati pa je tudi mož odvisen od nje, čeprav se tega ne zavedata in se obnašata, kot da odvisnosti ni;
2. zakon, ki ga poimenuje »**copatarjev dom**«, v katerem so vloge obrnjene; mož se namreč ne zna postaviti zase, niti poskrbeti za ženo, saj se v resnici obnaša kot otrok; nekdo v družini pa mora biti odrasel, saj mora poskrbeti, da se stvari urejajo; to vlogo prevzame ženska, ki dejansko postane možu Mati; posledično bo del njene osebnosti pri tem ostal nezadovoljen in tu se začne copatarstvo.

Cuber in Haroff (1965, v Musek, 1995:133) sta odkrila **glavne tipe zakonskih odnosov**.

1. **Tip rutinske konfliktnosti**, kjer partnerja živita v medsebojnih prepirih in borbah, na katere sta se privadila in so postale del njune življenjske rutine. Pri tem ohranjata spoštovanje do medsebojne zveze. Kljub obremenjujočim izkušnjam navadno ne pride do dokončnega preloma, saj partnerja običajno ne mislita na ločitev.
2. **Devitalizirani tip**, v katerem partnerja še vedno čutita medsebojno privlačnost in naklonjenost. Globina in intenzivnost njunega odnosa pa se je izpraznila. Interakcije med njima so postale formalnost, saj imata le malo skupnih interesov in aktivnosti.
3. **Pasivno kongenialni tip**, za katerega je značilno, da partnerja doživljata zakon kot nekaj udobnega in prijetnega. Drug z drugim sta zadovoljna in eden drugemu se rada prilagajata. V medsebojnih odnosih pa nista posebno aktivna in spodbudna.
4. **Vitalni tip**, za katerega je značilna aktivna interakcija med partnerjema. V medsebojnih odnosih in družinskih aktivnostih sta oba enakovredno udeležena, hkrati pa si delita tudi ekonomska, roditeljska in rekreativna opravila.
5. **Totalni tip**, v katerem sta partnerja docela predana drug drugemu. V družinskem življenju in dejavnostih tesno sodelujeta in jih čustveno, miselno, domišljjsko in osebno sodoživljata.

Avtorja menita, da okoli 80 % zakonov pripada prvim trem oblikam zakonov, čeprav sta zadnja dva tipa zakonov najbolj zaželena. Danes bi v tipologijo vključili še en tip, kjer imata zakonska partnerja več individualne svobode in več različnih interesov, pa kljub temu intenzivno preživljata skupni čas in ohranjata poglobljene čustvene in osebne odnose.

2.8.4.2. Odnosno-obojestransko in odnosno-enostransko zadovoljujoč zakon

Obstajajo različni tipi zakonov. P. Brajša (1982) razlikuje dva tipa zakonov.

- 1. Odnosno-obojestransko zadovoljujoč zakon**, ki je po njegovem mnenju stvaren, živ, enakopraven, resničen, human itd. Zakonski odnos služi obema partnerjema, saj enakopravno zadovoljujeta svoje potrebe. Med njima je razvit dialog, dovoljena je tudi konfrontacija o razlikah, ki jih ne prikrivata, temveč jih kompromisno in odgovorno usklajujeta in dopolnjujeta. V odnosu med zakoncema ni fiksiranih položajev, ampak se le-ti spreminjajo. Pogoj za to pa je poznavanje in prepoznavanje svojih in partnerjevih potreb, kar pa omogoča le razvita lastna identiteta in priznavanje identitete partnerja. Gre za srečevanje osebnosti, česar posledica je stabilen zakon, ki zagotavlja vse pogoje za stvarno intimnost ter za neposreden jaz-ti odnos. Posledica vsega tega je, da partnerja v zakonu ostajata, ker si tega želita, saj jima je lepo.
- 2. Odnosno-enostransko zadovoljujoč zakon**, ki je navidezen, miren, neenakomeren, lažen, nehuman, neodnosni, rigidni in egoistični. V njem ni možnosti za enakopravno zadovoljevanje potreb obeh partnerjev, vse je podrejeno enemu od zakonskih partnerjev. Odnos služi le enemu od partnerjev, neenako doživljanje lastne veljave v odnosu. V zakonu vlada odnos uporabnosti, saj v njem ni srečanja, ne dialoga in ne konfrontacije. Ne prihaja do srečanja človek s človekom, ampak prihaja predvsem do srečanja moški z žensko. Vse je podrejeno boju za boljši položaj.

2.9. Intimnost v družinskih razmerjih

Intimnost (Švab, 1999:873) je še pred desetletjem veljala za sociološko irelevantno tematiko, ki so jo nadomeščali koncepti 'osebnih' ali 'primarnih' odnosov, vezani predvsem na družino. Dandanes postaja vedno bolj popularna tema, saj se z njo intenzivno ukvarjajo tako družbene teorije kot popularna literatura za samopomoč, ki ponuja nasvete za vzdrževanje dobrih medosebnih odnosov.

»Čustva imajo v številnih procesih in trendih, ki se odvijajo v razvitih modernih družbah, zelo pomembno vlogo. Predvsem zahodne družbe je zajelo vsesplošno navdušenje nad emocionalnim življenjem posameznikov. Zato ni nič presenetljivega, da se pojma intimnost in ljubezen v najrazličnejših oblikah in vsebinah pojavljata tako rekoč na vsakem koraku ter dobivata vodilno mesto v vsakdanjem življenju ljudi. Razumevanje obeh pojmov pa je vezano na širši družbeno-kulturni proces. Tako intimnost kot ljubezen doživljamo vselej v nekem kulturnem prostoru in določenem družbenem kontekstu. Izkušnje in vedenje posameznikov, vpetih v sfero intimnosti in ljubezni, zato niso naključne ali biološko pogojene, temveč so »kulturni fenomen oziroma življenjska večšina, ki to postane s pomočjo sistema pomenov, besednjaka ter norm in reprezentacij, ki jih razvije kultura« (Šadl, 200a: 61).

Sodobne ženske (Gerič, 2003: 40), ki se, podobno kot moški, soočajo z vse večjo poklicno preobremenjenostjo, ne pristajajo več na neenako emocionalno participacijo v intimnih odnosih. Vse bolj problematizirajo svojo emocionalno prikrajšanost in ugotavljajo, da ne dobivajo enakovredne čustvene podpore, da niso enako cenjene in spoštovane. Pri moških opažajo čustveno zavrtost in neizrazitost in to tudi izpostavljajo kot problem v intimni zvezi. Čustva in njihovo izražanje določajo določeno stopnjo intimnosti in s tem intenzivnost naše medsebojne povezanosti. Bolj ko smo z nekom intimni, bolj neposredno smo pripravljeni kazati svoja čustva in sprejemati čustvene izraze drugega.

»Naloga posameznikov je danes, bolj kot kdajkoli prej, izbrati individualne definicije za ljubezen, intimnost in spolnost, ki se običajno prepletajo, in če so izpolnjene glede na pričakovanja, vodijo k samoizpolnitvi in osmiselitvi življenja. Kaj pomeni ljubezen, kako naj se obnašamo, ko gre za spolnost, in v kakšni naj bomo intimni, zahteva individualne presoje in

nova oblikovanja ljubezenskega in spolnega življenja. Komponente zasebnosti so vse bolj nekaj, kar posamezniki verjamejo, da je, in vse bolj nekaj, kar rezultira iz subjektivnih interpretacij ter medsebojnega usklajevanja in pogajanj. To pa pripelje do obsežnih diferenciacij in pluralizacij moderne zasebnosti« (Šadl, 2000a: 61).

Uletova (1993) meni, da intimni odnosi, predstavljajo izvor večine centralnih dogodkov vsakdanjega življenja. To so odnosi, v katere ljudje vložimo največ energije, pozornosti, napora za to, da jih vzpostavimo in hranimo, če so nam v prid, ali pa energije in napora za to, da jih spremenimo ali se jih rešimo, kadar zaidejo v krizo. Kot vsak odnos, se tudi intimen odnos razvija postopoma, skozi faze. Od nične ravni, ko ni nobenega stika med partnerji, prek enostranskega zaznavanja ter površnega stika do zadnje ravni, ko gre za obojestransko interakcijo med partnerji.

Pomen koncepta ljubezen se je skozi čas spreminjal. Ravno tako se je skozi čas spreminjal tudi koncept intimnosti in intimnih odnosov. Bistveno se je spremenil tudi odnos do intimnih odnosov, ki so po mnenju nekaterih avtorjev zasnovani na spolni ljubezni.

Skynner (1993) poudarja, da je spolnost pomembna sestavina našega življenja. Od tega, kako dobri so spolni odnosi med starši, je odvisen občutek varnost v otroštvu, kajti starši, ki imajo dobre spolne odnose, izžarevajo srečo, ta pa se prenaša tudi na otroke. Za zakon je spolnost cement, zakon pa je temelj družine, od katere smo v otroštvu tako odvisni.

Spolno življenje (Kožuh – Novak, 1995:144) je osnovna sestavina človekovega življenja, ki ima izjemno pomemben vpliv na življenje posameznika in družine. Kakovostno spolno življenje omogoča partnerjema večjo strpnost in sposobnost usklajevanja težav, ki jih prinaša vsakdanje življenje posamezniku in družini. Slednje pa je izredno pomembno za sožitje v družini in za vzgojo otrok, da bodo spoštovali bodoče partnerje.

»Medtem ko si ženske želijo objemov, poljube in podobne izraze čustvene naklonjenosti, podpore in bližine, moški hočejo imeti status med drugimi moškimi, ki bi jim ga dale materialne nagrade in ki bi bil povezan z obredi moške solidarnosti« (Giddens, 2000: 66, v Gerič, 2004).

»Intimni odnosi med ženskami, moškimi in otroki dokazujejo, da beseda »družina« s svojo tradicionalno konotacijo homogenizira in prikrije raznovrstne »družinske prakse«, ki jih ljudje živijo v vsakdanjem življenju« (Zaviršek, 2006: 199).

2.10. Komunikacija med partnerjema

Poleg medsebojne ljubezni in spoštovanja je v odnosu med partnerjema pomembna tudi komunikacija. Od tega, kako komuniciramo, je odvisno dogovarjanje, usklajevanje in reševanje konfliktov, ki so del vsakega odnosa.

»Nedvomno so komunikacije osrednja tema raziskovanja družine. Zgodovina poskusov in zmot, v kateri se oblikujeta za družino značilni struktura in interakcija, je zgodovina za družino značilno značilnih komunikacijskih procesov. Komunikacije nosijo breme izdelave pravil, oblikovanja vlog, ustvarjanja relativno trajne strukture in določanja pogojev za spreminjanje. Danes je breme, ki ga meje in možnosti komunikacije v družini nosijo za njeno usodo, večje, kot je bilo kdajkoli doslej: moški in ženska, mož in žena, starši in otroci morajo raziskati, se dogovoriti in ustvariti nove možnosti za skupno življenje. Ne gre zgolj za posredovanje – zdi se, da postaja vedno pomembnejša sposobnost posameznika in družinske skupine, da se sooči, da doume, prepozna in oblikuje odnose, da torej razišče »labirint komunikacij« in obvlada njegova pravila« (M. Selvini - Palazzoli, v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 192).

V. Satir (1995:47,68) definira komunikacijo kot sporazumevanje dveh ali več ljudi. Hkrati pa je komunikacija pripomoček, s katerim dva človeka drug drugemu merita raven samovrednotenja in najvažnejši samostojni dejavnik, ki vpliva na posameznikovo zdravje in na njegove odnose z drugimi.

Vsaka komunikacija (Stritih, 1995:18) ima vsebinski in odnosni vidik. Sestavlja jo to, kar želimo povedati, in odnos med udeležencema. Ta dva z načinom komuniciranja pokažeta na to, kako drug drugega upoštevata, spoštujeta. Udeleženca tako drug drugemu neopazno in največkrat nevede sporočata, kako gledata na svoj medsebojni odnos, kajti praviloma se partnerji v pogovoru komaj zavedajo odnosne ravni komunikacije. »Komunikacijo definiramo kot izmenjavo informacij v procesu interakcije, pri tem pa sleherna interakcija tudi komunikacija. Vsakokrat gre za izredno kompleksne procese, ki jih ni mogoče reducirati na soslednje reakcij« (Gabi Čačinovič Vogrinčič, 1998: 195).

»Medsebojni pogovor ne pomeni govoriti drug poleg drugega, niti drug mimo drugega in ne pomeni niti govoriti drug čez drugega. Ni govor in ni pridiga. Prava komunikacija je osnova pogajanjem in sodelovanju za doseganje popolne enotnosti in je zaradi tega ena izmed najvišjih in najbolj duhovnih oblik človekove interakcije. Poleg zaupanja je mogoče najbolj pomembna metoda izboljševanja odnosa, metoda, ki je lahko in bi morala biti uporabljena v večini situacij« (Blumenthal, 1987: 50).

Pavao Brajša (1982:74,75) meni, da tisto kar komunikacijo pravzaprav dela komunikacijo torej skupno, obojestransko, recipročno, je enakopravna, obojestranska, recipročna komplementarnost, v kateri ni ne rivalstva in ne ogrožanja položajev, pač pa stvarno in vsebinsko medsebojno dopolnjevanje. **Zdrava komunikacija** je tista, v kateri sta simetričnost in komplementarnost enako dostopni za oba partnerja, v kateri ni potrebno gledati na položaj, ko gre za medsebojne odnose. Pogoj za takšno komunikacijo je enakopraven položaj partnerjev in dejstvo, da enako doživljata pomen lastne osebnosti v komunikaciji.

Za vsako družino je značilen svojstven način sporazumevanja, komuniciranja, izražanja čustev in mnenj. Ravno ta svojskost družino povečuje v posebno vrednoto, h kateri se vsi radi vračamo in od katere se nikoli zares ne uspemo odcepiti. Kot rečeno so vzorci tisti, ki članom družine omogočajo prvo učenje, ki je temelj za nadaljnje učenje, delo in medsebojne odnose. Tisto česar se otrok v družini nauči, nosi s seboj celo življenje in to znanje posreduje naprej, svojim otrokom, v lastni družini. Zato je pomembno, da se poskušamo zavedati, da so odnosi in komunikacija v družini pomembni.

V. Satir (1995:70) je razvila **štiri komunikacijske vzorce**, s katerimi se posameznik poskuša izogniti stvarnosti. V nadaljevanju sledi natančnejši opis tih vzorcev.

1. **Pomirjanje, gladenje** – sporočilo, ki poskuša preprečiti jezo ali napad. Človek počne vse mogoče, ne glede na dejanske misli, čustva in situacije. Pred nevarnostjo se poskuša zavarovati tako, da opušča svoje cilje; sam je brez notranje kontrole, neuskladen in izčrpan.
2. **Obtoževanje, napad** – človek obtožuje druge in svet, hkrati pa je poln jeze in moči, s katero poskuša ustrahovati sogovornika. Pred nevarnostjo se skuša zavarovati tako, da jo poskuša eliminirati, sam pa pri tem ostaja neprizadet na račun drugih in okolja.

3. **Racionaliziranje, navajanje argumentov stroke, javnosti itd.** – oseba živi in dela z glavo, občutke taji ali jih potlačuje, ponuja stvarno razpravo namesto osebnih doživetij, pred nevarnostjo pa se poskuša zavarovati tako, da zanika čustveno raven, kjer bi lahko doživela ogroženost.
4. **Odvračanje pozornosti** – sporočilo, ki pravi »ne obstajam, nič ne pomenim«. Oseba prevzema odgovornost za vse, krivdo jemlje nase, zmago pa prepušča drugim, krepi druge na račun sebe samega.

Sporočilo vseh naštetih vzorcev sta obramba in beg. V družinah včasih prevladuje en vzorec. Posamezni člani pa običajno uporabljajo enega od teh vzorcev.

Poznamo različne vrste komunikacij. V. Satir (1995:71) izpostavi kongruentno in nekongruentno komunikacijo.

Kongruentno komunikacijo definira kot sporočilo o resničnosti in stvarnem doživetju, ki nam omogoča, da se ne srečujemo le z besedami, temveč z ljudmi. Pole tega je kongruentna komunikacija edini način, da v realnih življenjskih razmerah kontaktiramo z realnimi ljudmi in nadaljuje, da dokler ne bo v vsaki družini komunikacija neposredna in ne bo vodila v resničnost z enim samim pomenom, ne bo imela možnosti, da bi porajala zaupanje in ljubezen, ki sta nujno potrebni za uspešen razvoj družinskih članov.

Nekongruentna komunikacija ponuja besede, veliko besed, vendar brez človeka, ki bi za njimi stal. Govorimo nekaj, mislimo drugo, čutimo morda nekaj tretjega. Z besedami prikrivamo stvarnost, jo poskušamo preoblikovati, se ji na neki način izogniti. Nekongruentna komunikacija nam torej omogoča beg – beg iz stvarnosti. Z njo lahko spremenimo stvarnost – del, ki nam ne ustreza. Z njo si poskušamo olajšati življenje. Če se nam ni potrebno soočiti z besedami, ki jih govorimo, čustvi, ki so za njimi, je to manj naporno, kot pa odgovorno stati za svojimi besedami. P. Brajša (1982:78) meni, da nam nekongruentna komunikacija sicer prinese trenutno korist – skrijemo svojo prizadetost, strah ipd., za naše odnose pa ima uničujoče posledice: popolna izguba zaupanja v besede, v vse, kar je izgovorjeno in napisano.

M. Tomori (1994:62) opozarja na pomembnost jasne komunikacije takole: »Očitek, izražen z nasmehom, sporočanje preko drugega, molk o določenih temah – vse to negativno vpliva na

samopodobo družinskih članov, kajti na enak dvoumen, posreden in prikrit način namreč člani družine izražajo tudi to, kako drug drugega doživljajo in kakšen je v njihovih očeh. Nikoli pa mu tudi ne dajo jasno vedeti, ali je izpolnil njihova pričakovanja«.

V kolikor partnerja med seboj premalo komunicirata, ima to za njun odnos negativne posledice. Moeller (1995:37) meni, da nastaneta, v tem primeru, dva prepletena začarana kroga, in sicer:

1. prvi začarani krog, za katerega je značilno, da krepi brezbesednost; slednje lahko razumemo kot:

- *premalo medsebojnega pogovora – premalo usklajevanja potreb*, saj potrebe ostanejo neizgovorjene, zato jih partnerja ne moreta vel zadostno zaznavati in se z njimi ukvarjati;
- *razočaranja*, sledi posledično nezmožnosti, da bi zadovoljili svoje potrebe in s tem živeli to kar smo,
- *nerazpoloženje (jeza) – še manj medsebojnega pogovora, in tako naprej*; par, ki premalo komunicira, tvega stopnjevanje brezvoljnosti, kar vodi v medosebno odtujevanje.

2. drugi začarani krog, ki hromi erotiko, saj *premajhno usklajevanje potreb* vodi v *upadanje erotičnih čustev*, ki jih imata drug do drugega, česar posledica je *poglobljeno razočaranje, večja razdražljivost*, sledi še *manj medsebojnega pogovora* ter *slabše usklajevanje in minevanje poželenja* itd.

3. EMPIRIČNI DEL: stališča različnih generacij do spreminjanja družine

3.1. Opredelitev problema in metode

Družino je potrebno obravnavati z vidika povezanosti in prepletenosti družine in družbe oziroma situiranosti družine v družbo. Obstaja trditev, da je družina, najmanjša in osnovna celica družbe, v dokajšnji meri izgubila svoj pomen. Oblike življenjskih skupnosti so svobodne in odprte, vseeno pa bi lahko rekli, da je družina pogoj, možnost in zagotovilo za obstoj in reprodukcijo družbe.

Družina doživlja številne spremembe, zato lahko govorimo o spreminjanju družine in družinskega življenja, ne moremo pa govoriti o krizi družine. V zadnjih nekaj desetletjih zaznavamo na področju družinskega življenja velike spremembe, ki jih znotraj koncepta nuklerane družine nismo niti opazili.

Procesi spreminjanja družine zajemajo vse generacije, vendar je odražanje teh procesov v njihovih zavesti in vedenju lahko zelo različno. Sprašujem se, ali je procese, ki oblikujejo in vplivajo na posameznikova stališča in odnose mogoče zaznati, če o njih izrecno ne razmišljamo. Procese, ki pogojujejo naše odnose in stališča do novodobnih oblik družine, je težko ozavestiti, saj gre za vsakdanje procese, ki se nam zdijo samoumevni.

»Bolj kot se zdi, da se družinsko življenje intenzivno spreminja in umika od modernega družinskega modela, več je nejasnosti in manj konsenza o tem, kako se spreminja, katere smeri ubira oziroma, kako se nam nasploh kaže in kako ga doživljamo« (Švab, 2001: 1).

Raznolikosti v doživljanju in vrednotenju družinskega življenja je mogoče interpretirati kot posledico postmodernizma, ki koncept pluralizacije družinskega življenja zajema na vseh razsežnosti. Pluralizacija družinskih oblik pomeni soobstoj različnih oblik in načinov družinskega življenja glede na odločitev posameznikov. Pri tem ni pomembno, ali je način družinskega življenja produkt lastnih preferenc ali pa vsiljen z določenimi dogodki ali razmerami (npr. razveze, enostarševske družine itd.).

3.2. Cilji raziskave

Z raziskovalno nalogo sem želela podrobneje raziskati področje družinskega, zakonskega in starševskega življenja ter preveriti odnose različnih generacij do posameznih vprašanj, ki zadevajo odločitev za zakon in družino ter spremembe, ki jih družina doživlja.

Temeljni cilji raziskovalnega dela so bili:

- Spoznati odnos posameznikov različnih generacij do konceptov preoblikovanje sodobne družine, deinstitucionalizacije, individualizacije, pluralizacije ter preoblikovanja vlog.
- Raziskati odnos posameznikov do družine, starševstva, zakonske oz. izven zakonske zveze, ljubezni, izobraževanja in zaposlovanja itd.
- Znotraj posameznih sklopov spoznati tudi druga pomembna stališča: o delitvah vlog med spoloma v odnosu do družine in gospodinjstva, o odločitvah glede otroka, o vrednotah, ki so pomembne za zakonsko življenje.
- Priti do rezultatov, ki bi bili relevantni tako za nadaljnje raziskovanje, kakor tudi za izboljšanje socialne in družinske politike.

3.3. Prikaz hipotez

Koncept *deinstitucionalizacije* družine Tyrell (1988, v Ule, 2003) definira kot *proces zmanjševanja pomena zakona in družine kot institucije, nikakor pa ne kot izginjanje družine*. *Deinstitucionaliziranje* ni nekaj negativnega, kot se na prvi pogled zdi, temveč gre zgolj za zmanjšanje, zoženje institucionalnih funkcij družine, zato da bi se odprl prostor za *individualizacijo* življenjskih potekov v družini.

Temeljna delovna hipoteza:

Na področju družinskega življenja in odnosa do družine se kažejo spremembe v smeri deinstitucionalizacije: individualizacije, pluralizacije družinskega življenja, kakor tudi v delitvi vlog med spoloma. Predvidevala sem, da bo večina dobljenih rezultatov orientirana v smeri večje deinstitucionalizacije, individualizacije in pluralizacije družinskega življenja ter k

spremembam v delitvah vlog med spoloma, kakor tudi, da bo zaznavanje teh sprememb odvisno od spola, starosti in izobrazbe posameznikov različnih generacij.

→ **Hipoteze, ki se nanašajo na individualizacijo**

H1: Predvidevam, da bo med anketiranci prevladovalo mišljenje, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bodo imeli. Skrb za otroka zahteva veliko časa, ki ga pa raje posvečajo sebi, zato je bolje imeti manj otrok, da jim lahko več nudijo.

H2: Predvidevam, da bo med anketiranimi različnih starostnih skupin prevladoval negativen odnos do izbire, da se mladi želijo posvetiti karieri, in ne družini.

H3: Pričakujem, da bo med anketiranimi ženskami večina menila, da je želja po materinstvu pri ženskah prisotna, vendar z njo odlašajo, zaradi drugih razlogov (stanovanje, potovanja) in ne zaradi kariere.

H8: Predvidevam, da bo med anketiranimi večina menila, da je naloga staršev, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski izleti, plesi, vozniški izpit), pa tudi pri pomoči pri osamosvajanju (npr. gradnja hiše, finančna pomoč).

→ **Hipoteze, ki se nanašajo na pluralizacijo**

H4: Predvidevam, da bo med anketiranimi večina menila, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi zelo želijo, predvsem zaradi večje svobode, hkrati pa z njim odlašajo ravno zaradi udobnosti, ki so je pri starših deležni. Predvidevam tudi, da večina anketiranih staršev sprejema odhod otrok od doma kot neko izgubo, ki je za njih boleča, zato so pripravljene tolerirati marsikaj, samo da otroci živijo doma.

H6: Menim, da bo, kot obliko skupnega življenja, več anketiranih ljudi izbralo izvenzakonsko zvezo kot pa zakonsko življenje, za katerega menijo, da je zgolj formalnost, ki osebi omeji svobodo.

H7: Med anketiranimi pričakujem pozitiven odnos do enostarševskih družin, nebiološkega starševstva, sklepanja novih partnerskih zvez in družin brez otrok, ki v sodobnem urbanem življenju niso izjema.

→ **Hipoteze, ki se nanašajo na delitev vlog med spoloma**

H5: Predvidevam, da se večina anketiranih, v teoriji, najbolj podpira trditev, da, si oba partnerja delita vloge, kar pomeni, da sta oba poleg svoje zaposlitve aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje. V vsakdanjem življenju anketirancev v glavnem prevladuje izkušnja, da oba partnerja delata polni delovni čas, vendar sta gospodinjsko delo in skrb za otroke še vedno ženska skrb.

4. METODOLOGIJA

4.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna oziroma empirična in ugotavlja odražanje proces spreminjanja družine v zavesti in vedenju ljudi različnih generacij.

4.2. Konceptualizacija

dimenzije	variable (spremenljivke)
individualizacija	<ul style="list-style-type: none">*Danes se mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?*Za otroka je potreben dober standard.*Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.*Za otroke se žrtvuje velik del življenja.*Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.*Otrok zahteva veliko odgovornosti in časa.*Otrok ti popolnoma spremeni življenje, jaz pa bi še naprej rad/-a živel/-a tako, kot živim sedaj.*Zaradi otrok se mora roditelj marsičemu odpovedati.*Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so jih deležni pri starših.
pluralizacija	<ul style="list-style-type: none">*Danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev. ipd.).*Danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka.*Danes je vedno več enoroditeljskih družin.*Danes se partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok.*Želja po družini in življenja v družini z otroki upadata.*Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.*Starši so pripravljeni marsikaj tolerirati, samo da otroci ostanejo dlje časa doma.
delitev vlog med spoloma	<ul style="list-style-type: none">*Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila pretežno odgovornost moškega.*Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila pretežno ženska skrb.*Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila enakomerno porazdeljena med partnerjema*Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila tudi skrb starih staršev in širše družine.*Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.*V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti

	<p>starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.</p> <p>*Partnerja naj si delita vloge, oba naj bi bila, poleg svoje zaposlitve, aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje.</p> <p>*Za družino in gosp. naj bi skrbela bolj žena/mama, ob pomoči starih staršev.</p> <p>*Za družino in gospodinjstvo naj bi skrbel bolj mož/oče, ob pomoči starih staršev.</p> <p>*Za vzgojo, nego in skrb za otroka naj bi skrbela oba izmed staršev, zato da bi se lahko oba zaposlila.</p> <p>*»Današnji« očetje so veliko bolj prisotni v družinskem življenju, kot pa so bili njihovi očetje.</p> <p>*Vključenost obeh staršev v vzgojo, nego in skrb za otroke je pomembna zaradi osebnostnega razvoja otroka.</p> <p>*Očetje bi s sodelovanjem pri gospodinjskih opravilih razbremenili matere in s tem vplivali na kakovost družinske zveze in bili dober zgled otrokom.</p>
odnos do spreminjanja družine	<p>*Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri sem sam odraščal.</p> <p>*Družina in zakon danes izgubljata na pomenu.</p>

Osnovno vodilo raziskovalne naloge je bilo ugotavljanje odnosa med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami.

- **Odvisne spremenljivke** so bile: odnos do odražanja procesov spreminjanja in preoblikovanja družine: deinstitucionalizacije, individualizacije, pluralizacije in delitve vlog med spoloma.
- **Neodvisne spremenljivke** pa so bile: spol, starost in izobrazba anketirancev in status poročen/neporočen.

4.3. Merski instrument in viri podatkov

V naprej pripravljen *standardiziran vprašalnik* sem razdelila v naprej določenim ciljnim skupinam. Skupno sem anketirala 288 ljudi, ki so pripadali različnim generacijam. Pripravljen je bil na podlagi strokovne literature in vsebin, ki so relevantne za raziskovanje. Zajemal je 26 vprašanj zaprtega tipa, tako da so posamezniki lahko izbirali med že podanimi odgovori.

Vprašanja so bila razdeljena na tri sklope, in sicer: *odnos do družine in zakonske zveze, odnos do vloge moškega in do vloge ženske, odnos do spreminjanja družine.*

4.4. Populacija in vzorčenje

Predmet *kvantitativne* raziskave so bili odrasli prebivalci notranjsko-kraške in obalne regije. Skupaj jih je bilo 288, bili so različnih spolov, pripadali so različnim generacijam in imeli so različne stopnje izobrazb.

Tabela 1

starost	moški	ženske	skupaj
18–30	61	72	133
31–45	61	46	107
nad 55	23	25	48
skupaj	145	133	288

Anketiranci so bili razdeljeni na **dve skupini**:

1. Znotraj prve skupine sem anketirance razdelila glede na starost. Prvo skupino so predstavljali **mlajši (1)** od 18 do 30 let **in srednji (2) anketiranci** od 31 do 45 let. Skupaj je bilo anketiranih 240 oseb.

* Znotraj te skupine so bili anketiranci razdeljeni tudi po *spolu*: 120 žensk (1) in
120 moških (2).

* Skupina moških in žensk se je razlikovala še po *stopnji dosežene izobrazbe* in po tem, ali so bili *poročeni ali neporočeni*.

2. Poleg teh dveh starostnih skupin sem anketirala še pripadnike **tretje generacije**, skupaj 48 oseb, starejših od 55 let. Skupino, ki je pripadala tretji **generaciji**, **sem definirala starejši anketiranci (3)**, **in sicer**: 25 žensk in 23 moških. Vsi starejši so imeli status upokojenca.

4.4.1. Prikaz vzorca glede na odvisne in neodvisne spremenljivke

Tabela 1

STAROST	SPOL	število	IZOBRAZBA							
			Nižja				Višja			
			poročen	neporočen	brez partnerja	skupaj	poročen	neporočen	brez partnerja	skupaj
mlajši	Ženske	Število	15	11	12	38	15	14	5	34
	Moški	Število	10	13	11	34	8	14	5	27
	skupaj	Število	25	24	23	72	23	28	10	61
srednji	Ženske	Število	14	4	3	21	14	8	3	25
	Moški	Število	21	5	1	27	23	11	0	34
	skupaj	Število	35	9	4	48	37	19	3	59
starejši	Ženske	Število	20	1		21	4			4
	Moški	Število	21	0		21	2			2
	skupaj	Število	41	1		42	6			6

4.4.2. Prikaz deleža anketiranih glede na spol, starost in izobrazbo z otroci in brez njih

Tabela 2

IZOBRAZBA	STAROST	SPOL	OTROCI		SKUPAJ
			1-DA	2-NE	
1-OŠ, srednja	1-mlajši	1-ženske	14	21	35
		2- moški	7	27	34
		skupaj	21	48	69
	2-srednji	1-ženske	18	3	21
		2- moški	12	15	27
		skupaj	30	18	48
3-starejši	1- ženske	3		3	
	2- moški	12		12	
	skupaj	15		15	
2- višja, visoka	1- mlajši	1- ženske	10	27	37
		2- moški	3	24	27
		skupaj	13	51	64
	2- srednji	1- ženske	15	10	25
		2- moški	28	6	34
		skupaj	43	16	59
	3- starejši	1- ženske	20	2	22
		2- moški	11	0	11
		skupaj	31	2	33

4.5. Zbiranje podatkov

Pred začetkom zbiranja podatkom sva skupaj s prof. dr. Blažem Mesecem definirala velikost vzorca. Ker sem za vsako skupino določila 30 ljudi (kvotni vzorec), je zbiranje podatkov potekalo na tri načine, saj bi na način naključnega zbiranja podatkov težko zadovoljila temu kriteriju. Načini zbiranja podatkov so bili naslednji:

1. Vprašalnice sem, s pomočjo drugih oseb (s posredovanjem naprej), razdelila med ljudi, ki živijo v moji ožji ali širši bližini, naselju, kraju. V glavnem so bili to odrasli poročeni ali neporočeni pari, ki so imeli različne stopnje izobrazb. Postopoma sem tako razdelila približno 190 vprašalnikov, nazaj pa sem jih tudi postopoma prejemale, skupaj približno 140. Toliko oseb sem, na takšen način, tudi uspela anketirati. Ostale vprašalnice – okrog 50 – sem upoštevala kot osip, saj so prišli nazaj kot nepopolni ali prazni.

2. Drugi del vprašalnikov je bil namenjen naključno izbranim anketirancem. Ravno tako s pomočjo drugih sem razdelila 150 vprašalnikov, na javna mesta, kjer so ljudje lahko v miru odgovarjali na vprašanja (npr. knjižnice, frizerski saloni, slaščičarne, fitness in kozmetični studii, zobozdravstvene ambulante itd.). Da bi bila anonimnost zagotovljena, sem pripravila škatle z odprtino, kamor so izpolnjene vprašalnice anketiranci lahko odvrgli. Tako sem uspela zbrati še ostalih 100 vprašalnikov. Osipa je bilo okrog 60.

Skupaj sem torej razdelila 350 vprašalnikov.

3. Starejšo populacijo sem izbrala v glavnem med poznanimi ljudmi. Upokojence sem prosila za izpolnitev vprašalnika in dokaj kmalu prišla do rezultatov. Vprašalnice so v glavnem izpolnili samostojno, v kolikor pa so potrebovali pomoč, sem jim pri izpolnjevanju pomagala.

Zaradi velikosti vzorca je zbiranje podatkov je potekalo skoraj 6 mesecev (od maja do decembra 2006) in sicer na območju kraško-notranjske in obalne regije, natančneje v krajih: Sežana z okolico, Divača, Postojna, Il. Bistrica, Hrpelje, Kozina, Koper z okolico.

4.6. Obdelava in analiza podatkov

Obdelava podatkov je potekala tako, da sem odgovore najprej številčno ovrednotila in jih vnesla najprej v tabelo oseba / variable, ki mi je služila kot izhodišče za nadaljnje izračune. Nakar je sledila obdelava s pomočjo računalniškega programa SPSS. Podatke sem med seboj primerjala in obračunavala s pomočjo formule za računanje Pearsonovega koeficienta za velike vzorce.

Dobljene rezultate sem prikazala v tabeli in sem jih besedno opisala ter razložila. Na tak način sem posamezno hipotezo v odnosu do posamezne neodvisne spremenljivke — spola, starosti in izobrazbe — potrdila ali ovrgla. K vsaki hipotezi in dobljenim rezultatom sem dodala komentar, ki temelji na lastnih in drugih strokovnih ugotovitvah.

Iz *Tabele 2* lahko razberemo, da:

- so ženske v povprečju nekoliko mlajše, med njimi je več poročenih in imajo višjo izobrazbo,
- so starejši v glavnem poročeni in nižje izobraženi,
- med mlajšimi je več žensk, mlajši imajo nekoliko nižjo izobrazbo, med njimi je tudi manj poročenih.

Te razlike sem upoštevala tudi pri interpretaciji dobljenih rezultatov, ki sledijo na naslednjih straneh. Razlika med spoloma je hkrati razlika med malo starejšimi, bolj izobraženimi z več poročenimi posamezniki.

5. REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1. Razlaga poteka raziskave

V raziskavi sem preverjala osem hipotez, ki so bile sestavljene iz več trditev. Ugotavljala sem jih tako, da sem vsako posamezno trditev preverjala v odnosu do spola, starosti in izobrazbe. Na podlagi izračunov so bile nekatere razlike glede na neodvisno spremenljivko v odnosu do trditve statistično nepomembne, zato sem prikazala in komentirala le statistično pomembne razlike, ostale pa sem dodala v priloge.

Statistično pomembno razliko sem ugotavljala na podlagi Pearsonovega Hi-kvadrata pri določenih stopinjah prostosti in stopnji tveganja.

5.2. Odnos anketirancev različnih generacij do spreminjanja družine

Odnos anketirancev do procesov spreminjanja družine sem tako prikazala v poglavju 5.3. kakor tudi v tem poglavju, kjer sem zajela sem trditvi 18 in 19, ki sem ju obdelala in prikazala glede na statistično pomembnost rezultatov.

5.2.1. TRDITEV 18. Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri sem sam odraščal?

5.2.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 3

		spol		skupaj	
		1 - ženski	2 - moški		
1	število	11	23	34	
	po spolu	7,7%	15,9%	11,8%	
2	število	41	43	84	
	po spolu	28,7%	29,7%	29,2%	
3	število	37	44	81	
	po spolu	25,9%	30,3%	28,1%	
4	število	54	35	89	
	po spolu	37,8%	24,1%	30,9%	
skupaj		število	143	145	288
		po spolu	100,0%	100,0%	100,0%
Hi-kvadrat= 8,931(a)		s. p. = 3	P =,030		

Dobra tretjina žensk se je s trditvijo, da se je narava družine in družinskih odnosov zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri sem sam odraščal, strinjala – dve tretjini se niso. Med moškimi pa je jih je bila slaba polovica takšnih, ki se strinjali, da se je narava družine in družinskih odnosov spremenila in skoraj tri petine takih, ki se s to trditvijo niso strinjali. Pri tem naj omenim, da je razliko med spoloma mogoče pripisati tudi razlika med malo mlajšimi, bolj izobraženimi anketiranci, ki so bili v večji meri poročeni.

Razlika med spoloma v odnosu do trditve je statistično pomembna.

5.2.1.2.Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 4

			starost			skupaj
			1 (18—30let)	2 (31—45 let)	3 (nad 55 let)	
T18	1	število	17	17	0	34
		po starosti	12,8 %	15,9 %	0 %	11,8 %
	2	število	41	32	11	84
		po starosti	30,8 %	29,9 %	22,9 %	29,2 %
	3	število	37	34	10	81
		po starosti	27,8 %	31,8 %	20,8 %	28,1%
4	število	38	24	27	89	
	po starosti	28,6 %	22,4 %	56,3 %	30,9 %	
skupaj		število	133	107	48	288
		po starosti	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat= 22,191(a)		s. p. = 6	p =,001			

Pripadniki mlajše in srednje generacije so v odnosu do trditve, da se je narava družine in družinskih odnosov zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri so sami odraščal, izrazili zelo podobno mnenje. Tako sta dobri dve petini mlajših in srednjih izrazili strinjanje s trditvijo, ostale slabe tri petine pa nestrinjanje. Veliko spremembo je mogoče razbrati v primerjavi z odnosom starejših. Med temi je le dobra petina slabih, ki so se strinjali, da se je narava družine in družinskih odnosov spremenila, ostale štiri petine pa se s to trditvijo niso strinjale.

Razlika med različnimi generacijami v odnosu do trditve je statistično pomembna.

5.2.2. TRDITEV 19. Družina in zakon danes izgubljata na pomenu?

5.2.2.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2- delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 5

		spol		skupaj	
		1 - ženski	2 - moški		
	1	število	40	26	66
		po spolu	28,0 %	17,9 %	22,9 %
	2	število	48	46	94
		po spolu	33,6 %	31,7 %	32,6 %
	3	število	41	41	82
		po spolu	28,7 %	28,3 %	28,5 %
	4	število	14	32	46
		po spolu	9,8 %	22,1 %	16,0 %
skupaj		število	143	145	288
		po spolu	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat=10,042(a)	s. p. = 3	p =,018
----------------------	-----------	---------

Dobre tri petine žensk so v odnosu do trditve, da družina in zakon danes izgubljata na pomenu, izrazile strinjanje in slabi dve petini se s trditvijo nista strinjali. Med moškimi pa je bila dobra polovica takšnih, ki so se s trditvijo strinjali, in polovica takšnih, ki se niso. Razliko med spoloma je mogoče razložiti tudi kot razliko med malo mlajšimi, bolj izobraženimi in pogosteje poročenimi ženskami. Razlika med spoloma v odnosu do trditve je statistično pomembna.

Za odnos do družine je bilo že v preteklosti značilno nezaupanje v njen nadaljnji obstoj. Napovedali so ji takšen ali drugačen propad, pa je kljub vsemu še vedno tukaj, kar pomeni, da ne moremo govoriti o krizi družine, temveč le o spreminjanju družine in družinskega življenja.

»Proces oblikovanja družine se je v zadnjih desetletjih v vseh evropskih državah precej spremenil. Posamezne države sicer doživljajo spremembe v vedenju današnjih mladih generacij v primerjavi s tistimi izpred dvajset, trideset let z različno hitrostjo in intenziteto, vendar je povsod mogoče zaznati enake trende: upada število porok oz. narašča starost ob poroki in ob rojstvu prvega otroka« (M. Černič Istenič, 1998: 27–28).

Za odnos anketirancev do spreminjanja družine je značilno, da se večina nagiba k mnenju, da ne izgublja na pomenu, se pa spreminja. Dobljeni rezultati nakazujejo na protislovje, med večinskim stališčem, da se družina ne spreminja, in večinskim stališčem, da pa vendarle izgublja na pomenu. Iz tega lahko zaključimo, da družina doživlja spremembe, tako da lahko govorimo o deinstitutionalizacije družine in družinskega življenja. Mnenje moških se razlikuje od mnenja žensk, kar bi lahko pripisali med drugim tudi občutljivosti na spremembe, ki jih je gojimo do koncepta spreminjanja družine. Ravno tako se ta odnos različno odraža pri ljudeh različnih generacij. Mlajša in srednja generacija je večkrat podobnega mišljenja, saj se nahajajo v podobnem času in sprejemajo ali pa so že sprejeli svoje odločitve. Povsem drugačen pa je odnos starejše generacije, katere odnos do spreminjanja družine je veliko bolj kritičen. Težko govorimo o razlogih, zakaj je tako. Odgovor je lažje interpretirati, če upoštevamo čas, okolje in odnose, v katerih se posameznik nahaja, in izbire, ki naj bi jih sprejemal, ali pa jih je morda že sprejel. Vsekakor pa bi lahko trdili, da se odnos do spreminjanja družine v zavesti ljudi različnih generacij različno odraža. Raziskava je potrdila razliko med spoloma v odnosu do spreminjanja družine. Poleg lastnosti moških in žensk, ki so temeljni predpogoj za nastale razlike, lahko razliko med spoloma pripišemo tudi razlikam v skupini - malo mlajši, bolj izobraženi, z več poročenih posameznikov.

Musek (1995) meni, da se je družinsko življenje, kot ga pozna naša civilizacija, vseskozi spreminjalo. Zlasti dva, sicer medsebojno povezana dejavnika, sta vnesla največ sprememb: gospodarski napredek in spreminjanje spolnih ter poklicnih vlog. Tradicionalna »patriarhalna« struktura družine z jasno razmejenima vlogama očeta, ki opravlja poklicno delo, s katerim družino živi, in matere, ki gospodinji doma, je danes mnogokje že bolj izjema kot pravilo.

Najverjetneje je spreminjanje družine in družinskih odnosov mogoče zaznati, vendar vsak posameznik te spremembe drugače interpretira in ovrednoti. V vsakem primeru pa je raziskava pokazala, da ne moremo govoriti o krizi družine, lahko pa govorimo o spreminjanju družine in družinskih odnosov. Sociološka razmišljanja (T. Rener v Gruden, 2004:132) v današnjem času opozarjajo na dve zanimivi posebnosti »**žargonov krize družine**«:

* zaskrbljenost glede *domnevne krize* družine ni nič novega; z njo se je ukvarjalo mnogo moralistov, pravnikov in reformatorjev zadnjih dveh stoletij; govorjenje o krizi družine se vedno intenzivira v obdobjih gospodarskih recesij, politične negotovosti in takrat, ko upada rast prebivalstva;

* ideologija krize običajno učinkuje tako, da socialne in politične probleme spreminjajo v personalne in individualne ter tako vzbujajo občutke krivde, ki pa niso enakomerno porazdeljeni; ženske obravnavajo kot primarno odgovorne za družino.

»Pogosto trdijo, da v današnjem svetu vse manj cenijo družinsko življenje in da družina kot vrednostna kategorija izgublja pomen. Toda resnica ni čisto takšna. Kljub vsem načrtnim poskusom destabiliziranja družine, ki smo jim bili priče v preteklosti in sedanjosti, vrednost družine ne upada. In spet to ne velja samo za starejšo generacijo, temveč tudi za mlade. Zdi se torej, da se kriza družine razpleta že danes drugače, kot so mnogi menili in pričakovali še pred nedavnim. Vloge družine pač ni moč in je tudi ne bo moč nadomestiti. Ta vloga je nenadomestljiva, je nujna za človekov biološki obstoj, je nujna za obstoj družbe in njenih organizacij ter ustanov, je nujna za prenos, s tem pa ohranitev, rast in bogatenje človekove kulture in človeškega duha iz ene generacije v drugo. Družina je takorekoč na križišču vseh najpomembnejših razsežnosti človekove eksistence: naravne, socialne in duhovne. Brez nje ni napredka, celo ne obstaja katerikoli izmed njih« (Musek, 1995: 178).

Raziskava je torej pokazala, da vse generacije še vedno verjamejo in visoko vrednotijo družinsko življenje. Kljub temu pa je mogoče zaznati spremembe v videnju in sprejemanju procesov spreminjanja družine in družinskega življenja.

5.3. Preverjanje in razlaga hipotez

5.3.1. HIPOTEZA 1

Predvidevam, da bo med anketiranci vseh starostnih skupin prevladovalo mišljenje, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bodo imeli. Skrb za otroka zahteva veliko časa, ki ga pa raje posvečajo sebi, zato je bolje imeti manj otrok, da jim lahko več nudijo.

Hipoteza 1 odraža individualizacijo posameznikovega življenja in izbir.

Za potrditev ali zavrnitev hipoteze sem evalvirala rezultate, ki sem jih dobila, glede na neodvisne spremenljivke v odnosu do treh trditev, in sicer:

TRDITEV 7.1.: Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.

TRDITEV 7.3.: Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.

TRDITEV 7.5.: Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.

5.3.1.1. TRDITEV 7.1.: Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.

5.3.1.1.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 6

		7.1. Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.				skupaj	
		1	2	3	4		
starost	1 (18–30 let)	število	27	44	38	24	133
		po starosti	20,3 %	33,1%	28,6 %	18,0%	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	26	37	22	22	107
		po starosti	24,3 %	34,6 %	20,6 %	20,6%	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	1	5	23	19	48
		po starosti	2,1%	10,4 %	47,9 %	39,6%	100,0 %
skupaj		število	54	86	83	65	288
		po starosti	18,8 %	29,9 %	28,8 %	22,6%	100,0 %

Hi-kvadrat = 32,540(a)	s. p. = 6	p =,000
------------------------	-----------	---------

Iz tabele je mogoče razbrati podobnost med mlajšimi (1) in starejšimi (2) anketiranci v odnosu do trditve, da je za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli, kakor tudi statistično pomembno razliko v odnosu do trditve starejših anketirancev (3). Dobra polovica mlajših in srednjih anketirancev se je s trditvijo strinjala, medtem ko se jih slaba polovica ni strinjala. Med starejšimi anketiranci se jih je le tretjina strinjala in dobra polovica ne. Najpomembnejšo razliko je mogoče razbrati pri odgovoru 1 - popolnoma se strinjam, ki ga je obkrožil le eden starejši anketiranec. Iz tega lahko zaključimo, da se mlajši nagibajo k individualizaciji družinskega življenja, starejši pa ne.

Razliko med generacijami je mogoče razložiti tudi iz značilnosti vzorca. V generaciji mlajših je več takih, ki imajo nižjo izobrazbo in so neporočeni, hkrati pa je med njimi tudi več žensk, kar lahko vpliva na odnos do trditve in posledično tudi na dobljene rezultate in razlike.

Razlika med generacijami v odnosu do trditve je statistično pomembna.

5.3.1.1.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 7

			7.1. Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š)	število	14	35	56	57	162
		po izobrazbi	8,6 %	21,6 %	34,6 %	35,2 %	100,0 %
	2 (viš. vis., univ.)	število	40	51	27	8	126
		po izobrazbi	31,7 %	40,5 %	21,4 %	6,3 %	100,0 %
skupaj		število	54	86	83	65	288
		po izobrazbi	18,8 %	29,9 %	28,8 %	22,6 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 58,988(a)		s. p. = 3	p =,000				

Iz tabele je mogoče razbrati statistično pomembno razliko, ki je nastala med anketiranci z nižjo in anketiranci z višjo izobrazbo. Slaba tretjina ljudi z nižjo izobrazbo se je s trditvijo, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli, strinjala, medtem ko se dobri dve tretjini anketirancev s trditvijo nista strinjali. Med anketiranci z višjo izobrazbo pa sta se,

ravno nasprotno, dobri dve tretjini strinjali in le slaba tretjina ne, kar najverjetneje pomeni, da odločitev za rojstvo otroka ni vezana na dober standard, kar kaže, da se višje izobraženi (in mlajši) bolj nagibajo k individualizaciji družinskega življenja.

Pomembno pa je poudariti, da je največ nižje izobraženih ravno med mlajšimi anketanci, ki so v večini še v načrtovanju družinskega in zakonskega življenja, ki pa jim najverjetneje predstavlja veliko dilem in strahu. Ravno tako je pomembno, da razumemo, da gre razliko v izobrazbi mogoče povezati tudi z dejstvom, da so ženske v povprečju nekoliko mlajše od moških in da imajo višjo izobrazbo, kar utegne vplivati na dobljene rezultate in razlike.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogo 9.1. - 9.1.1.1.

5.3.2.2. TRDITEV 7.3.: Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.

5.3.1.2.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 8

		7.3. Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, katerega zaenkrat raje posvečam sebi.				skupaj	
		1	2	3	4		
starost	1 (18–30 let)	število	22	54	33	24	133
		po starosti	16,5 %	40,6 %	24,8 %	18,0%	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	8	30	27	42	107
		po starosti	7,5 %	28,0 %	25,2 %	39,3%	100,0 %
	3 (nad 55)	število	1	14	22	11	48
		po starosti	2,1 %	29,2 %	45,8 %	22,9%	100,0%
skupaj		število	31	98	82	77	288
		po starosti	10,8 %	34,0 %	28,5 %	26,7%	100,0 %

Hi-kvadrat = 28,100(a)	s. p. = 6	p = ,000
------------------------	-----------	----------

Iz tabele je mogoče razbrati statistično pomembno razliko v odnosu do trditve predvsem med mlajšimi, katerih odnos je precej drugačen kot med pripadniki srednje in starejše generacije.

Srednji in starejši so namreč v odnosu do trditve izrazili podoben odnos. Dobra polovica mlajših in le tretjina srednjih in starejših se je s trditvijo strinjala. Slaba polovica mlajših anketirancev in dve tretjini srednjih in starejših anketirancev se s trditvijo, da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi, niso strinjali. Najpomembnejšo razliko je mogoče razbrati pri odgovoru 1 - popolnoma se strinjam, ki ga je izbral le eden starejši anketiranec.

Pri razlagi dobljenih rezultatov in razlik je potrebno poudariti podatek, da je bilo med mlajšimi anketiranci več žensk, da so imeli mlajši tudi nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih, kar lahko vpliva na končni izid. Tudi to pomeni, da se mlajši bolj nagibajo k individualizaciji ddružinskega življenja.

Razlika med generacijami v odnosu do trditve je statistično pomembna.

5.3.1.2.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 9

			7.3. Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	12	46	49	55	162
		po izobrazbi	7,4 %	28,4 %	30,2 %	34,0 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	19	52	33	22	126
		po izobrazbi	15,1 %	41,3 %	26,2 %	17,5 %	100,0 %
skupaj		število	31	98	82	77	288
		po izobrazbi	10,8 %	34,0 %	28,5 %	26,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 14,946(a)		s. p. = 3	p = ,002				

Med anketiranci z nižjo izobrazbo se jih je dobra tretjina strinjala s trditvijo, da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi; dve tretjini se nista strinjali. Med anketiranci z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa je bilo ravno obratno, saj se jih je kar dobra polovica strinjala, da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi, slaba polovica pa se s to trditvijo ni strinjala.

Razlika po izobrazbi je statistično pomembna.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogo 9.1. - 9.1.1.2.

5.3.1.3. TRDITEV 7.5.: Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.

5.3.1.3.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 10

			7.5. Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	40	47	23	23	133
		po starosti	30,1 %	35,3 %	17,3 %	17,3 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	28	40	23	16	107
		po starosti	26,2 %	37,4 %	21,5 %	15,0 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	1	15	20	12	48
		po starosti	2,1 %	31,3 %	41,7 %	25,0 %	100,0 %
skupaj		število	69	102	66	51	288
		po starosti	24,0 %	35,4 %	22,9 %	17,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 23,440(a)		s. p.= 6	p =,001				

Razvidna je podobnost v odnosu do trditve, da če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več, med pripadniki mlajše in srednje generacijev odnosu do trditve. Med mlajšimi in srednjimi sta se dve tretjini s to trditvijo strinjali in ena tretjina se ni. Med pripadniki starejšimi generacije se jih je le tretjina strinjala, dve tretjini pa ne. Razlika med generacijami je statistično pomembna.

Za razlike, ki so nastale med starostnimi skupinami, je pomembno tudi dejstvo, da je med mlajšimi anketiranci več žensk, da imajo mlajši nekoliko višjo izobrazbo, med njimi pa je tudi manj poročenih. Med starejšimi anketiranci pa so v glavnem poročeni in nižje izobraženi ljudje.

5.3.1.3.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 11

			7.5. Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (Oš., sred. š.)	število	25	50	47	40	162
		po izobrazbi	15,4 %	30,9 %	29,0 %	24,7 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	44	52	19	11	126
		po izobrazbi	34,9 %	41,3 %	15,1 %	8,7 %	100,0 %
skupaj		število	69	102	66	51	288
		po izobrazbi	24,0 %	35,4 %	22,9 %	17,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 29,603(a)		s. p. = 3	p = ,000				

Med anketiranci z nižjo izobrazbo se jih je polovica s trditvijo, da če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več, strinjala in polovica se ni. Med anketiranci z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa jih je bilo dve tretjini takih, ki so izrazili strinjanje, in le ena tretjina je izrazila nestrinjanje. Razlika po izobrazbi je statistično pomembna.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih razlik: glej prilogo 9.1. - 9.1.1.3.

Odločitev za starševstvo je ena izmed možnosti. Prevzemanje vloge enega od staršev je izbira, ki je še vedno družbeno zaželena, a vendar ni nujna. Za identiteto očeta ali matere se vsak posameznik lahko odloči – ali pa tudi ne, saj izbrana identiteta v današnjem času ni nujno edina, niti ni odločilna. Raziskava je pokazala, da je odnos starejših anketirancev mogoče razumeti kot posledico obdobja, v katerem je bilo odločanje za starševstvo »drugačno«, in vrednot in vzorcev, ki so jih bili v času življenja deležni, ki so jih ponotranjili in jih živijo še danes. Zgodovina in stališča posameznika pogojujejo njegov odnos do današnjega časa in izbir mladih. Ne le, da so bili starejši anketiranci v glavnem poročeni in nižje izobraženi, ampak so tudi odraščali in živeli v času, ko je bila tradicionalna oblika družine edino družbeno sprejemljiva in zaželena, saj je otrokom ponujala vzgojo, ki se je razlikovala od današnje. Otroci imeli v družini »drugačno« vlogo, veliko bolj aktivno vlogo, saj so sodelovali pri vseh družinskih opravilih in delo je imelo zelo veliko vrednost. Zaradi možnosti zaposlitve in dela se je izobraževanju pripisovalo manjši pomen, ker so življenjski procesi

potekali hitreje, brez velikih razmišljanj in dilem. Poroko, rojstvo otroka in druga vprašanja, o katerih danes veliko razpravljamo, so nekoč jemali kot samoumevno.

Posamezniki z doseženo osnovno ali srednje šolsko stopnjo izobrazbe so, v nasprotju od anketirancev z višje-, visokošolsko ter univerzitetno izobrazbo, veliko prej vstopili v delovni proces, kar pomeni, da so najverjetneje tudi veliko prej dosegli finančno in materialno neodvisnost, ki je pri odločanju za starševstvo bistvenega pomena. Zaposlitev pogojuje finančno neodvisnost in socialno varnost posameznika, kar je za posameznika in družino prvotnega pomena, kakor tudi za starševstvo. Narava življenja in dela je danes takšna, da posameznik preživi v službi večino dneva, zato je poleg službe težko uresničiti tako pomemben projekt, kot je starševstvo. Tudi druge raziskave (M. Ule in M. Kuhar, 2003) kažejo, da ekonomski razlogi objektivno vplivajo na upadanje in prelaganje rojevanja. Med te razloge sodijo zlasti nezadostni in negotovi dohodki, ki so posledica ekonomske nestabilnosti in brezposelnosti, visoki stroški oskrbe otrok, slabe možnosti reševanja stanovanjskega vprašanja, objektivne težave pri usklajevanju poklicnega/kariernega in družinskega življenja. Razlike med bolj in manj izobraženimi anketiranci je mogoče razumeti tudi v različnem interpretiranju in doživljanju starševstva in dobrega standarda, kar je posledica tako različnih stilov življenja, kakor tudi odnosov, v katere so posamezniki vpeti in njihovega vrednostnega sistema. Posamezniki z manjšimi ambicijami po karieri najverjetneje drugače interpretirajo in vrednotijo koncept dobrega standarda, zato najverjetneje tudi odločitev za starševstvo pogojujejo druge vrednote in ne dober standard. Posamezniki z višjimi ambicijami imajo najverjetneje drugačen odnos do standarda, zato tudi na odločitev za starševstvo vplivajo dobri in stabilni finančni pogoji družine.

Skupni rezultati in razlike med posameznimi podskupinami kažejo, da gredo spremembe na družinskem področju v smeri individualizacije družinskega življenja oziroma da posamezne podskupine zaznavajo spremembe v družini. Med mladimi je mogoče zaznati racionalno razmišljanje, ki se veliko bolj nagiba v smeri individualizacije življenja in izbor posameznika.

5.3.2. HIPOTEZA 2

Predvidevam, da bo med anketiranimi različnih starostnih skupin prevladoval negativen odnos, do izbire, da se mladi želijo posvetiti karieri in ne družini.

Hipoteza 2 odraža individualizacijo posameznikovega življenja in izbir.

Za potrditev ali zavrnitev hipoteze sem evalvirala rezultate, ki sem jih dobila glede na neodvisne spremenljivke v odnosu do naslednje trditve.

5.3.2.1. TRDITEV 25: Ali odobravaš, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?

5.3.2.1.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 12

			25. Ali odobravaš, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	26	31	50	26	133
		po starosti	19,5 %	23,3 %	37,6 %	19,5%	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	19	31	32	25	107
		po starosti	17,8 %	29,0 %	29,9 %	23,4%	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	0	17	31	48
		po starosti	,0 %	,0 %	35,4 %	64,6%	100,0 %
skupaj		število	45	62	99	82	288
		po starosti	15,6 %	21,5 %	34,4 %	28,5%	100,0 %

Hi-kvadrat = 50,127(a)	s. p. = 6	p = ,000
------------------------	-----------	----------

Med mlajšimi in srednjimi anketiranci je v odnosu do trditve, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, podoben delež izrazil odobravanje, kakor tudi neodobravanje. Dobri dve petini mlajših in srednjih sta trditev odobraval, tri petine so izrazile neodobravanje. Vsi starejši anketiranci so namreč izrazili nestrinjanje. Najpomembnejša razlika je nastala pri odgovoru 1 - popolnoma odobravam, katerega ni izbral

niti eden izmed starejših anketirancev in odgovoru 2 - delno odobravam, katerega ravno tako niti eden izmed starejših anketirancev ni obkrožil.

Razlika med generacijami je statistično pomembna.

Za razlike, ki so nastale med starostnimi skupinami, je pomembno tudi dejstvo, da je med mlajšimi anketiranci več žensk, da imajo mlajši nekoliko višjo izobrazbo, med njimi pa je tudi manj poročenih. Med starejšimi anketiranci pa so v glavnem poročeni in nižje izobraženi ljudje.

Primerjava po spolu in izobrazbi ni pokazala statistično pomembnih razlik: glej prilogo 9.1. - 9.1.2.1. in prilogo 9.1. - 9.1.2.2.

Raziskava je pokazala statistično pomembne razlike pri anketirancih različnih generacijskih skupin. Tako mladi kot srednji anketiranci so do trditve izkazali strinjanje v večjem deležu kot starejši anketiranci. Poleg dejstva, da je bilo med starejšimi anketiranci več poročenih in nižje izobraženih ljudi ter da je bilo med mlajšimi več žensk, hkrati pa so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo in je bilo med njimi manj poročenih, je to razliko mogoče pripisati tudi družbenih trendom. Ti pogojujejo večje sprejemanje želja mladih po uspešni karieri, kakor tudi procesom vzgoje, izobraževanja in dela. Ljudje imajo do vprašanja družina ali kariera različen odnos. Posameznikova stališča pa so spremenljiva in ne dokončna. Ugotovljeno je protislovje med družino kot vrednoto in izbiro imeti lastno družino. Na normativni ravni ostaja družina vrednota, ki ji še vedno pripisujemo velik pomen, na dejanski ravni izbire pa se je še vedno potrebno racionalno odločiti. Predvsem med mladimi je veliko takih, ki odločitev za kariero bolj podpirajo.

Postmoderna družba je družba številnih izbir in možnosti. Ključnega pomena je vprašanje, kako se odločiti, da bo odločitev pravilna. Velik problem, s katerim se mladi danes srečujejo, je brezposelnost, od katere je odvisna še marsikatera nadaljnja odločitev. Poleg socialne varnosti je predvsem ekonomska varnost pri odločanju za družino in starševstvo še kako pomembna. Zastrahujoče je spoznanje, da je ekonomsko varnost relativno hitro mogoče izgubiti, saj je danes večina prvih zaposlitev in zaposlitev nasploh le za določen čas. Z izgubo zaposlitve pa se posameznik, par ali družina zelo hitro znajdejo na družbenem robu, na

prepadu, ki vodi v revščino. Tudi druge raziskave (Ule, Kuhar, 2003) potrjujejo, da ekonomski razlogi objektivno vplivajo na upadanje rodnosti in prelaganje rojevanja. Brezposelnost pri mladih (predvsem brezposelnost iskalcev prve zaposlitve) vpliva na to, da se odrekajo dolgoročnim odločitvam, kot je osnovanje družine.

Ko govorimo o izbiri kariere in ne družine, bi težko govorili o mladih, ki so »izgubili« vrednote, ki več ne vedo, kaj je v življenju zares pomembno. Izbiro bi prej podprli z veliko mero previdnosti zaradi strahu, da ne bi zmogli, da jim ne bi uspelo.

Vprašanje je bilo zelo neposredno in je na normativni ravni družino opredeljevalo kot vrednoto, na dejanski ravni pa kot izbiro. Gre za protislovje med družino in kariero. Podobno kot pri prejšnji hipotezi, kjer so se odgovori nagibali v smeri individualizacije, so se tudi pri tej, predvsem mlajši, nagibali k izbiri kariere pred družino.

5.3.3. HIPOTEZA 3

Pričakujem, da bo med anketiranimi *ženskami* večina menila, da je želja po materinstvu pri ženskah prisotna, vendar z njo odlašajo, zaradi drugih razlogov (stanovanje, potovanja ...) in ne zaradi kariere.

Hipoteza 3 odraža individualizacijo posameznikovega življenja in izbir.

Za potrditev ali zavrnitev hipoteze sem evalvirala rezultate, ki sem jih dobila glede na neodvisne spremenljivke v odnosu do treh trditev, in sicer:

TRDITEV 5: Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?

TRDITEV 6: Kdaj nameravaš imeti otroke?

5.3.3.1. TRDITEV 5: Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?

5.3.3.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - ne vem 2 - ne 3 - da

Tabela 13

			Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?			skupaj
			1 - ne vem	2 - ne	3 - da	
spol	1 (ženske)	število	31	23	64	118
		po spolu	26,3 %	19,5 %	54,2 %	100,0 %
	2 (moški)	število	32	15	75	122
		po spolu	26,2%	12,3 %	61,5 %	100,0 %
skupaj		število	63	38	139	240
		po spolu	26,3 %	15,8 %	57,9 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 2,505(a)		s. p. = 2	p =,286			

Dobra polovica žensk je na trditev, ali bodo v prihodnosti imele otroke, odgovorilo, da namerava otroke v prihodnosti imeti, petina jih je dejala, da jih ne namerava imeti, slaba tretjina pa jih je odgovorila, da ne vedo, ali bodo v prihodnosti imele otroke.

Dve tretjini moških je na trditev odgovorilo, da v prihodnosti nameravajo imeti otroke, dobra desetina jih je odgovorila, da jih ne namerava imeti, in slaba tretjina je dejala, da ne vedo, ali bodo imeli otroke. V interpretaciji primerjav med spoloma je, poleg razlik v spolu, potrebno

upoštevati tudi, da so bile ženske v povprečju nekoliko mlajše, da je bilo med njimi več poročenih in imele so nekoliko višjo izobrazbo. Vse to lahko pogojuje in vpliva na rezultate in razlike, ki so nastale med spoloma.

Razlika med spoloma ni statistično pomembna.

Primerjava po starosti in izobrazbi ni pokazala statistično pomembnih razik: – glej prilogi 9.1. - 9.1.3.1. in 9.1.3.2.

Prikaz rezultatov glede na dejstvo ali anketirani otroke že imajo ali ne.

Legenda možnih odgovorov: 1 - ne vem 2 - ne 3 - da

Tabela 14

starost	spol	že ima otroke / nima otrok		Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?				
					1-ne vem	2-ne	3-da	skupaj
1-mlajši	1-Ž	OTROCI	1-da	število	10	2	12	24
			2-ne	število	6	8	34	48
		skupaj		število	16	10	46	72
	2-M	OTROCI	1-da	število	4	0	6	10
			2-ne	število	2	6	43	51
		skupaj		število	6	6	49	61
2-srednji	1-Ž	OTROCI	1-da	število	13	8	12	33
			2-ne	število	2	5	6	13
		skupaj		število	15	13	18	46
	2-M	OTROCI	1-da	število	23	3	14	40
			2-ne	število	3	6	12	21
		skupaj		število	26	9	26	61
Hi-kvadrat = 8,012		s. p. = 2	p = ,018					
Hi-kvadrat = 12,856		s. p. = 2	p = ,002					
Hi-kvadrat = 2,544		s. p. = 2	p = ,280					
Hi-kvadrat = 11,823		s. p. = 3	p = ,008					

Iz tabele je razvidno, da je še vedno dobra polovica mlajših in žensk srednjih let, ki že imajo otroke odgovorilo, da jih bo v prihodnosti še imelo. Tretjina enih in drugih je odgovorila, da ne ve, ali bo otroke imele in le desetina, da v prihodnosti otrok ne bo imela.

Med mlajšimi ženskami brez otrok je tri tretjine takih, ki menijo, da bodo otroke imele, desetina pa takih, ki ne vedo, oziroma menijo, da jih ne bodo imele. Med ženskami srednjih let, ki otrok še nimajo, jih je slaba polovica menila, da bodo v prihodnosti otroke imele, dobra tretjina pa, da jih ne bo imela in le šestina ni vedela, kako bo v prihodnosti z otroki.

Med mlajšimi moškimi, ki že imajo otroke, so tri petine menile, da bodo otroke še imeli, in

dve petini je bilo takih, ki niso vedeli. Med moškimi srednjih let je bila dobra tretjina takih, ki so menili, da bodo otroke še imeli, dobra polovica jih ni vedela in le ena dvanajstina, jih je menila, da otrok sploh ne bodo imeli. Med mlajšimi moškimi brez otrok je bilo štiri petine takih, ki so menili, da bodo v prohodnosti otroke imeli, ena desetina takih, ki so menili, da otrok ne bodo imeli zelo malo jih je odgovorilo, da ne vedo. Med moškimi srednjih let brez otrok, jih je dobra polovica menila, da bodo otroke imeli, slaba tretjina, da jih ne bodo imeli in ena petina jih ni vedela.

Iz povedano lahko razberemo, da ne glede na to ali posamezniki otroke že imajo ali ne, se jih več nagiba k dejstvu, da jih bodo v prihodnosti imeli kot pa ne.

5.3.3.2. TRDITEV 6.: Kdaj nameravaš imeti otroke?

- Legenda možnih odgovorov:** 4 - ko srečam pravega človeka
 3 - ko doštudira, se zaposlim, si pridobim položaj v poklicu, priskrbim stanovanje
 2 - ko uresničim druge načrte (potovanja, naužitje svobode)
 1 - ne vem
 0 - brez odgovora

Prikaz rezultatov glede na pod vzorec, ki je relevanten za vprašanje

Tabela 15

starost	spol	že ima/ še nima otrok		število	Kdaj nameravaš imeti otroke?					skupaj
					0	1	2	3	4	
1-mlajši	1-Ž	OTROCI	1-DA	število	7	12	2	3	0	24
			2-NE	število	2	10	10	17	9	48
		skupaj		število	9	22	12	20	9	72
	2-M	OTROCI	1-DA	število	2	3	3	1	1	10
			2-NE	število	0	7	16	18	10	51
		skupaj		število	2	10	19	19	11	61
2-srednji	1-Ž	OTROCI	1-DA	število	12	13	7	1	0	33
			2-NE	število	2	4	5	1	1	13
		skupaj		število	14	17	12	2	1	46
	2-M	OTROCI	1-DA	število	7	17	10	6	0	40
			2-NE	število	1	4	8	7	1	21
		skupaj		število	8	21	18	13	1	61

Mlajše ženske in moški, otoke že imajo:

Polovica mlajših žensk, ki že imajo otroke, je odgovorila, da ne vedo, kdaj bodo otroke še imele, slaba tretjina jih na vprašanje ni odgovorila, šestina jih je odgovorila, da, ko bodo doštudirale, oziroma se zaposlile in le dvanajstina, ko uresniči druge načrte, niti ena ženska pa ni odgovorila, da čaka pravega človeka.

Slaba tretjina mlajših moških, ki otroke že imajo ni vedelo, kdaj bodo otroke še imeli, tretjina pa jih je dejala, da ko uresničijo druge načrte. Ena desetina jih je odgovorila, da ko doštudirajo oziroma se zaposlijo, in enak delež, ko sreča pravo osebo. Petina pa jih je odgovorila, da ne vedo.

Mlajše ženske in moški, ki otrok še nimajo

Dobra tretjina mlajših žensk brez otrok je dejala, da bodo otroke imele, ko doštudirajo, oziroma dobijo ustrezno zaposlitev, petina, ko uresniči druge načrte, petina jih je odgovorila, da ne vedo. Šestina jih čaka na pravega človeka in le ena dvajsetina jih na vprašanje ni odgovorila.

Med mlajšimi moškimi brez otrok jih je dobra tretjina odgovorila, da bodo otroke imeli, ko doštudirajo, oziroma se zaposlijo, slaba tretjina pa, ko uresničijo druge načrte. Le slaba petina čaka na pravo osebo, dobra desetina pa ne ve, kdaj bodo otroke imeli. Niti eden ni odgovoril, da ne ve.

Ženske in moški srednje generacije, ki otroke že imajo

Dobra tretjina žensk srednje generacije, ki že imajo otroke, na vprašanje ni odgovorila, skoraj 40% pa jih je odgovorilo, da ne vedo, kdaj bodo otroke še imele. Dobra petina je bila mnenja, da bodo otroke imele, ko uresničijo druge načrte, nobena ne čaka na pravega človeka in le majhen odstotek čaka na dokončanje študija ali ustrezno zaposlitev.

Slaba petina moških srednje generacije, ki otroke že imajo ni vedelo, kdaj bodo otroke še imeli, dobra šestina pa jih na vprašanje ni odgovorilo. Četrtnina je dejala, da bo čas za otroke, ko uresničijo druge načrte, slaba šestina pa, ko dokončajo študija ali se ustrezno zaposlijo. Nihče med njimi ni odgovoril, da čaka pravo osebo.

Ženske in moški srednje generacije, ki otrok še nimajo

Dobra tretjina žensk srednje generacije brez otrok je odgovorila, da ne vedo kdaj bodo otroke sploh imele, približno enak delež jih na vprašanje ni odgovorilo. Dobra petina jih je odgovorila, da bodo imele otroke, ko uresničijo druge načrte, slaba dvajsetina pogojuje otroke

z ustrezno zaposlitvijo ali dokončanjem študija in neznamen delež (2%) jih čaka na pravega človeka.

Med moškimi srednje generacije, ki še nimajo otrok jih je dobra tretjina odgovorila, da bodo otroke imeli, ko uresničijo druge načrte, tretjina, ko dokončajo študij ali se ustrezno zaposlijo, petina jih ne vedela, dvajsetina jih na vprašanje ni odgovorilo in enak delež čaka na pravo osebo.

Ugotovitve, ki sem jih na podlagi raziskave dobila v odnosu žensk do materinstva in moških do očetovstva in obdobja, ko si želijo postati matere in očetje, nakazujejo na to, da si ženske in moški v prihodnosti želijo imeti otroke. Pri tistih ženskah, ki otroke že imajo je opaziti veliko negotovost, oziroma vezanost te odločitve na zaposlitev, dokončanje študija, položaj v poklicu, rešeno stanovanjsko vprašanje, kakor tudi uresničenje drugih načrtov, kot pri tistih, ki otrok še nimajo. Zanimiva je tudi ugotovitev, da so mlajše ženske, ki otroke že imajo, glede otrok v prihodnosti precej skeptične, tiste brez njih pa veliko manj. Pri slednjih je opaziti večjo gotovost glede otrok, vendar je ta odločitev vezana na druge pomembne okoliščine. Ženske starejše od 30 let so glede otrok v prihodnosti zelo skeptične, ne glede na to ali jih že imajo ali ne. Do podobnih ugotovitev sem prišla tudi pri moških. Enako kot pri ženskah je pri mlajših moških brez otrok ta odločitev bolj vezana na uresničenje drugih načrtov, zaposlitvijo in dokončanje študija, negotovosti pa sploh ni opaziti, kar pomeni, da verjamejo, da bodo otroke v prihodnosti imeli, vprašanje je le kdaj. Pri moških obeh generacijskih skupin, ne glede ali otroke imajo ali ne, je odločitev za otroke v prihodnosti vezana na druge življenjske okoliščine. Večjo negotovost je opaziti pri moških, ki otroke že imajo.

Odločitev za materinstvo gre razumeti kot izbiro žensk, ki je odvisna od številnih dejavnikov, ki so v določenem obdobju za žensko pomembni in njeno odločitev lahko celo pogojujejo. Vsaka ženska ima pravico do izbire, saj vsaka najboljšo pozna odnose in pogoje, v katerih živi in dela. Vse večje zaposlovanje žensk je privedlo do tega, da zaradi dela zunaj doma ženska ne utegne rojevati in skrbeti za otroke v večjem številu.

Druge raziskave (M. Nastran Ule in M. Kuhar, 2003) potrjujejo, da je samouresničevanje postalo v sodobni družbi kategorični imperativ. »Delati na sebi« je med mladimi zelo zvoneča beseda, saj pomeni zanašati se nase, osebni uspeh, ekonomsko in psihološko avtonomijo, neodvisno odločanje. Skrbi za otroka večinoma ne dojemajo kot možnosti samouresničitve in osebne rasti, temveč prej kot oviro samouresničevanju.

Ponovno je mogoče opaziti individualizacijo smislu, da želijo bodoči starši podaljšati obdobje pred odločitvijo za otroka. Hkrati pa se niso pripravljene otroku popolnoma odpovedati. Tudi tukaj lahko govorimo o odločitvi za otroka na normativni in dejanski ravni. Na normativni ravni je odločitev za otroka vrednota in so ji posamezniki naklonjeni, na dejanski ravni pa bi se za otroka čim pozneje odločili.

5.3.4. HIPOTEZA 4

Predvidevam, da bo med anketiranimi večina menila, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi zelo želijo, predvsem zaradi večje svobode, hkrati pa z njim odlašajo ravno zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših.

Hipoteza 4 odraža pluralizacijo družinskih oblik – skupaj in hkrati narazen.

TRDITEV 7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.

TRDITEV 7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so jih deležni pri starših.

5.3.4.1. TRDITEV 7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.

5.3.4.1.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 16

			7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	6	30	62	35	133
		po starosti	4,5 %	22,6 %	46,6 %	26,3 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	2	13	51	41	107
		po starosti	1,9 %	12,1 %	47,7 %	38,3 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	3	12	24	9	48
		po starosti	6,3 %	25,0 %	50,0 %	18,8 %	100,0 %
skupaj		število	11	55	137	85	288
		po starosti	3,8 %	19,1 %	47,6 %	29,5 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 11,629(a)	s. p. = 6	p = ,071
------------------------	-----------	----------

Mogoče je razbrati podobnosti v razmišljanju mlajše (1) in starejše (3) generacije anketiranih. Tretjina mlajših in starejših posameznikov se je strinjalo, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode, in dobri dve tretjini jih je

menilo, da ni tako. Le slaba petina srednjih je v odnosu do trditve, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode, izrazila strinjanje, a kar štiri petine jih je izrazilo nestrinjanje. Razlika med generacijmi je statistično pomembna.

Razliko med generacijami je mogoče razložiti tudi iz značilnosti vzorca. V generaciji mlajših je več takih, ki imajo nižjo izobrazbo in so neporočeni, hkrati pa je med njimi tudi več žensk, kar lahko vpliva na odnos do trditve, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode in posledično vpliva tudi na rezultate. Starejši pa so bili v glavnem poročeni in z nižjo izobrazbo.

5.3.4.1.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 17

			7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. .š.)	število	11	44	73	34	162
		po izobrazbi	6,8 %	27,2 %	45,1 %	21,0 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	0	11	64	51	126
		po izobrazbi	,0 %	8,7 %	50,8 %	40,5 %	100,0 %
skupaj		število	11	55	137	85	288
		po izobrazbi	3,8 %	19,1 %	47,6 %	29,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 30,772(a)		s. p. = 3	P =,000				

Dobra tretjina anketiranih z nižjo izobrazbo se je s trditvijo, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode, strinjalo, dve tretjini sta izrazili nestrinjanje. Medtem ko je med anketiranimi z višjo, visoko ali univerzitetno le osmina izrazila strinjanje in vsi ostali nestrinjanje. Razlika po izobrazbi je statistično pomembna.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih razlik: glej prilogo 9.1.- 9.1.4.1.

5.3.4.2. TRDITEV 7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših.

5.3.4.2.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 18

			7.11.Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših.				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	7	46	54	26	133
		po starosti	5,3 %	34,6 %	40,6 %	19,5 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	5	29	51	22	107
		po starosti	4,7 %	27,1 %	47,7 %	20,6 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	14	20	14	48
		po starosti	,0 %	29,2 %	41,7 %	29,2 %	100,0 %
skupaj		število	12	89	125	62	288
		po starosti	4,2 %	30,9 %	43,4 %	21,5 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 5,891(a)	s. p. = 6	p = ,435
-----------------------	-----------	----------

Med pripadniki mlajše, srednje in starejše generacije je mogoče v odnosu do trditve, da mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših, razbrati podobnosti. Dobra tretjina mlajših in slaba tretjina srednjih in starejših je izrazila strinjanje. Dve tretjini vseh anketiranih generacijskih skupin pa nestrinjanje.

Kljub manjšim razlikam med anketiranci različnih generacij v odnosu do trditve, da mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so jih deležni pri starših, pa je do statistično pomembne razlike med generacijami prišlo, le pri odgovoru 1 - popolnoma se strinjam. Niti eden izmed starejših anketirancev namreč ni odgovora obkrožil.

Ko govorimo o razlikah in podobnostih med generacijami, je pomembno, da upoštevamo značilnosti vzorca. Med mlajšimi je bilo več takih, ki so imeli nižjo izobrazbo in so bili neporočeni, hkrati pa je bilo med njimi tudi več žensk, kar lahko vpliva na odnos do trditve, da mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših, razbrati podobnosti in posledično vpliva tudi na rezultate. Starejši pa so bili v glavnem poročeni in so imeli v glavnem nižjo izobrazbo.

Primerjava po spolu in izobrazbi ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogi 9.1. - 9.1.4.2. in 9.1.4.3.

Družina je za človeka pomembna vse življenje, saj se v njo rodi in ostane z njo neločljivo povezan. Kljub temu pa se mora posameznik od staršev razmejiti, se osamosvojiti, samostojno odločati in izbirati.

Postmoderna družba otrokom in mladim, poleg številnih izbir, ponuja tudi občutek negotovosti, ki poleg drugih dejavnikov (brezposelnost, ekonomska odvisnost ipd.) vzbujajo občutek šibke varnosti in strahu. Raziskava je pokazala, da se mladi in srednji anketiranci strinjajo, da je odhod otrok od doma zahteven korak, vendar si ga mladi želijo prav zaradi večje svobode. Starejši anketiranci so v odnosu do te trditve izrazili zelo veliko nestrinjanje. Družina naj bi otroku nudila občutek varnosti in sprejetosti, hkrati pa naj bi mu omogočala zadostno mero svobode, da bi pridobil lastne izkušnje in sprejemal lastne odločitve.

Menim, da mladi potrebujejo toliko svobode, da vedo, da gredo lahko pd doma, vendar se lahko tudi vedno znova vračajo. Občutek sprejetosti in zaželenosti v družini naj ne bi nikoli izginil, saj se k družini vedno znova vračamo. Pogosto pa mladi pri »osamosvajanju« in uresničevanju zadanih ciljev naletijo na ovire, ki ji je težko sprejeti in preseči. Podpora družine je ključnega pomena pri krepitevi občutka lastne vrednosti in prevzemanja odgovornosti za lastne izbire in odločitve. Gre za moč, ki ti jo lahko da samo družina in nihče drug.

5.3.5. HIPOTEZA 5

Predvidevam, da večina anketiranih, v teoriji, najbolj podpira trditev, da si oba partnerja delita vloge, kar pomeni, da sta oba poleg svoje zaposlitve aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje. V vsakdanjem življenju anketirancev v glavnem prevladuje izkušnja, da oba partnerja delata polni delovni čas, vendar sta gospodinjsko delo in skrb za otroke še vedno ženska skrb.

Za potrditev ali zavrnitev hipoteze sem evalvirala rezultate, ki sem jih dobila glede na neodvisne spremenljivke v odnosu do dveh trditev, in sicer:

TRDITEV 12.1.: Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.

TRDITEV 12.2.: V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

5.3.5.1. TRDITEV 12.1.: Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.

5.3.5.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 19

			12.1.Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženske)	število	9	31	33	70	143
		po spolu	6,3%	21,7 %	23,1 %	49,0 %	100,0 %
	2 (moški)	število	10	47	45	43	145
		po spolu	6,9 %	32,4 %	31,0 %	29,7 %	100,0 %
skupaj		število	19	78	78	113	288
		po spolu	6,6 %	27,1 %	27,1 %	39,2 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 11,619(a)	s. p. = 3	p = ,009
------------------------	-----------	----------

Slaba tretjina anketiranih žensk je v odnosu do trditve, če oba partnerja delata poln delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske, izrazila strinjanje. Dobri dve tretjini anketirank sta v odnosu do trditve izrazili nestrinjanje. Med anketiranimi moškimi pa jih je bilo dve petini takih, ki so se strinjali, da naj ob polnem delovnem času za gospodinjstvo in otroke skrbijo ženske, in tri petine takih, ki se niso. Iz tega je mogoče zaključiti, da so moški bolj za tradicionalno, ženske pa za netradicionalno obliko delitev vlog med spoloma v družini. Razlika med spoloma je statistično pomembna.

Pri interpretaciji rezultatov in dobljenih razlik v primerjavi odnosa do trditve med spoloma, je, poleg spola, potrebno upoštevati tudi, da so bile anketirane ženske v povprečju nekoliko mlajše ter, da je bilo med njimi več poročenih in imele so nekoliko višjo izobrazbo, kar lahko pogojuje in vpliva na rezultate in razlike, ki so nastale med spoloma.

5.3.5.1.2. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 20

			12.1. Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	1	32	38	62	133
		po starosti	,8 %	24,1 %	28,6 %	46,6 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	3	18	35	51	107
		po starosti	2,8 %	16,8 %	32,7 %	47,7 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	15	28	5	0	48
		po starosti	31,3 %	58,3 %	10,4 %	,0 %	100,0 %
skupaj		število	19	78	78	113	288
		po starosti	6,6 %	27,1 %	27,1 %	39,2 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 104,257(a)	s. p. = 6	p = ,000
-------------------------	-----------	----------

V odnosu do trditve, da če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske, je slaba tretjina pripadnikov mlajše in petina srednje generacije izrazila strinjanje, ter dobri dve tretjini pripadnikov mladih in štiri petine pripadnikov srednje generacije nestrinjanje. Le desetina vseh starejših se s trditvijo ni strinjala, vsi ostali pa so se strinjali, da naj bi poleg polnega delovnega časa z gospodinjstvo in

otroke skrbele ženske. Najpomembnejša razlika je nastala pri odgovoru 4 - popolnoma se ne strinjam, katerega niti en starejši anketiranec ni obkrožil. Razlika med generacijami je statistično pomembna.

Iz tega je mogoče zaključiti, da so mlajši anketiranci bolj naklonjeni netradicionalnim, starejši pa tradicionalnim oblikam delitev vlog med spoloma v družini.

5.3.5.1.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 21

			12.1. Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.				skupaj
			1	2	3	4	
izobr.	1 (OŠ, sred. š.)	število	7	51	45	32	135
		po izobrazbi	5,2 %	37,8 %	33,3 %	23,7 %	100,0 %
	2 (viš., visok., univ.)	število	12	27	33	81	153
		po izobrazbi	7,8 %	17,6 %	21,6 %	52,9 %	100,0 %
skupaj		število	19	78	78	113	288
		po izobrazbi	6,6 %	27,1 %	27,1 %	39,2 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 30,790(a)		s. p. = 3	p = ,000				

Dobri dve petini anketirancev z nižjo izobrazbo je izrazilo, v odnosu do trditve, da če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske, strinjanje, slabe tri petine pa nestrinjanje. Med anketiranimi z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa jih je bila le slaba tretjina takih, ki so se strinjali in dobri dve tretjine takih, ki se niso strinjali. Iz tega lahko zaključimo, da posamezniki z nižjo izobrazbo bolj podpirajo tradicionalno, posamezniki z višjo izobrazbo pa netradicionalno obliko delitev vlog med spoloma v družini.

Razlika po izobrazbi je statistično pomembna.

5.3.5.1. TRDITEV 12.2.: V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

5.3.5.2.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 22

			12.2.V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženske)	število	13	49	30	51	143
		po spolu	9,1 %	34,3 %	21,0 %	35,7 %	100,0 %
	2 (moški)	število	24	80	20	21	145
		po spolu	16,6 %	55,2 %	13,8 %	14,5 %	100,0 %
skupaj		število	37	129	50	72	288
		po spolu	12,8 %	44,8 %	17,4 %	25,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 25,207(a)		s. p. = 3	p = ,000				

Slaba polovica žensk je izrazila v odnosu do trditve strinjanje, nestrinjanje pa kar dobra polovica. Med moškimi pa je bilo kar dve tretjini takih, ki so se strinjali, in le ena tretjina takih, ki se niso. Iz tega sledi ugotovitev, da so ženske manj naklonjene tradicionalni obliki delitev vlog med spoloma v družini kot moški. Razlika med spoloma je statistično pomembna.

Pri interpretaciji rezultatov in dobljenih razlik v primerjavi v odnosu do trditve med spoloma je potrebno upoštevati, da so bile anketirane ženske v povprečju nekoliko mlajše ter da je bilo med njimi več poročenih in so imele nekoliko višjo izobrazbo, kar lahko pogojuje in vpliva na rezultate in razlike, ki so nastale med spoloma.

5.3.5.2.2. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 23

			12.2. V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	15	54	21	43	133
		po starosti	11,3 %	40,6 %	15,8 %	32,3%	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	14	41	23	29	107
		po starosti	13,1 %	38,3 %	21,5 %	27,1%	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	8	34	6	0	48
		po starosti	16,7 %	70,8 %	12,5 %	,0%	100,0 %
skupaj		število	37	129	50	72	288
		po starosti	12,8 %	44,8 %	17,4 %	25,0%	100,0 %
Hi-kvadrat = 26,539(a)		s. p. = 6	p =,000				

Dobra polovica pripadnikov mlajše in srednje generacije je v odnosu do trditve izrazila strinjanje, nestrinjanje pa slaba polovica v obeh starostnih skupinah. Le desetina starejših se je strinjala s trditvijo, da naj si v vsakdanjem življenju partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo, vsi ostali pa so izrazili nestrinjanje. Največja, statistično pomembna razlika je nastala pri odgovoru 4 - popolnoma se ne strinjam, ki ga ni obkrožil niti eden izmed starejših anketirancev. Razlika med generacijami je statistično pomembna.

5.3.5.2.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 24

			12.2.V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.				skupaj
			1	2	3	4	
izobr.	1 (OŠ, sred. š.)	število	25	73	26	11	135
		po izobrazbi	18,5 %	54,1 %	19,3 %	8,1 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	12	56	24	61	153
		po izobrazbi	7,8 %	36,6 %	15,7 %	39,9 %	100,0 %
skupaj		število	37	129	50	72	288
		po izobrazbi	12,8 %	44,8 %	17,4 %	25,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 40,644(a)		s. p. = 3	p =,000				

Kar dve tretjini anketirancev z nižjo izobrazbo se je s trditvijo strinjalo in le tretjina se ni. Med anketiranci z višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa se je le slaba polovica strinjala, dobra polovica pa ne, kar pomeni, da so bolj izobraženi nagnjeni k bolj »enakomerni delitvi dela«, ki ni vezana na strogo delitev opravil po spolu in tudi moškega vključuje v neplačano gospodinjsko delo. Razlika po izobrazbi je statistično pomembna.

Poleg skrbi za vzgojo otrok in gospodinjstvo je za žensko v današnjem času pomembna tudi zaposlitev, ki, poleg vira preživetja, zagotavlja tudi socialno varnost, ki ji v zadnjih letih pripisujemo čedalje večji pomen. Koncept enakomerne delitve dela med partnerjema je potrebno razumeti, tako z aspekta fizične prisotnosti obeh staršev kakor tudi z vidika sodelovanja obeh pri vzgoji in skrbi za otroke. Pri tem ne smemo pozabiti tudi enakomernejše porazdelitve vsega drugega dela, ki ga zahteva skupno življenje in bivanje družinskih članov. Pripadnice ženskega spola se, v nasprotju z moškimi, s trditvijo, da je poleg polnega delovnega časa, skrb za gospodinjsko delo in otroke pretežno ženska odgovornost, pretežno ne strinjajo, saj se je vloga ženske v postmoderini spremenila, saj so ženske poleg matere in žene tudi uspešno zaposlene in plačane za delo izven družine.

Pri interpretaciji rezultatov in dobljenih razlik v primerjavi v odnosu do trditve med spoloma je potrebno upoštevati, da so bile anketirane ženske v povprečju nekoliko mlajše ter da je bilo med njimi več poročenih in so imele nekoliko višjo izobrazbo, kar lahko pogojuje in vpliva na

rezultate in razlike, ki so nastale med spoloma. Raziskava je pokazala, da v odnosu do enakomernejše delitve neplačanega družinskega dela obstajajo razlike med ljudmi, ki imajo osnovno in srednje šolsko izobrazbo in med tistimi, ki imajo višje, visoko ali univerzitetno izobrazbo. Ne trdim, da stopnja izobrazbe pogojuje odnos, vendar so najverjetneje ljudje, ki so bili deležni daljšega procesa izobraževanja, uspeli oblikovati drugačen odnos do delitve dela na žensko in moško. Ravno tako je najverjetneje njihova pripravljenost za prevzemanje aktivne vloge pri skrbi za otroke in gospodinjstvo večja, saj so se od tradicionalne vloge partnerjev uspeli »oddaljiti«. Tudi druge raziskave potrjujejo (Ule, Kuhar, 2003), da kljub prevladovanju dvokariernih parov ženske še vedno opravljajo nesorazmerno visok delež gospodinjskih opravil in imajo več odgovornosti pri vzgoji otroka, kar za mlade ženske predstavlja stres pri organiziranju vsakdanjega življenja in/ali zapostavljanje lastnih aspiracij.

5.3.6. HIPOTEZA 6

Menim, da bo, kot obliko skupnega življenja, več anketiranih ljudi izbralo izvenzakonsko skupnost kot pa zakonsko življenje, za katerega menijo, da je zgolj formalnost, ki osebi omeji svobodo.

Hipoteza 6 se navezuje na pluralizacijo družinskega življenja.

Za potrditev ali zavrnitev hipoteze sem evalvirala rezultate, ki sem jih dobila glede na neodvisne spremenljivke v odnosu do treh trditev.

TRDITEV 4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?

TRDITEV 10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.

TRDITEV 10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

5.3.6.1. TRDITEV 4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?

5.3.6.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda odgovorov:

4 - da, poročen (v zakonski skupnosti)

3 - da, vendar se ne bom poročil (v zunajzakonski skupnosti)

2 - mislim, da v prihodnosti ne bom živel v ustaljenem partnerskem odnosu

1 - ne vem, kako bom v prihodnosti živel

Tabela 25

			4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1(ženske)	število	31	5	25	57	118
		po spolu	26,3 %	4,2 %	21,2 %	48,3%	
	2 (moški)	število	21	18	24	59	122
		po spolu	17,2 %	14,8 %	19,7 %	48,4 %	100,0 %
skupaj		število	52	23	49	116	240
		po spolu	21,7 %	9,6 %	20,4 %	48,3 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 9,262(a)		s. p. = 3	p =,026				

Slaba polovica anketiranih žensk je kot obliko partnerskega odnosa v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, dobra petina jih je izbrala izven zakonsko skupnost, ena dvajsetina jih je

menila, da v prihodnosti najverjetneje ne bodo živele v ustaljenem partnerskem odnosu, in slaba tretjina jih ni vedela, kako bodo v prihodnosti živele.

Med anketiranimi moškimi je ravno tako slaba polovica kot obliko partnerskega odnosa v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, petina pa izvenzakonsko skupnost, dobra šestina pa je menila, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu, slaba petina jih ni vedela, kako bodo v prihodnosti živeli.

Glede izbire zakonske ali izvenzakonske oblike skupnega življenja v prihodnosti so bili moški in ženske podobnega mnenja, razlike so se pokazale pri negotovosti glede ustaljenega odnosa v prihodnosti, saj so bili moški v večjem deležu negotovi.

Razlika med spoloma je statistično pomembna.

Pri interpretiranju dobljenih rezultatov in razlik v odnosu do izbire oblike partnerskega odnosa v prihodnosti med spoloma je pomembno upoštevati značilnosti vzorca. Ženske so bile v nasprotju z moškimi nekoliko mlajše, med njimi je bilo več poročenih in imele so nekoliko višjo izobrazbo. Vse te okoliščine so lahko pomembne za nastale razlike.

5.3.6.1.2. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov:

4 - da, poročen (v zakonski skupnosti)

3 - da, vendar se ne bom poročil (v zunajzakonski skupnosti)

2 - mislim, da v prihodnosti ne bom živel v ustaljenem partnerskem odnosu

1 - ne vem, kako bom v prihodnosti živel

Tabela 26

			4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1(18–30 let)	število	25	11	32	65	133
		po starosti	18,8 %	8,3 %	24,1 %	48,9 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	27	12	17	51	107
		po starosti	25,2 %	11,2 %	15,9 %	47,7 %	100,0 %
skupaj		število	52	23	49	116	240
		po starosti	21,7 %	9,6 %	20,4 %	48,3 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 3,628(a)		s. p. = 3	p = ,305				

Slaba polovica mlajših je kot obliko partnerskega življenja v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, izvenzakonsko skupnost pa dobra petina mladih. Dvanajstina mladih je bila mnenja, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu, slaba petina jih ni vedela, v kakšni obliki odnosa bodo v prihodnosti živeli. Tudi med pripadniki srednje generacije je bila slaba polovica takih, ki so bili mnenja, da bodo v prihodnosti živeli v zakonski skupnosti, šestina pa jih je menila, da bodo živeli v zunajzakonski skupnosti, dobra desetina jih je menila, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu in četrtnina jih ni vedela, kako bo v prihodnosti živela (op. starejši anketiranci na to vprašanje niso odgovarjali). Kljub manjšim razlikam med pripadniki mlajše in srednje generacije o statistično pomembnih razlikah ne moremo govoriti.

Ko primerjamo pripadnike mlajše in srednje generacije, je potrebno upoštevati tudi značilnosti, ki sledijo iz vzorca. Med mlajšimi je bilo več žensk, mlajši imajo tudi nekoliko nižjo izobrazbo in med njimi je bilo manj poročenih, kar lahko bistveno vplivana rezultate in pogojuje nastale (ne)razlike.

5.3.6.1.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov:

4 - da, poročen (v zakonski skupnosti)

3 - da, vendar se ne bom poročil (v zunajzakonski skupnosti)

2 - mislim, da v prihodnosti ne bom živel v ustaljenem partnerskem odnosu

1 - ne vem, kako bom v prihodnosti živel

Tabela 27

			4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?				skupaj
			1	2	3	4	
izobr.	1 OŠ, sred. š.)	število	27	4	19	70	120
		po izobrazbi	22,5 %	3,3 %	15,8 %	58,3 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	25	19	30	46	120
		po izobrazbi	20,8 %	15,8 %	25,0 %	38,3 %	100,0 %
skupaj		število	52	23	49	116	240
		po izobrazbi	21,7 %	9,6 %	20,4 %	48,3 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 17,294(a)		s. p. = 3	p = ,001				

Skoraj dve tretjini anketirancev s končano osnovno ali srednjo izobrazbo je za partnerski

odnos v prihodnosti izbralo zakonsko skupnost, šestina jih je izbrala izvenzakonsko skupnost, dobra petina jih ni vedela, v kakšni obliki odnosa bodo v prihodnosti živeli in le 3 % je bilo takih, ki so menili, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu.

Dobra tretjina anketirancev s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo je kot obliko partnerskega odnosa v prihodnosti zbrala zakonsko skupnost, četrtnina pa izvenzakonsko skupnost, šestina jih je menila, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu, petina jih ni vedela, v kakšni obliki partnerskega odnosa bodo v prihodnosti živeli.

Dobljena razlika je statistično pomembna.

Delež posameznikov, ki so za zakonsko skupnost, je večji pri ljudeh z nižjo izobrazbo in manjši pri odločitvi za izvenzakonsko skupnost, ravno tako je delež manjši pri negotovosti glede ustaljenega odnosa v prihodnosti, v nevednosti glede odnosa pa sta deleža podobna.

5.3.6.2. TRDITEV 10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.

5.3.6.2.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 28

			10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	15	40	48	30	133
		po starosti	11,3 %	30,1 %	36,1 %	22,6 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	18	35	40	14	107
		po starosti	16,8 %	32,7 %	37,4 %	13,1 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	14	26	8	48
		po starosti	,0 %	29,2 %	54,2 %	16,7 %	100,0 %
skupaj		število	33	89	114	52	288
		po starosti	11,5 %	30,9 %	39,6 %	18,1 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 14,508(a)		s. p. = 6	p = ,024				

Pripadniki mlajše in srednje generacije so v odnosu do trditve, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju, izrazili podoben odnos. Dve petini mlajših in polovica srednjih se je strinjalo, da partner s poroko izgubi svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju, medtem ko so tri petine mlajših in polovica starejših v odnosu do trditve izrazile nestrinjanje. Le tri desetine starejših se je strinjalo, da oseba s poroko izgubi svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju in kar sedem desetih starejših se s to trditvijo ni strinjalo.

Dobljena razlika je statistično pomembna.

Pri interpretaciji nastalih razlik med generacijskimi skupinami ni pomembna samo starost anketirancev, ampak tudi dejstvo, da je bilo med mlajšimi več žensk, da so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih. Starejši anketiranci pa so bili v glavnem poročeni in nižje izobraženi.

5.3.6.2.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 29

			10.2.S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	18	40	64	40	162
		po izobrazbi	11,1 %	24,7 %	39,5 %	24,7 %	100,0 %
	2 (viš.. vis., univ.)	število	15	49	50	12	126
		po izobrazbi	11,9 %	38,9 %	39,7 %	9,5 %	100,0 %
skupaj		število	33	89	114	52	288
		po izobrazbi	11,5 %	30,9 %	39,6 %	18,1 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 13,693(a)		s. p. = 3	p = ,003				

Tretjina anketirancev z osnovnošolsko in srednjo izobrazbo se je strinjalo s trditvijo, da oseba s poroko izgubi lastno svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju, kar dve tretjini se jih s to trditvijo ni strinjalo. Medtem je strinjanje in nestrinjanje s trditvijo izkazala kar polovica anketirancev s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo.

Dobljena razlika je statistično pomembna.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogo 9.1. - 9.1.6.1.

5.3.6.3. TRDITEV 10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

5.3.6.3.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

Tabela 30

			10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	48	34	38	13	133
		po starosti	36,1 %	25,6 %	28,6 %	9,8 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	33	38	24	12	107
		po starosti	30,8 %	35,5 %	22,4%	11,2 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	8	27	13	48
		po starosti	,0 %	16,7 %	56,3 %	27,1 %	100,0 %
skupaj		število	81	80	89	38	288
		po starosti	28,1 %	27,8 %	30,9 %	13,2 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 42,668(a)	s. p. = 6	p = ,000
------------------------	-----------	----------

Mlajša in srednja generacija anketirancev je v odnosu do trditve, da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja, izrazila podoben odnos. Tri petine mlajših in srednjih se je s trditvijo strinjalo, dve petini obeh generacijskih skupin se s to trditvijo nista strinjali. Le ena slaba petina starejših se je strinjala, da je poroka zgolj formalnost in štiri petine so izrazile nestrinjanje, kar pomeni, da menijo, da je poroka kaj več kot le formalnost, ki ne vpliva na odnos in kakovost življenja. Dobljena razlika je statistično pomembna.

Pri interpretaciji razlik med generacijskimi skupinami ni pomembna samo starost anketirancev, ampak tudi dejstvo, da je bilo med mlajšimi več žensk, da so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih. Starejši anketiranci pa so bili v glavnem poročeni in nižje izobraženi.

5.3.6.3.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

Tabela 31

			10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	24	41	68	29	162
		po izobrazbi	14,8 %	25,3 %	42,0 %	17,9 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	57	39	21	9	126
		po izobrazbi	45,2 %	31,0 %	16,7 %	7,1 %	100,0 %
skupaj		število	81	80	89	38	288
		po izobrazbi	28,1 %	27,8 %	30,9 %	13,2 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 45,045(a)		s. p. = 3	p = ,000				

Dve petini anketirancev s končano osnovno ali srednjo izobrazbo se je strinjalo, da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos in kakovost življenja, ostale tri petine pa so izrazile nestrinjanje. Najverjetneje poroki pripisujejo drugi pomen, ki presega formalnost odnosa. Strinjanje glede formalnosti poroke pa sta izrazili kar dve tretjini anketirancev s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo, nestrinjanje pa je izrazila le tretjina.

Dobljena razlika je statistično pomembna.

Primerjava po spolu ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogo 8.1.-8.1.6.2.

Raziskava, v katero so bili vključeni posamezniki, ki so se razlikovali po spolu, starosti ali po stopnji izobrazbe, je pokazala, da je njihov odnos do zakonske zveze in njenega pomena zelo različen. Tako moški kakor tudi ženske so na vprašanje, kako se vidijo v prihodnosti, v velikem deležu odgovorili, da v zakonski zvezi. Tudi med generacijami ni velikih razlik v odnosu do zakonske zveze. Ljudje v naši družbi dajejo prednost zakonskemu življenju. V naši kulturi (Musek, 1995) torej zakon in sklenitev zakona veljata za normalen in zaželen pojav, ki naj potrdi globlje vezi med partnerjema in ki naj jima omogoči, da oblikujeta družino. Poroka

in zakon sta še vedno prevladujoča in najbolj pričakovana oblika nadaljevanja resnih partnerskih odnosov, predvsem seveda teh, ki naj bi se razvili v oblikovanje družine in družinske odnose.

Za nekatere je zakon le formalnost, ki v življenju para nima velikega pomena, za druge je spet vrednota, ki je za življenje para, poleg ostalih stvari, tudi pomembna. Raziskava je pokazala, da mlajša in srednja generacija v veliko večjem deležu doživljata zakon zgolj kot formalnost, ki ne vpliva na odnos in kakovost življenja. Povsem drugačen odnos do zakonske zveze pa imajo pripadniki starejše generacije, ki se s trditvijo, da je zakonska zveza zgolj formalnost, odločno ne strinjajo. Formalnost je lahko vodilo v odnos, ki temelji na pravilih, za katere bi lahko dejali, da vodijo celo v določene omejitve posameznika. Večina anketirancev vseh generacij je bilo mnenja, da zakonska zveza ne vodi v izgubo svobode in nenehnega prilagajanja partnerju, ampak nudi tudi kaj drugega, celoto, ki jo Virginia Satir (1995) opredeli kot celoto, sestavljeno iz treh delov: Ti, Jaz in Midva. Dva človeka, trije deli, vsak del je pomemben in vsak živi lastno življenje. Vsak omogoča drugemu, da se še v večji polnosti uresniči.

Odnos med partnerjema je lahko okronan s poroko ali ne. Pomembno je, da je odnos med partnerjema iskren in, da obema omogoča lasten razvoj.

5.3.7. HIPOTEZA 7

Med anketiranimi pričakujem pozitiven odnos do enostarševskih družin, nebiološkega starševstva, sklepanja novih partnerskih zvez in družin brez otrok, ki v sodobnem urbanem življenju niso izjema.

Hipoteza 7 se nanaša na koncept pluralizacije družinskih oblik.

TRDITEV 20.: Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?

TRDITEV 21.: Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?

TRDITEV 22.: Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin ali pa tega ne odobravaš?

TRDITEV 23.: Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

5.3.7.1. TRDITEV 20.: Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?

5.3.7.1.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno sen odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 32

			20. Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš ?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	48	48	29	8	133
		po starosti	36,1 %	36,1 %	21,8 %	6,0 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	40	42	17	8	107
		po starosti	37,4 %	39,3 %	15,9 %	7,5 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	9	19	20	48
		po starosti	,0 %	18,8 %	39,6 %	41,7 %	100,0 %
skupaj		število	88	99	65	36	288
		po starosti	30,6 %	34,4 %	22,6 %	12,5 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 69,505(a)	s. p. = 6	p =,000
------------------------	-----------	---------

Pripadniki mlajše in srednje generacije so v odnosu do trditve, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.) izrazili podoben odnos. Tri četrtine enih in drugih je izrazilo odobravanje, kar pomeni, da za njih trditev ni sporna, in le ena četrtnina obeh skupin anketirancev je izrazila neodobravanje.

Kat štiri petine starejših je izrazilo neodobravanje do trditve, kar najbrž pomeni, da je za njih trditev sporna, in le ena petina je bila takih, ki so trditev odobraval. Statistično najpomembnejša razlika je nastala pri odgovoru 1 - popolnoma odobravam, ki ga niti eden izmed starejših anketirancev ni obkrožil.

Nastala razlika med anketiranci različnih generacij je statistično pomembna.

Pri razumevanju razlage dobljenih rezultatov je pomembno upoštevati značilnosti, ki jih je mogoče razbrati iz vzorca. Poleg razlike v starosti generacijskih skupin je pomembno upoštevati tudi naslednje, in sicer da je bilo med mlajšimi anketiranci več žensk, da so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih. Starejši anketiranci pa so bili v glavnem poročeni in nižje izobraženi.

5.3.7.1.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 33

			20. Ali odobravaš, da danes, partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš ?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	26	55	50	31	162
		po izobrazbi	16,0 %	34,0 %	30,9 %	19,1 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	62	44	15	5	126
		po izobrazbi	49,2 %	34,9 %	11,9 %	4,0 %	100,0 %
skupaj		število	88	99	65	36	288
		po izobrazbi	30,6 %	34,4 %	22,6 %	12,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 49,852(a)		s. p. = 3	p = ,000				

Dobra polovica anketirancev s končano osnovno ali srednjo izobrazbo je v odnosu do trditve, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.) izrazilo odobravanje in slaba polovica jih je izrazila neodobravanje.

Odobravanje je izrazilo tudi skoraj tri četrtine anketirancev s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo in le ena četrtnina jih ponovnega vstopanja v partnerski odnos ni odobraval.

Razlika je statistično pomembna.

Prikaz rezultatov po spolu ni pokazal statistično pomembnih rezultatov-glej prilogo 9.1.-9.1.7.1.

5.3.7.2. TRDITEV 21.: Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?

5.3.7.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam**

Tabela 34

			21. Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženske)	število	30	42	40	31	143
		po spolu	21,0 %	29,4 %	28,0 %	21,7 %	100,0 %
	2 (moški)	število	11	38	58	38	145
		po spolu	7,6 %	26,2 %	40,0 %	26,2 %	100,0 %
skupaj		število	41	80	98	69	288
		po spolu	14,2 %	27,8 %	34,0 %	24,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 13,008(a)		s. p. = 3	p = ,005				

Polovica anketirank je v odnosu do trditve, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, izrazilo odobravanje, in ravno toliko jih takega

starševstva ni odobraval. Med moškimi pa jih je bila le dobra tretjina takih, ki so tovrstno skrb za otroka odobraval, in kar dve tretjine takih, ki je ni odobraval.

Razlika med spoloma je statistično pomembna.

Pri interpretiranju dobljenih rezultatov in razlik v odnosu do oblik starševstva je pomembno upoštevati značilnosti vzorca. Ženske so bile v nasprotju z moškimi nekoliko mlajše, med njimi je bilo več poročenih in imele so nekoliko višjo izobrazbo. Vse te okoliščine so lahko pomembne za nastale razlike.

5.3.7.2.2. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 35

			21. Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	24	40	41	28	133
		po starosti	18,0 %	30,1 %	30,8 %	21,1 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	17	37	37	16	107
		po starosti	15,9 %	34,6 %	34,6 %	15,0 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	3	20	25	48
		po starosti	,0 %	6,3 %	41,7 %	52,1 %	100,0 %
skupaj		število	41	80	98	69	288
		po starosti	14,2 %	27,8 %	34,0 %	24,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 39,608(a)	s. p. = 6	p = ,000
------------------------	-----------	----------

Pripadniki mlajše in srednje generacije so v odnosu do trditve, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, izrazili podoben odnos. Tako v eni kakor tudi v drugi starostni skupini jih je bila polovica takih, ki so tovrstno starševstvo odobraval, ter polovica takih, ki ga niso. Starejši anketiranci pa so izrazili popolnoma drugačen odnos, saj jih je bilo le 6 % takšnih, ki so takšno skrb za otroka odobraval, in več kot devet desetih takih, ki ga niso.

Razlika med različnimi generacijami je statistično pomembna. Statistično najpomembnejšo

razlika je mogoče razbrati pri odgovoru 1 - popolnoma odobravam, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, saj tega odgovora ni obkrožil niti eden pripadnik starejše generacije, medtem ko so ga mlajši in srednji obkrožali. Za popolno razumevanje interpretacije dobljenih razlik je poleg starostne razlike med generacijami potrebno upoštevati tudi dejstvo, da je bilo med mlajšimi anketiranci več žensk, da so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih. Starejši anketiranci pa so bili v glavnem poročeni in nižje izobraženi.

5.3.7.2.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 36

			21. Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1(OŠ, sred. š.)	število	15	39	54	54	162
		po izobrazbi	9,3 %	24,1 %	33,3 %	33,3 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	26	41	44	15	126
		po izobrazbi	20,6 %	32,5 %	34,9 %	11,9 %	100,0 %
skupaj		število	41	80	98	69	288
		po izobrazbi	14,2 %	27,8%	34,0 %	24,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 21,907(a)		s.p. = 3	p = ,000				

Le tretjina anketirancev s končano osnovno ali srednjo izobrazbo, je v odnosu do trditve, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, izrazilo odobravanje, in kar dve tretjini je bilo takšnih, ki takšnega starševstva niso odobraval. Med anketiranci s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa jih je bila dobra polovica takšnih, ki so trditev odobraval, in slaba polovica takšnih, ki je niso odobraval.

Razlika je statistično pomembna.

5.3.7.3. TRDITEV 22. : Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin ali pa tega ne odobravaš?

5.3.7. 3.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 37

			22. Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	10	40	57	36	143
		po spolu	7,0 %	28,0 %	39,9 %	25,2 %	100,0%
	2 (moški)	število	7	21	73	44	145
		po spolu	4,8 %	14,5 %	50,3 %	30,3 %	100,0%
skupaj		število	17	61	130	80	288
		po spolu	5,9 %	21,2 %	45,1 %	27,8 %	100,0%

Hi-kvadrat = 9,203(a)	s. p. = 3	p = ,027
-----------------------	-----------	----------

Dobra tretjina žensk je v odnosu do trditve, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, izrazila odobravanje, dve tretjini žensk pa te oblike družine ni odobravalo. Med moškimi anketiranci pa je bila le petina takšnih, ki so obliko enoroditeljske družine odobraval, in kar štiri petine takšnih, ki je niso. Razlika med spoloma je statistično pomembna.

Da bi bila interpretacija dobljenih rezultatov in razlik pravilna, je poleg razlik med spoloma potrebno upoštevati tudi druga dejstva. Ko primerjamo moške in ženske, je potrebno upoštevati tudi to, da so bile ženske, v nasprotju z moškimi, v povprečju nekoliko mlajše ter da je bilo med njimi več poročenih in so imele nekoliko višjo izobrazbo.

5.3.7.3.2. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 38

			22. Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (18–30 let)	število	14	25	63	31	133
		po starosti	10,5 %	18,8 %	47,4 %	23,3 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	3	32	44	28	107
		po starosti	2,8 %	29,9 %	41,1 %	26,2 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	4	23	21	48
		po starosti	,0 %	8,3 %	47,9 %	43,8 %	100,0 %
skupaj		število	17	61	130	80	288
		po starosti	5,9 %	21,2 %	45,1 %	27,8 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 23,410(a)	s. p. = 6	p = ,001
------------------------	-----------	----------

Mlajši in srednji anketiranci so v odnosu do trditve, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, izrazili podoben odnos. V obeh starostnih skupinah jih je bila tretjina takih, ki so trditev odobraval, in dve tretjini takšnih, ki je niso. Starejši anketiranci pa so izrazili popolnoma drugačno stališče. Kar devet desetih jih je bilo takih, ki trditve niso odobraval, in le ena slaba desetina takih, ki so jo. Najpomembnejša, statistično pomembna razlika je nastala pri odgovoru 1 - popolnoma odobravam, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, ki ga ni obkrožil niti eden izmed starejših anketirancev.

Razlika med generacijami je statistično pomembna.

Pri interpretaciji rezultatov, dobljenih na podlagi raziskave, je potrebno, poleg razlike v starosti anketirancev, upoštevati tudi dejstva, ki sledijo iz vzorca. Starejši anketiranci so bili v glavnem poročeni in nižje izobraženi. Medtem ko v primerjavi mlajših in srednjih ugotovimo, da so imeli mlajši nekoliko nižjo izobrazbo ter da je bilo med njimi manj poročenih in več žensk.

5.3.7.3.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 39

			22. Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	3	27	77	55	162
		po izobrazbi	1,9 %	16,7 %	47,5 %	34,0 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	14	34	53	25	126
		po izobrazbi	11,1 %	27,0 %	42,1 %	19,8 %	100,0 %
skupaj		število	17	61	130	80	288
		po izobrazbi	5,9 %	21,2 %	45,1 %	27,8 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 19,405(a)		s. p. = 3	p =,000				

Slaba petina anketirancev s končano osnovno ali srednjo izobrazbo je trditev, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, odobravalo, in kar štiri petine trditve ni odobravalo. Med anketiranci s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa jih je skoraj dve petini odobravalo in tri petine ne. Razlika je statistično pomembna.

5.3.7.4. TRDITEV 23.: Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

5.3.7.4.1. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

Tabela 40

			23. Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?				število
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	8	21	74	59	162
		po izobrazbi	4,9 %	13,0 %	45,7 %	36,4 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	29	47	34	16	126
		po izobrazbi	23,0 %	37,3 %	27,0 %	12,7 %	100,0 %
število		število	37	68	108	75	288
		po izobrazbi	12,8 %	23,6 %	37,5 %	26,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 57,730(a)		s. p. = 3	p =,000				

Med anketiranci s končano osnovno ali srednjo izobrazbo jih je bila le slaba petina takšnih, ki so trditev, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, odobraval, in dobre štiri petine te izbire ni odobraval. Anketiranci s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo pa so izrazili drugačen odnos. Kar tri petine jih je bilo takšnih, ki so to izbiro partnerjev odobraval, in dve petine takšnih, ki je niso. Razlika je statistično pomembna.

Prikaz po spolu in starosti ni pokazala statistično pomembnih rezultatov – glej prilogi 9.1. - 9.1.7.2. in 9.1.7.3.

V sodobnem svetu smo priča številnim oblikam partnerskih skupnosti, ki se spremenijo v zakonsko zvezo ali pa tudi ne. Čeprav se veliko govori o krizi družine, lahko zagotovo trdimo, da družina ni v krizi, ampak v procesu spreminjanju družine.

Raziskava je pokazala statistično pomembne razlike, ki so bile najbolj opazne v primerjavi različnih generacij v odnosu do trditev, pa tudi v primerjavi glede na doseženo izobrazbo anketirancev. Dejstvo je, da nobena generacijska oblika ni izkazala velikega odobravanja v odnosu do pluralizacije družine, kar je mogoče pripisati vrednotenju družinskega življenja. Vendar pa je bilo mogoče razbrati statistično pomembne razlike med pripadniki mlajše in srednje generacije, ki so v precej podobnem deležu izkazali odobravanje oz. neodobravanje, in starejšimi anketiranci, pri katerih je bilo neodobravanje zelo izrazito in večinsko. Te spremembe je mogoče lažje razumeti, če upoštevamo čas, v kateri je starejša generacija odraščala in načrtovala družino, to je v času moderne. V postmodernizmu (Švab, 2001) je potrebno upoštevati spreminjanje vrednot, ki uvaja nekatera ključna razlikovanja med družino v modernosti in postmodernosti. V 50-ih letih 20. stoletja, na višku prevlade nuklearne družine, je bila na primer določena pluralizacija družinskih oblik prav tako prisotna, obstajale so tudi enostarševske družine (največkrat neporočene ali razvezane matere z otroki); predstave o družinskem življenju pa so bile tiste, ki so takratno družinsko življenje močno razločevale. Predstave o neporočenih materah so bile takrat z današnjega zornega kota izredno konzervativne in tradicionalne, medtem ko so enostarševske družine danes povsem legitimna, dužbeno sprejeta in vedno bolj razširjena družinska oblika. Predstava o novodobnih oblikah družinskega življenja so pri starejši generaciji »zamegljene« s predstavami iz časov, ko so bile

»drugačne« oblike družinskega življenja stigmatizirane, diskriminirane in preprosto nezaželjene.

5.3.8. HIPOTEZA 8

Predvidevam, da bo med anketiranimi večina menila, da je naloga staršev, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski izleti, plesi, voziški izpit), kakor tudi pomoč pri osamosvajanju (npr. gradnja hiše, finančna pomoč).

TRDITEV 7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, voziški izpit, vpis na fakulteto ipd.).

TRDITEV 7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.).

5.3.8.1. TRDITEV 7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, voziški izpit, vpis na fakulteto ipd.)

5.3.8.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 41

			7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, voziški izpit, vpis na fakulteto ipd.)				skupaj
			1	2	3	4	
skupaj	1 (ženske)	število	18	52	52	21	143
		po spolu	12,6 %	36,4 %	36,4 %	14,7 %	100,0 %
	2 (moški)	število	27	69	42	7	145
		po spolu	18,6 %	47,6 %	29,0 %	4,8 %	100,0 %
skupaj		število	45	121	94	28	288
		po spolu	15,6 %	42,0 %	32,6 %	9,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 12,239(a)		s. p. = 3	p = ,007				

Polovica žensk je v odnosu do trditve, da je naloga staršev, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr.

maturantski ples in izlet, vozniški izpit, vpis na fakulteto ipd.), izrazila strinjanje, in ravno tako se dobra polovica s to trditvijo ni strinjala. Med moškimi pa je bilo kar tri petine takih, ki so se strinjali, in le dve petini takih, ki se z omenjeno vlogo staršev ni strinjala. Razlika je statistično pomembna.

Pri interpretaciji dobljenih rezultatov in razlik je v primerjavi med moškimi in ženskami poleg razlike v spolu potrebno upoštevati tudi to, da so bile ženske, v nasprotju z moškimi, v povprečju nekoliko mlajše ter, da je bilo med njimi več poročenih in so imele nekoliko višjo izobrazbo.

Primerjava po starosti in izobrazbi ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogi 9.1.- 9.1.8.1. in 9.1.8.2.

5.3.8.2. TRDITEV 7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.).

5.3.8.2.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

Tabela 42

			7.15.Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.).				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženske)	število	6	33	62	42	143
		po spolu	4,2 %	23,1 %	43,4 %	29,4 %	100,0 %
	2 (moški)	število	17	52	48	28	145
		po spolu	11,7 %	35,9 %	33,1 %	19,3 %	100,0 %
skupaj		število	23	85	110	70	288
		po spolu	8,0 %	29,5 %	38,2 %	24,3 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 14,077(a)		s. p. = 3	p =,003				

Dobra četrtina žensk se je s trditvijo, da je naloga staršev otroku pomagati na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.), strinjala, tri četrtine žensk pa se ni strinjalo. Medtem se je kar slaba polovica moških strinjala z omenjeno vlogo staršev in dobra polovica se ni strinjala.

Razlika je statistično pomembna.

Pri interpretaciji dobljenih rezultatov je poleg razlike v spolu med moškimi in ženskami potrebno upoštevati tudi to, da so bile ženske, v nasprotju z moškimi, v povprečju nekoliko mlajše ter da je bilo med njimi več poročenih in so imele nekoliko višjo izobrazbo.

5.3.8.2.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se nestrinjam

Tabela 43

			7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.).				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ., sred. š.)	število	18	62	56	26	162
		po izobrazbi	11,1 %	38,3 %	34,6 %	16,0 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	5	23	54	44	126
		po izobrazbi	4,0 %	18,3 %	42,9 %	34,9 %	100,0 %
skupaj		število	23	85	110	70	288
		po izobrazbi	8,0 %	29,5 %	38,2 %	24,3 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 25,810(a)	s. p. = 3	p = ,000
------------------------	-----------	----------

Slaba polovica anketirancev s končano osnovno ali srednjo šolo se je s trditvijo, da je naloga staršev otroku pomagati na poti k osamosvojitvi (npr nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.), strinjalo in dobra polovica se jih ni strinjala, kar najverjetneje pomeni, da vlogo staršev vidijo drugače. Medtem se je z nalogo staršev, da naj otroku pomagajo pri osamosvojitvi, strinjala le dobra četrtina anketirancev s končano višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo in tri četrtine se jih ni strinjalo.

Razlika je statistično pomembna.

Primerjava po starosti ni pokazala statistično pomembnih rezultatov: glej prilogo 9.1. - 9.1.8.3.

Meja »starševanja« je nekaj povsem subjektivnega, o čemer lahko presojujejo le starši sami zase. Današnja družba mladim ponuja veliko izbir, vendar je možnost izbire in odločanja odvisna od samostojnosti, ki pa jo mladi vse težje in težje dosegajo

Zakaj torej eni starši čutijo potrebo ali celo dolžnost pomagati svojim otrokom na poti v samostojno življenje in zakaj so eni mnenja, da naloga staršev le ni, da otroku pomagajo pri nakupu stanovanja, najemu kredita itd. Raziskava je pokazala statistično pomembno razliko tako v odnosu do trditve, da je naloga staršev otroku pomagati na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe ipd.), glede na spol kakor tudi glede na izobrazbo. Moški so izrazili večje strinjanje, da je otrokom potrebno pomagati kot ženske, kar je precej zanimivo glede na to, da bi glede na materinski čut prej pričakovali ravno obratno. Podoben odnos so izrazili tudi anketiranci z nižjo izobrazbo, saj so strinjanje izrazili v velikem večjem deležu kot tisti, ki imajo višjo izobrazbo. Slednje gre mogoče pripisati dvomu in strahu, da otroci ne bi sami dosegli ciljev, kar izhaja iz izkušnje, da se je potrebno v življenju marsičemu odpovedati, kar pa je v današnjem času zelo težko. Predvidevam, da je razliko po izobrazbi mogoče pripisati tudi dejstvu, da so ljudje, ki so, zaradi študija vstopili v delovni proces kasneje, zadane cilje dosegli hitreje. Med drugim tudi zaradi hitreje dosežene finančne in socialne varnosti. Iz tega mogoče izhaja zaupanje, da tudi njihovi otroci, ne glede na današnje razmere, to zmorejo. Pomembno se mi zdi povezati razlago ostajanja otrok pri starših s teorijo.

Ena izmed okoliščin, ki mlade vodijo v ekonomsko in socialno odvisnost od svojih staršev, je tudi brezposelnost. Tudi drugi podatki (Ule, Kuhar, 2003) potrjujejo, da je le malo mladih, ki imajo službo, ki bi jim zagotavljala finančno stabilnost. Drugo pomembno dejstvo, ki starše vodi v pomoč otrokom pri osamosvajanju, je, da se mladi danes dlje izobražujejo. Študij stane, zato je življenje pri starših najbolj ugodna rešitev, saj bi bil, zaradi visokih cen nepremičnin na trgu, sicer otežkočen, če ne celo onemogočen. Kljub temu da mladi študij zaključijo, jih veliko še naprej ostane doma. Za življenje v samostojnem gospodinjstvu je poleg stanarine potrebno plačevati tudi stroške, kar seveda znižuje življenjski standard mladih. Z ostajanjem pri starših si zgotovijo boljše razmere za varnejšo in stabilnejšo prihodnost, ki si je sicer ne bi.

5.4. Prikaz rezultatov po izobrazbi

Ker sem predvidevala, da starost tretje generacije anketirancev vpliva na rezultate, ki so prikazani glede na izobrazbo, sem naredila izračun za vsako posamezno hipotezo. Razlike, ki so bile statistično pomembne pri izračunih, ki so vsebovali vse tri generacijske skupine anketirancev, so ostale statistično pomembne tudi v izračunih, v katerih nisem upoštevala tretje generacije. Večina med njimi ima končano osnovno ali srednjo šolo, kar lahko vpliva na izračun.

Za podrobnejši vpogled in razumevanje – glej prilogo 9.2.

6. SKLEPI IN PREDLOGI

6.1. Sklepi

Na podlagi raziskave Odražanje procesov preoblikovanja družine v zavesti in vedenju različnih generacij ugotavljamo spremembe v smeri deinstitutionalizacije družinskega življenja, ki se kažejo v odnosu do individualizacije, pluralizacije in delitve vlog med spoloma. Razlike procesov preoblikovanja družine se odražajo v zavesti in vedenju ljudi različnih generacij. Dobljene razlike prikazujemo po generacijah v odnosu do dimenzij, ki jih opredeljuje konceptualizacija, in sicer: odnos do spreminjanja družine, individualizacija, pluralizacija in delitev vlog med spoloma.

6.1.1. Ugotovitve glede na generacijo

6.1.1.1. Mlajša generacija

V odnosu **do spreminjanja družine** so mladi v večini menili, da sta se naravi družine in družinskih odnosov zelo spremenili, v primerjavi z družino, v kateri so sami odraščali. Za **poroko in zakonsko zvezo** so menili, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju ter da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja. Slaba polovica je kot obliko partnerskega življenja v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, izvenzakonsko skupnost pa dobra petina. Manj pa je bilo takih, ki so bili mnenja, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu oziroma niso vedeli, v kakšnem odnosu bodo v prihodnosti živeli. V odnosu **do individualizacije družinskega življenja** se je večina strinjala, da je za otroka potreben dober standard in da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi, pa tudi, da lahko manj otrokom nudiš več. Slaba polovica je podprla dejstvo, da se mladi obeh spolov raje odločajo za kariero kot pa za družino. V glavnem se niso strinjali, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki je vezan predvsem na večjo svobodo ter da mladi neradi odhajajo od doma zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših. V odnosu **do pluralizacije družinskega življenja** je večina odobraval, da danes partnerji lahkotneje

vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.). V enaki meri so odobravalni oziroma niso podprli teze, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, enoroditeljskih družin pa bolj ne odobravaljo kot odobravaljo, čeprav jih, v primerjavi s starejšimi, zelo odobravaljo. V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se večina v glavnem ni strinjala, da naj ob polnem delovnem času obeh partnerjev gospodinjsko delo in skrb za otroke ostaja predvsem odgovornost ženske. V enakem deležu so odobravalni (in ne odobravalni) delitev obveznosti partnerjev v odnosu do otrok.

6.1.1.2. Srednja generacija

V odnosu do **spreminjanja družine** se je večina strinjala, da sta se narava družine in družinskih odnosov zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri so sami odraščali. V odnosu do **poroke in zakonske zveze** so menili, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju ter da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja. Slaba polovica je bila takih, ki so bili mnenja, da bodo v prihodnosti živeli v zakonski skupnosti, šestina pa jih je menila, da bodo živeli v zunajzakonski skupnosti, manjšina jih je menila, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu in ni vedela, kako bo v prihodnosti živela. V odnosu do **individualizacije družinskega življenja** so bili pripradniki srednje generacije v večini mnenja, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli ter da lahko manj otrokom nudiš več, kot če je otrok več. Da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi, pa se jih, v nasprotju z mladimi, večina ni strinjala. Slaba polovica, podobno kot med mladimi, je podprla dejstvo, da se mladi obeh spolov raje odločajo za kariero kot pa za družino. Večina se jih ni strinjala, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki je vezan predvsem na večjo svobodo, kakor tudi, da mladi neradi odhajajo od doma zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših. V odnosu do **pluralizacije družinskega življenja** je večina odobravalna, da danes, partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.). V enaki meri so odobravalni oziroma ne odobravalni, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka. Enoroditeljske družine bolj ne odobravaljo kot odobravaljo, čeprav v primerjavi s starejšimi zelo odobravaljo. V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se večina ni strinjala, da naj ob polnem delovnem času obeh partnerjev gospodinjsko delo in skrb za otroke ostaja predvsem

odgovornost ženske. Skoraj v enaki meri so se strinjali oziroma ne strinjali z dejstvom, da naj bi si v vsakdanjem življenju partnerja delila obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

6.1.1.3. Starejša generacija

V odnosu **do spreminjanja družine** se starejši v večini niso strinjali, da sta se naravi družine in družinskih odnosov zelo spremenili, v primerjavi z družino, v kateri so sami odraščali. V odnosu **do poroke in zakonske zveze** so nasprotovali dejstvu, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju. Menijo, da poroka ni zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja. V odnosu do **individualizacije družinskega življenja** se v večini niso strinjali, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli, kakor tudi, da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi. Obenem je bila večina mnenja, da lahko otrokom enako nudiš, ne glede na to, koliko jih je. Izboru mladih v odnosu do kariere pred družino so strogo nasprotovali. Starejši se v večini niso strinjali, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki je vezan predvsem na večjo svobodo ter da mladi neradi odhajajo od doma zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših. V odnosu do **pluralizacije družinskega življenja** jih večina ni odobrvala trditve, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.). Strogo so nasprotovali nebiološkemu starševstvu in trditvi, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka ter enoroditeljskim družinam. V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se jih je večina strinjala, da naj ob polnem delovnem času obeh partnerjev gospodinjsko delo in skrb za otroke ostaja predvsem odgovornost ženske.

Za starševstvo se posamezniki lahko odločijo ali ne. Govorimo o izbiri, ki je še vedno družbeno zaželena, a vendar ni nujna. Za identiteto očeta ali matere se vsak posameznik lahko odloči ali pa tudi ne, saj izbrana identiteta v današnjem času ni nujno edina, niti ni odločilna. Černič - Isteničeva (1998) meni, da odločitev za starševstvo ni odvisna le od spolne zrelosti staršev, ampak je odvisna predvsem od individualne motiviranosti in pripravljenosti prevzeti starševsko vlogo (socialne zrelosti). Odnose starejših je mogoče interpretirati tudi kot posledico obdobja, v katerem je bilo odločanje za starševstvo »drugačno«, ter vrednotam in vzorcem, ki so jih bili v času življenja deležni, ki so jih ponotranjili in jih živijo še danes.

Življenje v obdobju, ko je bila tradicionalna oblika družine edino družbeno sprejemljiva in zaželena, saj je otrokom ponujala vzgojo, ki se je razlikovala od današnje, je pogojevalo oblikovanje določenih stališč in odnosov. Poleg »drugačne« vloge otroka v družini (sodelovanje pri vseh gospodinjskih in drugih opravilih) ter zaradi možnosti zaposlitve in dela se je izobraževanju pripisovalo manjši pomen, saj so tudi življenjski procesi potekali veliko hitreje in brez večjih pritiskov iz okolja.

Postmoderna družba, poleg številnih izbir, ponuja tudi občutek negotovosti, ki v kombinaciji z drugimi pomembnimi okoliščinami (brezposelnost, ekonomska odvisnost itd.) utegnejo vzbujati občutke negotovosti. Postmoderna družba (Švab, 2001) je torej družba visoke tveganosti, ki se izraža na vseh družbenih ravneh. Ljudje v postmodernosti vedno bolj cenijo otroke in se vedno bolj identificirajo s protektivnim otroštvom, ki vključuje številne aktivnosti in prakse, ki izražajo vedno bolj intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo in izobraževanje. Raziskava je pokazala, da se mlajša in srednja generacija bolj strinjata, da je odhod otrok od doma zahteven korak, vendar si ga mladi želijo prav zaradi večje svobode. Starejši pa so izrazili do odhoda mladih veliko nestrinjanje. Družina naj bi otroku nudila občutek varnosti in sprejetosti, hkrati pa naj bi mu omogočala zadostno mero svobode, da bi pridobil lastne izkušnje in sprejemal lastne odločitve.

Mlajša in srednja generacija v veliko večjem deležu doživljata zakon zgolj kot formalnost, ki ne vpliva na odnos in kakovost življenja. Povsem drugačen odnos do zakonske zveze pa imajo starejši, ki se s trditvijo, da je zakonska zveza zgolj formalnost, odločno ne strinjajo. Formalnost je lahko vodilo v odnos, ki temelji na pravilih in mogoče celo omejitvah. Večina pripradnikov različnih generacij je bilo mnenja, da zakonska zveza ne vodi v izgubo svobode in nenehna prilagajanja partnerju, ampak nudi tudi kaj drugega, celoto, ki jo Virginia Satir (1995) opredeli kot celoto, sestavljeno iz treh delov: **Ti**, **Jaz** in **Midva**. Dva človeka, trije deli, vsak del je pomemben in vsak živi lastno življenje. Vsak omogoča drugemu, da se še v večji polnosti uresniči. To pojasnjuje kot: »Tako jaz pomagam tebi, da se bolj uresničiš, ti pomagaš meni, jaz pomagam nama, ti pomagaš nama in oba skupaj pomagava drug drugemu k polnejšemu uresničevanju.« Mary Kirk (1999) pojmuje zakon kot dinamično razmerje, ki se nenehno spreminja. Življenje v dvoje, bodisi v zakonu ali zunajzakonski vezi, je proces, ki s seboj prinaša naloge, ki jih je treba na vsaki stopnji obvladati. Zakonska zveza ni podoba, odvisna od volje dveh družabnikov, temveč je obenem nov življenjski proces, nova oseba. In

kot oseba raste in se razvija tudi zakon. Zato je kot oseba obenem proces rasti in razvoja in ne zadeva trenutne odločitve.

Vpliv posameznikov na spremembe v družinskem življenju ni povzročilo popolne neodvisnosti od zunanjih družbenih vplivov. Zdi pa se, da so možnosti posameznikov pri ustvarjanju družinske realnosti vedno bolj družbeno odprte. To najbolj (Švab, 2001: 56) potrjuje pojav družinske pluralizacije, ki ga modernizacijski proces ni predvidel in nedvomno ni produkt zgolj zunanjih družbenih vplivov. Danes se izraža med drugim v tem, da je tudi rezultat posameznikovih preferenc, izbire, življenjskih stilov ipd. Raziskava je pokazala, da nobena generacijska skupina ni izkazala velikega odobravanja v odnosu do pluralizacije družine, kar je mogoče pripisati vrednotenju družinskega življenja. Vendar pa je bilo mogoče razbrati statistično pomembne razlike med pripadniki mlajše in srednje generacije, ki so v precej podobnem deležu izkazali odobravanje oz. neodobravanje do trditev, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev. ipd.), da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok. Starejši pa so do zgoraj navedenih trditev izrazili zelo izrazito in večinsko neodobravnje. V postmodernizmu (Švab, 2001) je potrebno upoštevati spreminjanje vrednot, ki uvaja nekatera ključna razlikovanja med družino v modernosti in postmodernosti. V 50-ih 20. stoletja, na višku prevlade nuklearne družine, je bila na primer določena pluralizacija družinskih oblik prav tako prisotna, obstajale so tudi enostarševske družine (največkrat neporočene ali razvezane matere z otroki); predstave o družinskem življenju pa so bile tiste, ki so takratno družinsko življenje močno razločevale. Predstave o neporočenih materah so bile takrat z današnjega zornega kota izredno konzervativne in tradicionalne, medtem, ko so enostarševske družine danes povsem legitimna, dužbeno sprejeta in vedno bolj razširjena družinska oblika. Predstava o novodobnih oblikah družinskega življenja so pri starejši generaciji »zamegljene« s predstavami iz časov, ko so bile »drugačne« oblike družinskega življenja stigmatizirane, diskriminirane in preprosto nezaželjene.

Meja »starševanja« je nekaj povsem subjektivnega. Današnja družba mladim ponuja veliko izbir, vendar je možnost izbire in odločanja odvisna od samostojnosti, ki pa jo mladi vse težje in težje dosegajo. Postmoderna družba (Švab, 2001) je družba velikih zahtev in pričakovanj. Podaljševanja časa izobraževanja oziroma študija je postala prej nuja kot privilegij redkih

posameznikov. Hkratno stanje (Ule, Kuhar, 2003) odvisnosti od staršev in avtonomije je eden izmed najbolj določujočih vidikov življenja mladih odraslih. Mladi, ki živijo pri starših, uživajo v vsakdanjem življenju skoraj popolno svobodo in nobenih omejitev. Odnosi med starši in njihovimi otroci so postali bolj liberalni, kar lahko razumemo kot uravnoteženje moči med generacijami. A. Švab (2001) govori o fenomenu podaljševanja mladosti, ki je značilen za postmodernost in se manifestira skozi LAT fazo (living apart together) – obdobje življenja skupaj s starši in hkrati narazen od njih.

Razlike v odražanju procesov preoblikovanja družine se ne odražajo le med različnimi generacijami, ampak jih je mogoče opaziti tudi v vedenju in zavesti ljudi različnih spolov:

6.1.2. Ugotovitve glede na spol

6.1.2.1. Ženske

V odnosu **do spreminjanja družine** so bile ženske mnenja, da se je narava družine in družinskih odnosov ni tako zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri so same odraščale, nekaj je bilo pa tudi takih, ki so se. V odnosu **do poroke in zakonske zveze** se je večina žensk strinjala, da družina in zakon danes izgubljata na pomenu. Slaba polovica anketiranih žensk je kot obliko partnerskega odnosa v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, dobra petina jih je izbrala izvenzakonsko skupnost, ena dvajsetina jih je menila, da v prihodnosti najverjetneje ne bodo živele v ustaljenem partnerskem odnosu, in slaba tretjina jih ni vedela, kako bodo v prihodnosti živele. V odnosu do **individualizacije družinskega življenja** je dobra polovica žensk dejala, da namerava otroke v prihodnosti imeti, petina jih je dejala, da jih ne namerava imeti, slaba tretjina pa jih je odgovorila, da ne vedo, ali bodo v prihodnosti imele otroke. Večina žensk je odločitev za otroka pogojevala z dokončanjem študija, pridobitvijo položaja v poklicu ali s pridobitvijo stanovanja. V odnosu do **pluralizacije družinskega življenja** so ženske bolj odobravale kot ne, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka, bolj odpravajo enoroditeljske družine kot moški, čeprav so tudi same nagnjene k neodobravanju. Ženske so se sicer bolj strinjale kot ne, da je naloga staršev, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih, čeprav je bilo njihovo strinjanje v primerjavi z moškimi manjše. V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se večina

ni strinjala glede delitve dela na način, da oba partnerja delata poln delovni čas, gospodinjsko delo in skrb za otroke pa ostajata vendarle predvsem odgovornost ženske. Večina se ni strinjala tudi, da naj bi si v vsakdanjem življenju partnerja delila obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

6.1.2.2. Moški

V odnosu **do spreminjanja družine** so bili tudi moški mnenja, da se je narava družine in družinskih odnosov ni tako zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri so sami odraščali. V odnosu **do poroke in zakonske zveze** se večina moških ni strinjala, da družina in zakon danes izgubljata na pomenu. Podobno kot ženska, je tudi slaba polovica moških kot obliko partnerskega odnosa v prihodnosti izbrala zakonsko skupnost, petina pa izvenzakonsko skupnost. V primerjavi z ženskami pa je bilo več takih, ki so menili, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu oz. jih ni vedelo, kako bodo v prihodnosti živeli. V odnosu **do individualizacije družinskega življenja** je večina moških dejala, da namerava otroke v prihodnosti imeti, zelo malo pa je bilo takih, ki otrok ne namerava imeti in slaba in takih, ki niso vedeli, ali bodo imeli otroke. Tudi moški so odločitev za otroka pogojevali z dokončanjem študija, pridobitvijo položaja v poklicu ali s pridobitvijo stanovanja. V odnosu **do pluralizacije družinskega življenja** moški v večini niso odobraval trditve, da ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka. Strogo in v večini so nasprotovali tudi enoroditeljskim družinam. V odnosu **do delitve vlog med spoloma je ugotovljena bistvena razlika**, saj je večina moških podpirala trditev, da v primeru, da oba partnerja delata poln delovni čas, gospodinjsko delo in skrb za otroke ostane vendarle ostane predvsem odgovornost ženske. V večini pa so pristajali na enakopravno delitev med partnerjema, v obveznostih starševanja, vseeno pa naj bo gosopodinjsko delo v domeni žensk.

Poleg skrbi za vzgojo otrok in gospodinjstvo je za partnerja, tudi za žensko, v današnjem času pomembna tudi zaposlitev, saj jim, poleg vira preživetja, zagotavlja tudi socialno varnost, ki se ji v zadnjem času pripisuje čedalje večji pomen. Koncept enakomerne delitve dela med partnerjema je potrebno razumeti, tako z aspekta fizične prisotnosti obeh staršev, kakor tudi z vidika sodelovanja obeh pri vzgoji in skrbi za otroke. Pri tem ne smemo pozabiti tudi enakomernejše porazdelitve vsega drugega dela, ki ga zahteva skupno življenje in bivanje

družinskih članov. Raziskava je pokazala, da se ženske, v nasprotju z moškimi, s trditvijo, da je poleg polnega delovnega časa skrb za gospodinjsko delo in otroke pretežno ženska odgovornost, pretežno ne strinjajo, saj se je vloga ženske v postmoderni spremenila. Ženske so poleg vloge matere in žene tudi uspešno zaposlene in plačane za delo izven družine. »Moška in ženska vloga bi bili dejansko enakopravni šele takrat, ko bi obe združevali zahteve sfere plačanega dela in družinskega življenja. Se pravi, da bi se tudi od moških pričakovalo, da delajo za polovični delovni čas, če se smatra, da so takšne potrebe družine. Obstajati bi morale ugodnosti, ne le za ženske, pač pa tudi takšne, ki bi moške vzpodbudile k večji participaciji v sferi družinskega življenja in katerih koriščenje bi podprla tako organizacija kot širša javnost« (Vladimirov, 2004: 99). Družina (Černigoj - Sadar, 2000), v kateri sta zaposlena oba izmed staršev je v Sloveniji norma. Normativna prizadevanja so bila usmerjena predvsem v izobraževanje in zaposlovanje žensk, medtem ko odnosi med spoloma, sprememba delitve neformalnega dela in sprememba položaja moških niso bile dominantne teme javnega razpravljanja. Zanimivo je, da so moški izrazili večje strinjanje s trditvijo, da je otrokom potrebno pomagati, v primerjavi z ženskami. Glede na materinski čut bi prej pričakovali ravno obratno.

Razlike v odražanju procesov preoblikovanja družine se ne odražajo le med različnimi generacijami, ampak jih je mogoče opaziti tudi v vedenju in zavesti ljudi različnih stopenj izobrazb.

6.1.3. Ugotovljene razlike glede na stopnjo izobrazbe

6.1.3.1. Osebe z nižjo izobrazbo

V odnosu **do poroke in zakonske zveze** so menili, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju. Niso se pa strinjali s trditvijo, da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja. Zato bi jih je večina v prihodnosti kot obliko skupnega življenja izbralo zakonsko skupnost, zelo malo pa je bilo takih, ki so menili, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu ali niso vedeli, kako bodo v prihodnosti živeli. V odnosu do **individualizacije družinskega življenja** se večina ni strinjala z mislimi, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli ter da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi. Slaba polovica

je menila, da lahko otrokom nudiš več, če jih je manj. Do izbire partnerjev, ki se zavestno odločijo, da ne bodo imeli otrok, so v večini izrazili nedobrovanje. Večina se tudi ni strinjala z razlago, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki je vezan predvsem na večjo svobodo. V odnosu do **pluralizacije družinskega življenja** je večina bolj neodobravala, da danes nekdo drug skrbi za otroka in ne njegovi starši ter enoroditeljske družine. V enakem deležu odobravajo in ne odobravajo, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.). V primerjavi z višje izobraženimi se v večjem deležu strinjajo, da je naloga staršev otroku pomagati na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.). V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se je večina strinjala, da naj, ob polnem delovnem času obeh partnerjev, gospodinjsko delo in skrb za otroke ostaja predvsem odgovornost ženske, kakor tudi da naj si partnerja v vsakdanjem življenju delita obveznosti starševstva, ne pa tudi gospodinjstva, slednje naj le ostaja odgovornost žensk.

6.1.3.2. Osebe z višjo izobrazbo

V odnosu **do poroke in zakonske zveze** je večina menila, da s poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju, hkrati pa tudi, da je poroka zgolj formalnost, ki ne vpliva na kakovost življenja. Kljub temu pa je bilo več takih, ki so za partnerski odnos v prihodnosti izbralo zakonsko skupnost (v primerjavi z izborom izvenzakonske skupnosti). V primerjavi z manj izobraženimi pa je tudi več takih, ki so menili, da v prihodnosti ne bodo živeli v ustaljenem partnerskem odnosu oziroma niso vedeli, kako bodo živeli. V odnosu do **individualizacije družinskega življenja** se je večina strinjala, da je za otroka potreben dober standard, zato ga raje ne bi imeli ter da skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečajo sebi. Večina je menila, da lahko otrokom nudiš več, če jih je manj. Do izbire partnerjev, ki se zavestno odločijo, da ne bodo imeli otrok, so v večini izrazili nedobrovanje. Večina se tudi ni strinjala z razlago, da je odhod otrok od doma zelo zahteven korak, ki je vezan predvsem na večjo svobodo. V odnosu do **pluralizacije družinskega življenja** je večina odobravala trditev, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre, kakor tudi dejstvo, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka in trditev o zavestni odločitvi partnerjev, da ne bodo imeli otrok. Večina pa bolj ne odobrava kot odobrava enoroditeljske družine, v primerjavi z nižje izobraženimi jih vseeno bolj odobravajo. V primerjavi z nižje izobraženimi se manj strinjajo, da je naloga staršev otroku

pomagati na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.). V odnosu do **delitve vlog med spoloma** se večina ni strinjala, da naj, ob polnem delovnem času obeh partnerjev, gospodinjsko delo in skrb za otroke ostaja predvsem odgovornost ženske ter da naj si partnerja v vsakdanjem življenju delita le obveznosti starševstva.

Ljudje z nižjo izobrazbo so izrazili večjo mero strinjanja, da je otrokom potrebno pomagati na poti k osamosvojitvi, kot tisti, ki imajo višjo izobrazbo. Slednje gre mogoče pripisati dvomu in strahu, da otroci ne bi sami dosegli ciljev, kar izhaja iz izkušnje, da se je potrebno v življenju marsičemu odpovedati, kar pa je v današnjem času zelo težko. Ljudje, ki so zaradi študija vstopili v delovni proces kasneje, so zadane cilje zaradi boljše finančne in socialne varnosti dosegli mogoče hitreje. Iz tega mogoče izhaja zaupanje, da tudi njihovi otroci, ne glede na današnje razmere, to zmorejo. Pomebno se mi zdi povezati razlago s teorijo A. Švab (2001) ki opozarja, da pri razlagi ostajanja otrok pri starših ne gre zanemariti protektivnega otroštva. Prav povečana protektivna pozornost staršev do otrokove blaginje verjetno otrokom omogoča, da ostajajo doma. Stopnja izobrazbe ne pogojuje odnosa do enakomernejše delitve neplačanega družinskega dela, vendar so najverjetneje ljudje, ki so bili deležni daljšega procesa izobraževanja, uspeli oblikovati drugačen odnos do delitve dela na žensko in moško. Ravno tako je najverjetneje njihova pripravljenost za prevzemanje aktivne vloge pri skrbi za otroke in gospodinjstvo večja, saj so se od tradicionalne vloge partnerja uspeli »oddaljiti«.

6.2. Predlogi

Glede na ugotovljene rezultate in razlike v odnosih do preoblikovanja družine in v različnem odražanju teh sprememb v vedenju in zavesti ljudi različnih generacij, lahko govorimo ne le o razlikah, temveč o drugačnih vrednotah, ki jih imajo danes mladi ljudje. Dejansko gre za drugačno kulturo razmišljanja in vedenja, ki ju pogojujejo številne okoliščine, ki so pomembne za življenjske izbire v odnosu do družine in zakonskega življenja. Na podlagi raziskave in njenih rezultatov predlagam možne smeri reševanja problemov, s katerimi se družina danes sooča in ki so se pokazali v raziskavi.

Družina je kot vrednota sprejeta in cenjena pri vseh generacijskih in drugih skupinah. Vsi o njej razmišljajo in večina opaza določene spremembe, ki jih doživlja. Zato je pomembno, da se o družini govori in piše ter da se v te razprave vključi vse generacije. S promocijo družine se bodo odprla nova vprašanja, razmišljanja in dimenzije, ki bodo mogoče družinsko življenje dvignila ne le kot vrednoto, ampak tudi kot izbiro.

Kljub temu da tradicionalna oblika družinskega življenja ostaja osrednja vrednota, je potrebno spregovoriti, pisati in promovirati tudi novodobne oblike družinskega življenja. V družbi potrebujemo namreč enakovreden prostor za nastajajoče, ljudem in za ljudi pomembne oblike družinskega življenja. Pri tem se nove oblike umeščajo ob in ne zoper tradicionalno obliko družinskega življenja.

Da bi se mladi lažje odločali za družino, jim je potrebno omogočiti pogoje za zagotovitev in dosego socialne varnosti. Večina pogojuje otroka z dobrim standardom, dokončanjem študija, s pridobitvijo stanovanja, kar je del socialne varnosti. Rezultati raziskave kažejo, da mladi potrebujejo hitrejše zaposlovanje mladih po končanju študija. Stabilna zaposlitev je prvi korak do ugodnih kreditov, ki jih mladi potrebujejo za nakupa nepremičnin in osnovanje lastne družine. K temu cilju bi pripomogli tudi naslednji ukrepi:

- * nujne vzpodbude delodajalcem za zaposlovanje staršev, še posebej mater po izteku starševskega dopusta,
- * vzpodbude delodajalcem za zaposlovanje staršev s skrajšanim delovnim časom,
- * neprofitna najemnina za mlade družine.

Odrasli otroci pozno zapuščajo domove svojih staršev. Odhod od doma se bo pospešil, ko bodo mladi dobili pogoje za stabilno zaposlitev, socialno varnost in vse druge pogoje, ki so pomembni pri odločanju za osnovanje lastne družine.

Iz rezultatov povzemam, da si večina (op. mlada in srednja generacija) želi spremembe v delitvi dela med ženskami in moškimi tako v starševskih kakor tudi v gospodinjskih obveznostih. In sicer tako, da bi bila delitev dela enakopravnejša in enakovrednejša. Delitev medsebojnega dela ostaja tema, ki še vedno potrebuje promocijo v smeri enakovrednejše delitve dela, saj se kaže, da je v in za vsakdanje življenje ljudi potrebna in pomembna.

Sogovorniki zelo jasno formulirajo željo po kakovosti življenja z družino in želijo takšne življenjske pogoje, ki bi jim to omogočali. Tu se kaže tudi vloga kakovostne zaposlitve, ki bo omogočala tako socialno varnost družine kakor tudi pogoje za kakovostno družinsko življenje staršev in otrok.

7. Literatura

1. Arliss, Laurie, Borisoff, Deborah (1993). *Women & Men Communicating*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
2. Asen, Eia (1998). *Družine*. Ljubljana: DZS, 1998.
3. Bajzek, Jože (1995). *Kriza in perspektiva evropske družine*. V: J. Ramovš (ured), Družina. Ljubljana: Inštitut A. Trstenjaka.
4. Bergant, Milica (1981). *Družina-zakon-ljubezen na razpotjih*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
5. Beck, Ulrich (2001). *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Kritika d.o.o., Ljubljana.
6. Beck - Gernsheim, Elizabeth (2002). *Reinventing the Family, In Search of New Lifestyles*. Cambridge: Polity.
7. Blumenthal, E. (1987). *To understand and be understood*. Oxford: Oneworld Publications.
8. Brajša, Pavao (1982). *Človek, spolnost, zakon*. Ljubljana: Delavska enotnost.
9. Brajša, Pavao (1995). *Se da živeti v dvoje?* Ljubljana: delavska enotnost.
10. Brody, L. (1996). *Gender emotion and Family*. Harword University Press, Cambridge, Masaachusetts and London.
11. Callinicas, A. (1989). *Against Postmodernism A Marxist critique*. Cambridge, Polity Press.
12. Cigale, Marija, et.al. (1992). *Ko odgrneš 7 tančic*. Ljubljana. Društvo Iniciativa.
13. Coltrane, Scott (1998). *Sociology of marriage and the family : gender, love, and property*. Chicago: Nelson-Hall. 1998.
14. Čačinovič - Voginčič, Gabi (1998). *Psihologija družine*. Ljubljana: Advance.
15. Černič - Istanič, Majda (1994). *Rodnost v Sloveniji*. Znanstveno publicistično središče, Ljubljana.
16. Černič - Istanič, Majda (1998). *Proces oblikovanja družine v Sloveniji*. Članek.
17. Černigoj - Sadar, Nevenka (1991). *Moški in ženske v prostem času*. Znanstveno publicistično središče. Ljubljana.
18. Černigoj - Sadar, Nevenka, (1991). *Možnosti za spremembo delitve dela med moškim in žensko*. V *Ženska – Politika – Družina*, Časopis za kritiko znanosti, Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.
19. Černigoj - Sadar, Nevenka (1996). *Kvaliteta življenja družin (raziskava)*. Fakulteta za

- družbene vede. Ljubljana.
20. Debenjak, Božidar (2006). *Partnerstvo in konsekvence*. V: Prava poroka. Ljubljana, 2006.
 21. De Vries, Sjef, Boukamp, Roel.(1995). *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.
 22. Drglin, Zalka (2003). *Rojstna hiša: kulturna anatomija otroka*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
 23. Ferligoj, Anuška, Nastran - Ule, Mirjana, Renner, Tanja (1990). *Ženska, zasebno, politično ali »ne vem, sem neoodločna«*. Znanstveno publicistično središče. Ljubljana.
 24. Flere, S. (1992). *Uvod v sociologijo*. Ljubljana.
 25. Gerič, Bpžena (2004). *Diplomsko delo: Ljubezen v postmodernih družbah*. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
 26. Gilbert, Lucia Albino (1993). *Two careers/One family*. London:Sage.
 27. Giddens, Anthony (1989, 1993). *Sociology*, second edition. Polity Press, Cambridge.
 28. Giddens, Anthony (1997). *Sociology Polity Press and Blackwell Publishers*. Cambridge. Oxford.
 29. Giddens, Anthony (2000). *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in etika v sodobnih družbah*. Založba /*Cf., Rdeča zbirka, Ljubljana.
 30. Goody, Jack (2003). *Evropska družina: zgodovinsko antropološki esej*. Ljubljana: Založba/*cf, 2003
 31. Gostečnik, Christian (2001). *Poskusiva znova*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
 32. Gostečnik, Christian (2003). *Srečal sem svojo družino II*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
 33. Glenn, Norval (1990). *Quantitative research on marital quality in the 1980s*. Journal of marriage and the family.
 34. Haim, Girott, G. (1970). *Starši in otroci*. CZ, Ljubljana.
 35. Haralambos, Michael, Holborn, Martin (1999). *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
 36. Iglič, Simona (2006). *Diplomsko delo: Dejavniki odločanja za starševstvo*. Ljubljana: FDV, 2006.
 37. Johnson, C. (1994). *Srečni v ljubezni*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
 38. Jogan, Maca (1978). *Sociologija reda*. Maribor: Založba obzorje.
 39. Jogan, Maca (1986). *Ženska, cerkev in družina*. Delavska enotnost, Ljubljana.
 40. Jogan, Maca (1990). *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: FDV.

41. Jogan, Maca (1983). *Odnosi med spoloma, partnerska skupnost, načrtovanje družina in (ne)religioznost – pojmovanja slovenskih srednješolcev*. FSPN.
42. Jogan, Maca (2004). *Slovenska (post)moderna družba in spolna neenakost*. Tip, št. 1–2. Ljubljana, str. 361–374.
43. Jones, C./Tapperman, L./Wilson, S. (1995). *The future of the family*. New Jersey: Practice Hall.
44. Kanduč, Zoran (2003). *Onkraj zločina in kazni*. Ljubljana: Študentska založba.
45. Kandč, Zoran (2006). *O družbeni pomembnosti zakonskega vparjanja, udomačevanja in podružinjanja*. V: Prava poroka. Ljubljana, 2006.
46. Kirk, Mary. (1999). *Dober zakon: pot do uspešnega zakona*. Ljubljana:DZS.
47. Košiček, Marjan. (1975). *Ljubezen in zakon-raj ali pekel*. Ljubljana - Zagreb: Tiskarna Ljudske pravljice.
48. Košiček, Marjan in Tea (1976). *Življenje v dvoje*. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
49. Košiček, Marjan in Tea (1978). *Ljubezen, spolnost, sreča*. Cankarjeva založba. Ljubljana
50. Košiček, Marjan in Tea (1980). *Starši – nestarši*. Cankarjeva založba. Ljubljana.
51. Kožuh Novak , M. (1995). *Zdravje otrok in mladih družin po poroki*. V Ramovš (ured.), Družina. Ljubljana: Inštitit Antona Trstenjaka.
52. Lash, Scott (1993): *Sociologija postmodernizma*. Ljubljana, Znanstveno in raziskovalno središče.
53. Lukas, Elizabeth (1993). *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva založba.
54. Lukas, Elizabeth. (1995). *Ljubezen in izgube*. V:J. Ramovš (ured.), Družina. Ljubljana: Inštitut A. Trstnjaka.
55. Lukman, Kristina (200). *Diplomsko delo: Intimnost, ljubezen in spolnost v (post)modernih družbah*. Ljubljana: FDV, 2003.
56. McKenry, Sh., Gergen, K.J. (1994). *Therapy as social construction*. London: Sage.
57. Mesec, Blaž. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
58. Moeller, Micjale Lukas (1995). *Resnica se začinja v dvoje*. Celje: Mohorjeva založba.
59. Musek, Janek (1982). *Osebnost*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
60. Musek, Janek (1995). *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
61. Musek, Janek (1997). *Psihologija. Človek in družbeno okolje*. Ljubljana: Educy.
62. Nastran - Ule, Mirjana (1988). *Mladina in ideologija*. Ljubljana:Delavska enotnost.
63. Nastran - Ule, Mirjana (1994). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

64. Nastran - Ule, Mirjana, Mihelj, V. (1995). Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana:DZS.
65. Nastran - Ule, Mirjana, Kuhar, Mojca (2003). *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: FDV.
66. Newman, David, Grauerholz, Elizabeth. (2002). *Sociology of families - second edition*.
67. Papalia, D., Wendoks Olds, S., Duskin-Feldman, R. (2003). *Otrokov svet. Otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Educy.
68. Rampre, I. (1994). *Za zdravo in srečno družino*. Ljubljana: Družina.
69. Rener, Tanja (1993). *Dekonstrukcija standardne teorije o novi podobi sociologije družine*. Teorija in praksa, 1.XXX, št. 1–2:109–113. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
70. Rener, Tanja, Potočnik, Vekoslav, Kozmik, Vera (1995) *Družine različne enakopravne*. Ljubljana:VITRUM.
71. Rener, Tanja (1996). *Mladina in družina – konceptualizacija razmerja mladina – družina*. Zbirka Juventa.
72. Rener, Tanja (2000). *Ranljivost, mladi in zasebno okolje*. Aristej, Maribor.
73. Rener, Tanja (2000). *Tranzicija in neenakost med spoloma*. Družboslovne razprave št 34–35.
74. Riley, Dave (1991). *Ali ima spol zgodovino*. V *Ženska – Politika – Družina*, str. 44–61, Časopis za kritiko znanosti, Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.
75. Ritzer, George (2000/2001). *Modern Sociological Theory*. (Posredovalna struktura integracije.) Sociološke teorije v 80.–90. letih.
76. Rojc, Emil (1991). *Teme iz sociologije vzgoje in izobraževanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta, 1991.
77. Ronner, Božena (2004). *Magistrsko delo: Druga modernizacija mladine in hierarhije med spoloma*. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
78. Satir, Virginia (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
79. Skynner, Robin, Cleese, John. (1994). *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
80. Shanley Mary, Debenjak Božidar, Kanduč Zoran, Keržan Dorijan, Klampfer Friderik, Pešin Peter, Kuhar Roman, Majerhold Katarina, Štrajn Darko, Vezjak Boris, Zaviršek Darja, Skubic Žnidaršič Viktorija. (2006). *Prava poroka. 12 razmišljanj o zakonski zvezi*. Ljubljana 2006.
81. Stanešič, Ines. (2005). *Diplomsko delo: Sociološki vidiki sklepanja zakonskih zvez v Sloveniji*.Ljubljana: FDV, 2005.
82. Stern, M., Bristow, S.(1998). *Ljubezen je pogum. Oživljanje čarobnosti življenja v*

- dvoje*. Ljubljana: Iskanja.
83. Stritih Bernard, Možina Miran (1995). *Sistemiški pogled na družino*. V: J. Ramovš (ured.), Družina. Ljubljana: Inštitut A. Trstenjaka.
84. Šadl, Zdenka (1997). *Spremembe emocionalnih stilov od industrijske moderne k visoki modernosti*. Časopis za kritiko znanosti, 25, 183, str. 161–175.
85. Šadl, Zdenka (2000). *Zadeve srca na prepihu tranzicije*. DR, XVI, 34–35:189–205.
86. Šadl, Zdenka (2000a). *Ljubezen v sociološki optiki*. Emzin: revija za kulturo, 10, 1-2, str. 61
87. Švab, Alenka (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
88. Švab, Alenka (1999). *Antony Giddens: Transformacija intimnosti: seksualnost, ljubezen in erotika v modernih družbah*. Teorija in praksa, let. 36, št. 5: 873-876.
89. Trstenjak, Anton (1994). *O družini – izbrana dela*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
90. Trstenjak, Anton (1986). *Ko bi še enkrat živel*. Celje: Mohorjeva družba.
91. Tyrell, Hartman (1998). *Ehe und Familie-Institutionalisierung und Deinstitutionalisierung*. V: K. Luschei idr., ur., Die«postmoderne« familie. Onstanz: Univ. Verl. Konstanz.
92. VST, veliki slovar tujk.
93. Weber, Max (1968–1974). *Essays in Sociology*. International Library of Sociology and Social reconstruction.
94. Zaviršek, Darja (1991). *O čem govorim, ko govorimo o spolu?*. Problemi – Eseji, letnik 29, št. 1, Ljubljana
95. Zaviršek, Darja (1994). *Ženske in duševno zdravje o novih kulturah skrbi*. Visoka šola za socialno delo. Ljubljana.
96. Zaviršek, Darja (2006) *Zakonska zveza in njene omejitve*. V: Prava poroka. Ljubljana, 2006.
97. Zavrl, Nataša (2002). *Proti kulturi/Nove družine – nove stare ideologije? / Rokovske študije*. Ljubljana: Študentska Organizacija Univerze v Ljubljani. Študentska založba, 2002.
98. Zavrl, Nataša (1999). *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1999.
99. Zidar, Marija (2003). *Nove-stare reprezentacije otrok in otroštva: dekonstrukcija »protektivnega« otroštva*. Teorija in praksa. Let.40, 2/2002, str. 357–374.

100. Žmuc-Tomori, Martina (1983). *Pot k odraslosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
101. Žmuc-Tomori, Martina (1996). *Knjiga o družini*: EWO.

8. POVZETEK

Z magistrsko nalogo: Odražanje procesov preoblikovanja družine v zavesti in vedenju ljudi različnih generacij, sem želela, podrobneje preučiti odnose do družine in družinskega življenja pri ljudeh različnih generacij.

V zavesti in vedenju ljudi različnih generacij se družina odraža kot vrednota, v kateri se vse začneja in h kateri se vedno znova vse vrača. Kot taka, v postmodernizmu, »konkurira« z drugimi vrednotami, ki so v času številnih možnosti in izbir ravno tako pomembne. Za posameznika je možnost izbiranja velika prednost, hkrati pa odgovornost. Kot vemo, visoko moderno ali pozno moderno zaznamuje reflektivnost, ki se nanaša na različne vidike družbenega življenja in na posameznika, ki ustvarja svojo življenjsko zgodbo, vezano na življenjski potek.

Družino je potrebno obravnavati z vidika povezanosti in prepletenosti družine in družbe oziroma situiranosti družine v družbo. Obstaja trditev, da je družina, najmanjša in osnovna celica družbe, v dokajšnji meri izgubila svoj pomen. Oblike življenjskih skupnosti so svobodne in odprte, vseeno pa bi lahko rekli, da je družina pogoj, možnost in zagotovilo za obstoj in reprodukcijo družbe. Družina doživlja številne spremembe, zato lahko govorimo o spreminjanju družine in družinskega življenja, ne moremo pa govoriti o krizi družine. V zadnjih nekaj desetletjih zaznavamo na področju družinskega življenja velike spremembe, ki jih znotraj koncepta nuklearne družine nismo niti opazili.

Raziskava je kvantitativna oziroma empirična in ugotavlja odražanje proces spreminjanja družine v zavesti in vedenju ljudi različnih generacij. Osnovno vodilo raziskovalne naloge je bilo ugotavljanje odnosa med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami.

- ***Odvisne spremenljivke*** so bile: odnos do odražanja procesov spreminjanja in preoblikovanja družine: deinstitucionalizacije, individualizacije, pluralizacije in delitve vlog med spoloma.
- ***Neodvisne spremenljivke*** pa so bile: spol, starost in izobrazba anketirancev in status poročen/ neporočen.

Zbiranje podatkov je potekalo z v naprej pripravljenim ***standardiziran vprašalnikom***, ki sem ga razdelila v naprej določenim ciljnim skupinam. Skupno sem anketirala 288 ljudi, ki so

pripadali različnim generacijam. Pripravljen je bil na podlagi strokovne literature in vsebin, ki so relevantne za raziskovanje. Zajemal je 26 vprašanj zaprtega tipa, tako da so posamezniki lahko izbirali med že podanimi odgovori.

Vprašanja so bila razdeljena na tri sklope, in sicer: *odnos do družine in zakonske zveze, odnos do vloge moškega in do vloge ženske, odnos do spreminjanja družine.*

Temeljna delovna hipoteza raziskovalnega dela je bila na področju družinskega življenja in odnosa do družine spoznati spremembe, ki se se kažejo v smeri deinstitutionalizacije, individualizacije, pluralizacije družinskega življenja in v delitvi vlog med spoloma. Predvidevala sem, da bo večina dobljenih rezultatov orientirana v smeri večje deinstitutionalizacije; individualizacije in pluralizacije družinskega življenja ter k spremembam v delitvah vlog med spoloma, pa tudi, da bo zaznavanje teh sprememb odvisno od spola, starosti in izobrazbe posameznikov različnih generacij.

Temeljni cilj naloge je bil podrobneje raziskati področje družinskega, zakonskega in starševskega življenja ter preveriti odnose različnih generacij do posameznih vprašanj, ki zadevajo odločitev za zakon in družino ter spremembe, ki jih družina doživlja. Koncept *deinstitutionalizacije* družine Tyrell (1988, v Ule, 2003) definira kot *proces zmanjševanja pomena zakona in družine kot institucije, nikakor pa ne kot izginjanje družine. Deinstitutionaliziranje* ni nekaj negativnega, kot se na prvi pogled zdi, temveč gre zgolj za zmanjšanje, zoženje institucionalnih funkcij družine, zato da bi se odprl prostor za *individualizacijo* življenjskih potekov v družini.

Poleg tega so bili **cilji** raziskovalnega dela tudi:

- spoznati odnos posameznikov različnih generacij do konceptov preoblikovanje sodobne družine, deinstitutionalizacije, individualizacije, pluralizacije ter preoblikovanja vlog;
- raziskati odnos posameznikov do družine, starševstva, zakonske oz. izvenzakonske zveze, ljubezni, izobraževanja in zaposlovanja itd.;
- znotraj posameznih sklopov spoznati tudi druga pomembna stališča: o delitvah vlog med spoloma v odnosu do družine in gospodinjstva, o odločitvah glede otroka, o vrednotah, ki so pomembne za zakonsko življenje;
- priti do rezultatov, ki bi bili relevantni tako za nadaljnje raziskovanje kakor tudi za izboljšanje socialne in družinske politike.

Raziskava, v katero so bili vključeni posamezniki, ki so se razlikovali po spolu, starosti in/ali po stopnji izobrazbe, je pokazala, da je njihov odnos do zakonske zveze in njenega pomena zelo različen. Tako moški kakor ženske so na vprašanje, kako se vidijo v prihodnosti, v velikem deležu odgovorili, da v zakonski zvezi. Tudi med različnimi generacijami ni prišlo do velikih razlik v odnosu do zakonske zveze. Ljudje v naši družbi dajejo prednost zakonskemu življenju. »Velika večina resnih partnerskih vezi je okronanih s poroko in se nadaljuje v obliki zakonskih in nato družinskih odnosov. V naši kulturi veljata zakon in sklenitev zakona za normalen in zaželen pojav, ki naj potrdi globlje vezi med partnerjema in ki naj jima omogoči, da oblikujeta družino. Za nekatere je zakon le formalnost, ki v življenju para nima velikega pomena, za druge je spet vrednota, ki je za življenje para, poleg ostalih stvari, tudi pomembna.

Odločanje za starševstvo je subjektivna odločitev posameznika ali para. Ne gre zanikati, da predvsem med mladimi obstaja velika negotovost in bojazen preživetja ali življenja na robu revščine. Odločanje za družino je ravno tako povezano z vprašanjem socialne varnosti družine. Država naj bi omogočala socialno varnost svojim državljanom, še posebej mladim, ki so na začetku partnerskega, zakonskega in družinskega življenja, zaposlitevene kariere itd. Država mora starševstvo priznati kot pomembno delo za skupno dobro, za zagotavljanje prihodnosti, razvoja. To pomeni, da mora dobiti starševstvo ustrezno družbeno ekonomsko vrednost. Ob tem ko so splošni družinski prejemki (otroški dodatek) in olajšave na razmeroma primerni ravni, je starševstvo na mnogih drugih ključnih področjih povsem neustrezno upoštevano, kar pomeni temu primerno slabši položaj staršev in s tem velike ovire pri odločanju za starševstvo. Glede na ugotovljene rezultate in razlike v odnosih do preoblikovanja družine in različnem odražanju teh sprememb v vedenju in zavesti ljudi različnih generacij, lahko govorimo ne le o razlikah, temveč o drugačnih vrednotah, ki jih imajo danes mladi ljudje. Dejansko gre za drugačno kulturo razmišljanja in vedenja, ki jo pogojujejo številne okoliščine, ki so pomembne za življenjske izbire v odnosu do družine in zakonskega življenja. Na podlagi raziskave in njenih rezultatov predlagam možne smeri reševanja problemov, s katerimi se družina danes sooča in ki so se pokazali v raziskavi.

Družina je kot vrednota sprejeta in cenjena pri vseh generacijskih in drugih skupinah. Vsi o njej razmišljajo in večina opaža določene spremembe, ki jih doživlja. Zato je pomembno, da se o družini govori in piše ter da se v te razprave vključi vse generacije. S promocijo družine se bodo odprla nova vprašanja, razmišljanja in dimenzije, ki bodo mogoče družinsko življenje dvignila ne le kot vrednoto, ampak tudi kot izbiro. Kljub temu da tradicionalna oblika

družinskega življenja ostaja osrednja vrednota, je potrebno spregovoriti, pisati in poudarjati tudi novodobne oblike družinskega življenja. V družbi potrebujemo namreč enakovreden prostor za nastajajoče, ljudem in za ljudi pomembne oblike družinskega življenja. Pri tem se nove oblike umeščajo ob in ne zoper tradicionalno obliko družinskega življenja. Da bi se mladi lažje odločali za družino, jim je potrebno omogočiti pogoje za zagotovitev in doseg socialne varnosti. Večina pogojuje otroka z dobrim standardom, dokončanjem študija, s pridobitvijo stanovanja, kar je del socialne varnosti. Rezultati raziskave kažejo, da mladi potrebujejo hitrejše zaposlovanje mladih po končanju študija. Stabilna zaposlitev je prvi korak do ugodnih kreditov, ki jih mladi potrebujejo za nakupa nepremičnin in osnivanje lastne družine. K temu cilju bi pripomogli tudi naslednji ukrepi:

- * nujne vzpodbude delodajalcem za zaposlovanje staršev, še posebej mater po izteku starševskega dopusta,
- * vzpodbude delodajalcem za zaposlovanje staršev s skrajšanim delovnim časom,
- *neprofitna najemina za mlade družine.

Odrasli otroci pozno zapuščajo domove svojih staršev. Odhod od doma se bo pospešil, ko bodo mladi dobili pogoje za stabilno zaposlitev, socialno varnost in vse druge pogoje, ki so pomembni pri odločanju za osnivanje lastne družine. Iz rezultatov povzemam, da si večina (op. mlada in srednja generacija) želi spremembe v delitvi dela med ženskami in moškimi tako v starševskih kakor tudi v gospodinjskih obveznostih. In sicer tako, da bi bila delitev dela enaopravnejša in enakovrednejša. Delitev medsebojnega dela ostaja tema, ki še vedno potrebuje promocijo v smeri enakovrednejše delitve dela, saj se kaže, da je v in za vsakdanje življenje ljudi potrebna in pomembna. Sogovorniki zelo jasno formulirajo željo po kakovosti življenja z družino in želijo takšne življenjske pogoje, ki bi jim to omogočali. Tu se kaže tudi vloga kakovostne zaposlitve, ki bo omogočala tako socialno varnost družine kakor tudi pogoje za kakovostno družinsko življenje staršev in otrok.

9. PRILOGE

9.1. Prikaz statistično nepomembnih rezultatov

9.1.1. HIPOTEZA 1

TRDITEV 7.1.: Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.

9.1.1.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

			7.1. Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.				skupaj
			1	2	3	4	
SPOL	1 (ženske)	število	32	35	39	37	143
		po spolu	22,4 %	24,5 %	27,3 %	25,9 %	100,0 %
	2 (moški)	število	22	51	44	28	145
		po spolu	15,2 %	35,2 %	30,3 %	19,3 %	100,0 %
skupaj		število	54	86	83	65	288
		po spolu	18,8 %	29,9 %	28,8 %	22,6 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 6,362(a)	s. p. = 3	p = ,095
-----------------------	-----------	----------

TRDITEV 7.3.: Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.

9.1.1.2. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

			7.3. Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, katerega zaenkrat raje posvečam sebi.				skupaj
			1	2	3	4	
SPOL	1 (ženske)	število	17	46	48	32	143
		po spolu	11,9 %	32,2 %	33,6 %	22,4 %	100,0 %
	2 (moški)	število	14	52	34	45	145
		po spolu	9,7 %	35,9 %	23,4 %	31,0 %	100,0 %
skupaj		število	31	98	82	77	288
		po spolu	10,8 %	34,0 %	28,5 %	26,7 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 5,229(a)	s. p. = 3	p = ,156
-----------------------	-----------	----------

TRDITEV 7.5.: Če je otrok manj jim lahko nudiš več kot če jih je več.

9.1.1.3. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam

		7.5. Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.				skupaj	
		1	2	3	4		
SPOL	1	število	34	53	37	19	143
		po spolu	23,8 %	37,1 %	25,9 %	13,3 %	100,0 %
	2	število	35	49	29	32	145
		po spolu	24,1 %	33,8 %	20,0 %	22,1 %	100,0 %
skupaj		število	69	102	66	51	288
		po spolu	24,0 %	35,4 %	22,9 %	17,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 4,441		s. p. = 3	p = ,218				

9.1.2. HIPOTEZA 2

9.1.2.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

			25. Ali odobravaš, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
SPOL	1	število	24	26	53	40	143
		po spolu	16,8 %	18,2 %	37,1 %	28,0 %	100,0 %
	2	število	21	36	46	42	145
		po spolu	14,5 %	24,8 %	31,7 %	29,0 %	100,0 %
skupaj		število	45	62	99	82	288
		po spolu	15,6 %	21,5 %	34,4 %	28,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 2,343			s. p. = 3		p = ,504		

9.1.2.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

			25. Ali odobravaš, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
Izobr.	1(OŠ, sred. š.)	število	8	15	65	47	135
		po izobrazbi	5,9 %	11,1 %	48,1 %	34,8 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	37	47	34	35	153
		po izobrazbi	24,2 %	30,7 %	22,2 %	22,9 %	100,0 %
skupaj		število	45	62	99	82	288
		po izobrazbi	15,6 %	21,5 %	34,4 %	28,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 45,722			s. p. = 3		p = ,000		

9.1.3. HIPOTEZA 3

TRDITEV 5: Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?

9.1.3.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - ne vem 2 - ne 3 - da

			5. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?			skupaj
			1	2	3	
starost	1 (10–30 let)	število	22	16	95	133
		po starost	16,5 %	12,0 %	71,4 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	41	22	44	107
		po starost	38,3 %	20,6 %	41,1 %	100,0 %
skupaj		število	63	38	139	240
		po starost	26,3 %	15,8 %	57,9 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 22,841		s. p. = 2	p = ,000			

9.1.3.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 1 - ne vem 2 - ne 3 - da

			5. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?			skupaj
			1	2	3	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	23	19	78	120
		po izobrazbi	19,2 %	15,8 %	65,0 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	40	19	61	120
		po izobrazbi	33,3 %	15,8 %	50,8 %	100,0 %
skupaj		število	63	38	139	240
		po izobrazbi	26,3 %	15,8 %	57,9 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 6,666		s. p. = 2	p = ,036			

TRDITEV 6.: Kdaj nameravaš imeti otroke?

9.1.3.3. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 4 - ko srečam pravega človeka
 3 - ko doštudiram, se zaposlim, si pridobim položaj v poklicu, priskrbim stanovanje
 2 - ko uresničim druge načrte (potovanja, naužitje svobode)
 1 - ne vem
 0 - brez odgovora

			6. Kdaj nameravaš imeti otroke?					skupaj
			0	1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	11	32	31	39	20	133
		po starosti	8,3 %	24,1 %	23,3 %	29,3 %	15,0 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	24	37	30	13	3	107
		po starosti	22,4 %	34,6 %	28,0 %	12,1 %	2,8 %	100,0 %
skupaj		število	35	69	61	52	23	240
		po starosti	14,6 %	28,8 %	25,4 %	21,7 %	9,6 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 28,288		s. p. = 4	p = ,000					

9.1.3.4. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

Legenda možnih odgovorov: 4 - ko srečam pravega človeka
 3 - ko doštudiram, se zaposlim, si pridobim položaj v poklicu, priskrbim stanovanje
 2 - ko uresničim druge načrte (potovanja, naužitje svobode)
 1 - ne vem
 0 - brez odgovora

			6. Kdaj nameravaš imeti otroke?					skupaj
			0	1	2	3	4	
izobrazba	1(OŠ, sred. š.)	število	15	38	32	19	16	120
		po izobrazbi	12,5 %	31,7 %	26,7 %	15,8 %	13,3 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	20	31	29	33	7	120
		po izobrazbi	16,7 %	25,8 %	24,2 %	27,5 %	5,8 %	100,0 %
skupaj		število	35	69	61	52	23	240
		po izobrazbi	14,6 %	28,8 %	25,4 %	21,7 %	9,6 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 8,863		s. p. = 4	p = ,065					

9.1.4. HIPOTEZA 4

TRDITEV 7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.

9.1.4.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	5	29	69	40	143
		po spolu	3,5 %	20,3 %	48,3 %	28,0 %	100,0 %
	2 (moški)	število	6	26	68	45	145
		po spolu	4,1 %	17,9 %	46,9 %	31,0 %	100,0 %
skupaj		število	11	55	137	85	288
		po spolu	3,8 %	19,1 %	47,6 %	29,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = ,542		s. p. = 3	p = ,910				

TRDITEV 7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših.

8.1.4.2. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so jih deležni pri starših				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	5	42	63	33	143
		po spolu	3,5 %	29,4 %	44,1 %	23,1 %	100,0 %
	2 (moški)	število	7	47	62	29	145
		po spolu	4,8 %	32,4 %	42,8 %	20,0 %	100,0 %
skupaj		število	12	89	125	62	288
		po spolu	4,2 %	30,9 %	43,4 %	21,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = ,866		s. p. = 3	p = ,834				

9.1.4.3. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1(OŠ, sred. š.)	število	6	39	64	26	135
		po izobrazbi	4,4 %	28,9 %	47,4 %	19,3 %	100,0 %
	2(viš., vis., univ.)	število	6	50	61	36	153
		po izobrazbi	3,9 %	32,7%	39,9 %	23,5 %	100,0 %
skupaj		število	12	89	125	62	288
		po izobrazbi	4,2 %	30,9 %	43,4 %	21,5 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 1,927		s. p. = 3	p =,588				

9.1.6. HIPOTEZA 6

TRDITEV 10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.

9.1.6.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	18	39	56	30	143
		po spolu	12,6 %	27,3 %	39,2 %	21,0 %	100,0 %
	2 (moški)	število	15	50	58	22	145
		po spolu	10,3 %	34,5 %	40,0 %	15,2 %	100,0 %
Skupaj		število	33	89	114	52	288
		po spolu	11,5 %	30,9 %	39,6 %	18,1 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 2,884			s. p. = 3		p = ,410		

TRDITEV 10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

9.1.6.2. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	40	39	41	23	143
		po spolu	28,0 %	27,3 %	28,7 %	16,1 %	100,0 %
	2 (moški)	število	41	41	48	15	145
		po spolu	28,3 %	28,3 %	33,1 %	10,3 %	100,0 %
skupaj		število	81	80	89	38	288
		po spolu	28,1 %	27,8 %	30,9 %	13,2 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 2,283			s. p. = 3		p = ,516		

9.1.7. HIPOTEZA 7

TRDITEV 20.: Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?

9.1.7.1. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno sen odobravam 4 - popolnoma ne odobravam**

			20. Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	43	48	32	20	143
		po spolu	30,1 %	33,6 %	22,4 %	14,0 %	100,0 %
	2 (moški)	število	45	51	33	16	145
		po spolu	31,0 %	35,2 %	22,8 %	11,0 %	100,0 %
skupaj		število	88	99	65	36	288
		po spolu	30,6 %	34,4 %	22,6 %	12,5 %	100,0 %

Hi-kvadrat = ,582	s. p. = 3	P = ,900
-------------------	-----------	----------

TRDITEV 23.: Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

8.1.7.2. Prikaz rezultatov po SPOLU

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam**

			23. Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
spol	1 (ženski)	število	20	28	53	42	143
		po spolu	14,0 %	19,6 %	37,1 %	29,4 %	100,0 %
	2 (moški)	število	17	40	55	33	145
		po spolu	11,7 %	27,6 %	37,9 %	22,8 %	100,0 %
skupaj		število	37	68	108	75	288
		po spolu	12,8 %	23,6 %	37,5 %	26,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 3,464	s. p. = 3	p = ,325
--------------------	-----------	----------

9.1.7.3. Prikaz rezultatov po STAROSTI

Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma odobravam 2 - delno odobravam
3 - delno ne odobravam 4 - popolnoma ne odobravam

			23. Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	18	32	55	28	133
		po starosti	13,5 %	24,1 %	41,4 %	21,1 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	19	35	27	26	107
		po starosti	17,8 %	32,7 %	25,2 %	24,3 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	0	1	26	21	48
		po starosti	,0 %	2,1 %	54,2 %	43,8 %	100,0 %
skupaj		število	37	68	108	75	288
		po starosti	12,8 %	23,6 %	37,5 %	26,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 36,960		s. p. = 3	p =,000				

9.1.8. HIPOTEZA 8

TRDITEV 7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, vojniški izpit, vpis na fakulteto ipd.).

9.1.8.1. Prikaz rezultatov po STAROSTI

**Legenda možnih odgovorov: 1-popolnoma se strinjam 2-delno se strinjam
3-delno se ne strinjam 4-popolnoma se ne strinjam**

			7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, vojniški izpit, vpis na fakulteto ipd.).				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	24	50	47	12	133
		po starosti	18,0 %	37,6 %	35,3 %	9,0 %	100,0 %
	2 (31–45 let)	število	13	48	32	14	107
		po starosti	12,1 %	44,9 %	29,9 %	13,1 %	100,0 %
	3 (nad 55 let)	število	8	23	15	2	48
		po starosti	16,7 %	47,9 %	31,3 %	4,2 %	100,0 %
skupaj		število	45	121	94	28	288
		po starosti	15,6 %	42,0 %	32,6 %	9,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 5,987			s. p. = 6		p = ,425		

9.1.8.2. Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			7.14. Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, vojniški izpit, vpis na fakulteto ipd.).				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	21	51	47	16	135
		po izobrazbi	15,6 %	37,8 %	34,8 %	11,9 %	100,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	24	70	47	12	153
		po izobrazbi	15,7 %	45,8 %	30,7 %	7,8 %	100,0 %
skupaj		število	45	121	94	28	288
		po izobrazbi	15,6 %	42,0 %	32,6 %	9,7 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 2,640			s. p. = 3		p = ,450		

TRDITEV 7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.).

9.1.8.3. Prikaz rezultatov po SAROSTI

**Legenda možnih odgovorov: 1 - popolnoma se strinjam 2 - delno se strinjam
3 - delno se ne strinjam 4 - popolnoma se ne strinjam**

			7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.).				skupaj
			1	2	3	4	
starost	1 (10–30 let)	število	9	36	56	32	133
		po starosti	6,8 %	27,1 %	42,1 %	24,1 %	100,0 %
2 (31–45 let)		število	8	30	38	31	107
		po starosti	7,5 %	28,0 %	35,5 %	29,0 %	100,0 %
3 (nad 55 let)		število	6	19	16	7	48
		po starosti	12,5 %	39,6 %	33,3 %	14,6 %	100,0 %
skupaj		število	23	85	110	70	288
		po starosti	8,0 %	29,5 %	38,2 %	24,3 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 7,364	s. p. = 6	p = ,288
--------------------	-----------	----------

9.2. Prikaz izračunov po IZOBRAZBI brez anketirancev tretje generacije

9.2.1. HIPOTEZA 1

TRDITEV 7.1.: Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.

TRDITEV 7.3.: Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.

TRDITEV 7.5.: Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.

TRDITEV 7.1.: Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Za otroka je potreben dober standard, zato ga raje ne bi imel.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	14	30	35	41	120
		po izobrazbi	11,7 %	25,0 %	29,2 %	34,2 %	100,0 %
		po trditvi	26,4 %	37,0 %	58,3 %	89,1 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	39	51	25	5	120
		po izobrazbi	32,5 %	42,5 %	20,8 %	4,2 %	100,0 %
		po trditvi	73,6 %	63,0 %	41,7 %	10,9 %	50,0 %
skupaj		število	53	81	60	46	240
		po izobrazbi	22,1 %	33,8 %	25,0 %	19,2 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 47,077		s. p. = 3	p = ,000				

TRDITEV 7.3.: Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	12	34	30	44	120
		po izobrazbi	10,0 %	28,3 %	25,0 %	36,7 %	100,0 %
		po trditvi	40,0 %	40,5 %	50,0 %	66,7 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	18	50	30	22	120
		po izobrazbi	15,0 %	41,7 %	25,0 %	18,3 %	100,0 %
		po trditvi	60,0 %	59,5 %	50,0 %	33,3 %	50,0 %
skupaj		število	30	84	60	66	240
		po izobrazbi	12,5 %	35,0 %	25,0 %	27,5 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 11,581	s. p. = 3	p = ,009
---------------------	-----------	----------

TRDITEV 7.5.: Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	24	39	29	28	120
		po izobrazbi	20,0 %	32,5 %	24,2 %	23,3 %	100,0 %
		po trditvi	35,3 %	44,8 %	63,0 %	71,8 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	Število	44	48	17	11	120
		po izobrazbi	36,7 %	40,0 %	14,2 %	9,2 %	100,0 %
		po trditvi	64,7 %	55,2 %	37,0 %	28,2 %	50,0 %
skupaj		Število	68	87	46	39	240
		po izobrazbi	28,3 %	36,3 %	19,2 %	16,3 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 17,354	s. p. = 3	p = ,001
---------------------	-----------	----------

9.2.2. HIPOTEZA 4

Trditev 7.10.: Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (oš., sred. š.)	število	8	35	52	25	120
		po izobrazbi	6,7 %	29,2 %	43,3 %	20,8 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	81,4 %	46,0 %	32,9 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	0	8	61	51	120
		po izobrazbi	,0 %	6,7 %	50,8 %	42,5 %	100,0 %
		po trditvi	,0 %	18,6 %	54,0 %	67,1 %	50,0 %
skupaj		število	8	43	113	76	240
		po izobrazbi	3,3 %	17,9 %	47,1 %	31,7 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 34,565		s. p. = 3	p = ,000				

9.2.3. HIPOTEZA 5

Trditev 12.1.: Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.

Trditev 12.2.: V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

Trditev 12.1.: Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba 1 (OŠ, sred. š.)	število		3	41	44	32	120
	po izobrazbi		2,5 %	34,2 %	36,7 %	26,7 %	100,0 %
	po trditvi		75,0 %	82,0 %	60,3 %	28,3 %	50,0 %
2 (viš., vis., univ.)	število		1	9	29	81	120
	po izobrazbi		,8 %	7,5 %	24,2 %	67,5 %	100,0 %
	po trditvi		25,0 %	18,0 %	39,7 %	71,7 %	50,0 %
skupaj	število		4	50	73	113	240
	po izobrazbi		1,7 %	20,8 %	30,4 %	47,1 %	100,0 %
	po trditvi		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 45,810		s. p. = 3	p = ,000				

Trditev 12.2.: V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	24	61	24	11	120
		po izobrazbi	20,0 %	50,8 %	20,0 %	9,2 %	100,0 %
		po trditvi	82,8 %	64,2 %	54,5 %	15,3 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	5	34	20	61	120
		po izobrazbi	4,2 %	28,3 %	16,7 %	50,8 %	100,0 %
		po trditvi	17,2 %	35,8 %	45,5 %	84,7 %	50,0 %
skupaj		število	29	95	44	72	240
		po izobrazbi	12,1 %	39,6 %	18,3 %	30,0 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat = 55,208	s. p. = 3	p = ,000
---------------------	-----------	----------

9.2.4. HIPOTEZA 6

Trditev 10.2.: S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.

Trditev 10.6.: Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

TRDITEV 10.2. S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	18	29	41	32	120
		po izobrazbi	15,0 %	24,2 %	34,2 %	26,7 %	100,0 %
		po trditvi	54,5 %	38,7 %	46,6 %	72,7 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	15	46	47	12	120
		po izobrazbi	12,5 %	38,3 %	39,2 %	10,0 %	100,0 %
		po trditvi	45,5 %	61,3 %	53,4 %	27,3 %	50,0 %
skupaj		število	33	75	88	44	240
		po izobrazbi	13,8 %	31,3 %	36,7 %	18,3 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0%	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 13,626			s. p. = 3		p =,003		

TRDITEV 10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	24	35	44	17	120
		po izobrazbi	20,0 %	29,2 %	36,7 %	14,2 %	100,0 %
		po trditvi	29,6 %	48,6 %	71,0 %	68,0 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	57	37	18	8	120
		po izobrazbi	47,5 %	30,8 %	15,0 %	6,7 %	100,0 %
		po trditvi	70,4 %	51,4 %	29,0 %	32,0 %	50,0 %
skupaj		število	81	72	62	25	240
		po izobrazbi	33,8 %	30,0 %	25,8 %	10,4 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Hi-kvadrat=27,643	s.p.= 3	p=,000
-------------------	---------	--------

9.2.4. HIPOTEZA 7

TRDITEV 20.: Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?

TRDITEV 21.: Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?

TRDITEV 22.: Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, ali pa tega ne odobravaš?

TRDITEV 23.: Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

TRDITEV 20.: Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	26	47	34	13	120
		po izobrazbi	21,7 %	39,2 %	28,3 %	10,8 %	100,0 %
		po trditvi	29,5 %	52,2 %	73,9 %	81,3 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	62	43	12	3	120
		po izobrazbi	51,7 %	35,8 %	10,0 %	2,5 %	100,0 %
		po trditvi	70,5 %	47,8 %	26,1 %	18,8 %	50,0 %
skupaj		število	88	90	46	16	240
		po izobrazbi	36,7 %	37,5 %	19,2 %	6,7 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 31,677			s. p. = 3		p =,000		

TRDITEV 21.: Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	15	37	36	32	120
		po izobrazbi	12,5 %	30,8 %	30,0 %	26,7 %	100,0 %
		po trditvi	36,6 %	48,1 %	46,2 %	72,7 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	26	40	42	12	120
		po izobrazbi	21,7 %	33,3 %	35,0 %	10,0 %	100,0 %
		po trditvi	63,4 %	51,9 %	53,8 %	27,3 %	50,0 %
skupaj		število	41	77	78	44	240
		po izobrazbi	17,1 %	32,1 %	32,5 %	18,3 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 12,621		s. p. = 3	p =,006				

TRDITEV 22.: Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, ali pa tega ne odobravaš?

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	3	24	57	36	120
		po izobrazbi	2,5 %	20,0 %	47,5 %	30,0 %	100,0 %
		po trditvi	17,6 %	42,1 %	53,3 %	61,0 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	14	33	50	23	120
		po izobrazbi	11,7 %	27,5 %	41,7 %	19,2 %	100,0 %
		po trditvi	82,4 %	57,9 %	46,7 %	39,0 %	50,0 %
skupaj		število	17	57	107	59	240
		po izobrazbi	7,1 %	23,8 %	44,6 %	24,6 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 11,861		s. p. = 3	p =,008				

TRDITEV 23.: Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	8	21	51	40	120
		po izobrazbi	6,7 %	17,5 %	42,5 %	33,3 %	100,0 %
		po trditvi	21,6 %	31,3 %	62,2 %	74,1 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	29	46	31	14	120
		po izobrazbi	24,2 %	38,3 %	25,8 %	11,7 %	100,0 %
		po trditvi	78,4 %	68,7 %	37,8 %	25,9 %	50,0 %
skupaj		število	37	67	82	54	240
		po izobrazbi	15,4 %	27,9 %	34,2 %	22,5 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 38,644		s. p. = 3	p = ,000				

9.2.5. HIPOTEZA 8

TRDITEV 7.15. Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.).

Prikaz rezultatov po IZOBRAZBI

			Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr. nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.).				skupaj
			1	2	3	4	
izobrazba	1 (OŠ, sred. š.)	število	12	45	43	20	120
		po izobrazbi	10,0 %	37,5 %	35,8 %	16,7 %	100,0 %
		po trditvi	70,6 %	68,2 %	45,7 %	31,7 %	50,0 %
	2 (viš., vis., univ.)	število	5	21	51	43	120
		po izobrazbi	4,2 %	17,5 %	42,5 %	35,8 %	100,0 %
		po trditvi	29,4 %	31,8 %	54,3 %	68,3 %	50,0 %
skupaj		število	17	66	94	63	240
		po izobrazbi	7,1 %	27,5 %	39,2 %	26,3 %	100,0 %
		po trditvi	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Hi-kvadrat = 20,687		s. p. = 3	p = ,000				

9.3. Vprašalnik o stališčih do družine

Spoštovani,

Sem absolventka podiplomskega študija smer Sociologija – socialno delo v skupnosti na Fakulteti za Družbene vede v Ljubljani. V okviru magistrske naloge z naslovom: *Odražanje konceptov spreminjanja družine v zavesti in vedenju ljudi različnih generacij* raziskujem odnos posameznikov različnih generacij do procesov v sodobni družini. Prosim Vas, da si vzamete nekaj časa in odgovorite na spodnja vprašanja.

Za sodelovanje in prijaznost se Vam najlepše zahvaljujem in Vas lepo pozdravljam.

Katarina Tomažič

Spol:

- 1 - ženski
- 2 - moški

Stanujoč:

- 1 - s starši v njihovem stanovanju/hiši /1
- 2 - v lastnem stanovanju/hiši, /2
- 3 - v najemu /3

Izobrazba:

- 1 - OŠ /1
- 2 - srednja šola /1
- 3 - višja šola /2
- 4 - univerzitetna /2
- 5 - magisterij, doktorat /2

Status:

- 1 - študent /1
- 2 - zaposlen /2
- 3 - brezposeln /3
- 4 - drugo /4

Zaposlen:

- 1 - določen čas /1
- 2 - nedoločen čas /2

1. ODNOS DO DRUŽINE in ZAKONSKE ZVEZE

1. Ali živiš v partnerskem razmerju?

- 1 - živim v zakonski skupnosti (z zakoncem, tudi če začasno živita ločeno) /1
- 2 - živim v zunajzakonski skupnosti (živim s stalnim partnerjem, a nisva poročena) /2
- 3 - imam stalnega partnerja, a ne živiva skupaj /3
- 4 - nimam stalnega partnerja /4
- 5 - sploh nimam partnerja /5

2. Ali imaš otroke?

- 1 - da /1
- 2 - ne /2

3. Koliko otrok imaš?

- 1 - nobenega /1
- 2 - enega /2
- 3 - dva /3
- 4 - tri /4

4. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti živel v ustaljenem partnerskem odnosu?

- 1 - da, poročen (v zakonski skupnosti) /4
- 2 - da, vendar se ne bom poročil (v zunajzakonski skupnosti) /3
- 3 - mislim, da v prihodnosti ne bom živel v ustaljenem partnerskem odnosu /2
- 4 - ne vem, kako bom v prihodnosti živel /1

5. Ali predvidevaš, da boš v prihodnosti imel otroke?

- 1 - da /3
- 2 - ne /2
- 3 - ne vem /1

6. Kdaj?

- 1 - ko doštudiram, se zaposlim, si pridobim položaj poklicu, priskrbim stanovanje /3
- 2 - ko srečam pravega človeka /4
- 3 - ko uresničim druge načrte (se naužijem svobode, potovanj ...) /2
- 4 - ne vem /1

7. V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami?

7.1. Za otroka je potreben dober standard.

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

7.2. Otrok *zapolni življenje* in vsak nov otrok pomeni novo in večje veselje v hiši.

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2

- 4 - sploh se ne strinjam /1
- 7.3. Skrb za otroka in njegov razvoj zahteva veliko časa, ki ga zaenkrat raje posvečam sebi.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.4. Za otroke se žrtvuje velik del življenja.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.5. Če je otrok manj, jim lahko nudiš več, kot če jih je več.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.6. Otrok zahteva veliko odgovornosti in časa.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.7. Otrok ti popolnoma spremeni življenje, jaz pa bi še naprej rad/-a živel/-a tako, kot živim sedaj.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.8. Če je več otrok v družini, je to dobro za družino in za otroke.
- 1 - popolnoma se strinjam /4
 2 - v glavnem se strinjam /3
 3 - v glavnem se ne strinjam /2
 4 - sploh se ne strinjam /1
- 7.9. Zaradi otrok se mora roditelj marsičemu odpovedati.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.10. Odhod otrok od doma je zelo zahteven korak, ki si ga mladi želijo predvsem zaradi večje svobode.
- 1 - popolnoma se strinjam /1
 2 - v glavnem se strinjam /2
 3 - v glavnem se ne strinjam /3
 4 - sploh se ne strinjam /4
- 7.11. Mladi neradi odhajajo na svoje, zaradi udobnosti, ki so je deležni pri starših.
- 1 - popolnoma se strinjam /4
 2 - v glavnem se strinjam /3
 3 - v glavnem se ne strinjam /2

- 4 - sploh se ne strinjam /1
- 7.12. *Odhod otrok od doma starši doživljajo kot bolečo izgubo.*
- 1 - popolnoma se strinjam /4
2 - v glavnem se strinjam /3
3 - v glavnem se ne strinjam /2
4 - sploh se ne strinjam /1

7.13. *Starši so pripravljeni marsikaj tolerirati, samo da otroci ostanejo dlje časa doma.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
2 - v glavnem se strinjam /2
3 - v glavnem se ne strinjam /3
4 - sploh se ne strinjam /4

7.14. *Naloga staršev je, da otrokom poleg vzgoje omogočijo tudi izobraževanje in udeležbo pri vseh ostalih pomembnih dogodkih (npr. maturantski ples in izlet, vozniški izpit, vpis na fakulteto ipd.).*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
2 - v glavnem se strinjam /2
3 - v glavnem se ne strinjam /3
4 - sploh se ne strinjam /4

7.15. *Naloga staršev je, da otroku pomagajo na poti k osamosvojitvi (npr nakup stanovanja, najem kredita, pomoč pri iskanju službe itd.).*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
2 - v glavnem se strinjam /2
3 - v glavnem se ne strinjam /3
4 - sploh se ne strinjam /4

7.16. *Zaradi velikih odgovornosti in dolžnosti, ki jih imajo starši do otrok, je najlažje, če imajo le enega otroka.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
2 - v glavnem se strinjam /2
3 - v glavnem se ne strinjam /3
4 - sploh se ne strinjam /4

8. Pri kateri starosti je, po tvojem mnenju, zaželeno, da se bi moški in ženske odločili za osnovanje družine (prvega otroka)?

8.1. ŽENSKE

- 1 - pred 20. letom
2 - med 20. in 25. letom starosti
3 - med 25. in 30. letom
4 - po 30. letu starosti
5 - kadarkoli
6 - se ne morem opredeliti

8.2. MOŠKI

- 1 - pred 20. letom
2 - med 20. in 25. letom starosti
3 - med 25. in 30. letom
4 - po 30. letu starosti
5 - kadarkoli
6 - se ne morem opredeliti

9. V kolikšni meri se strinjaš s spodaj navedenimi trditvami o razlogih za poroko:

9.1. *Ljudje se največkrat poročijo zaradi materialnega interesa (stanovanje, stroški itd.)*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

9.2. *Ljudje se običajno poročajo zato, ker pričakujejo otroka.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

9.3. *Ljudje se poročajo, ker si poroke želijo, zaradi ljubezni.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

9.4. *Ljudje se poročajo, ker si tega želijo njihovi starši.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

9.5. *Ljudje se poročajo, ker se bojijo obrekovanja zaradi »življenja na koruzi«.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

10. V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami, o spremembah, ki jih prinese zakonsko življenje.?

10.1. *Ko je človek poročen, je finančno bolj varen in stroški se zmanjšajo (se razdelijo na dva).*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

10.2. *S poroko oseba izgubi svojo svobodo in se mora stalno prilagajati partnerju.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3

4 - sploh se ne strinjam /4

10.3. Skrb za otroke in gospodinjstvo se med partnerjema porazdeli, zato ima vsak od zakoncev več časa zase.

1 - popolnoma se strinjam /4

2 - v glavnem se strinjam /3

3 - v glavnem se ne strinjam /2

4 - sploh se ne strinjam /1

10.4. Partnerja sta pred zakonom v enakovrednem položaju.

1 - popolnoma se strinjam /4

2 - v glavnem se strinjam /3

3 - v glavnem se ne strinjam /2

4 - sploh se ne strinjam /1

10.5. S poroko postane odnos med partnerjema trdnejši in boljši.

1 - popolnoma se strinjam /4

2 - v glavnem se strinjam /3

3 - v glavnem se ne strinjam /2

4 - sploh se ne strinjam /1

10.6. Poroka je zgolj formalnost, ki ne vpliva na odnos ali kakovost življenja.

1 - popolnoma se strinjam /1

2 - v glavnem se strinjam /2

3 - v glavnem se ne strinjam /3

4 - sploh se ne strinjam /4

10.7. S sklenitvijo zakonske zveze se med partnerjema veliko spremeni.

1 - popolnoma se strinjam /1

2 - v glavnem se strinjam /2

3 - v glavnem se ne strinjam /3

4 - sploh se ne strinjam /4

2. ODNOS DO VLOGE MOŠKEGA IN DO VLOGE ŽENSKE

11. V kolikšni meri se strinjaš s spodaj navedenimi trditvami, ki zadevajo skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo.

11.1. Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila pretežno odgovornost moškega.

1 - popolnoma se strinjam /1

2 - v glavnem se strinjam /2

3 - v glavnem se ne strinjam /3

4 - sploh se ne strinjam /4

11.2. *Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila pretežno ženska skrb.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

11.3. *Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila enakomerno porazdeljena med partnerjema.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

11.4. *Skrb za vzgojo otrok in gospodinjstvo naj bi bila tudi skrb starih staršev in širše družine.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

12. V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami o delitvi dela med partnerjema?

12.1. *Če oba partnerja delata polni delovni čas, naj bo gospodinjsko delo in skrb za otroke vendarle predvsem odgovornost ženske.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

12.2. *V vsakdanjem življenju naj si partnerja delita obveznosti starševstva, ženska pa naj bi ostala odgovorna za gospodinjsko delo.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

12.3. *Partnerja naj si delita vloge, oba naj bi bila, poleg svoje zaposlitve, aktivno vpletena v gospodinjsko delo in družinsko življenje.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

12.4. *Za družino in gosp. naj bi skrbela bolj žena/mama, ob pomoči starih staršev.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

12.5. *Za družino in gosp. naj bi skrbel bolj mož/oče, ob pomoči starih staršev..*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

13. V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami o delitvi vlog v tvoji družini:

13.1. *V moji družini skrbi/je skrbela za družino in gospodinjstvo bolj mama kot oče.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

13.2. *Za družino in gospodinjstvo skrbita/sta skrbela enako mama in oče.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

13.3. *Za družino in gosp. skrbi/je bolj skrbela bolj mama s pomočjo starih staršev*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

13.4. *Za družino in gosp. skrbi/je bolj skrbel oče, pomagali pa so mu stari starši.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

14. *Za vzgojo, nego in skrb za otroka naj bi skrbela oba izmed staršev, zato, da bi se lahko oba zaposlila.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

15. *»Današnji« očetje so veliko bolj prisotni v družinskem življenju, kot pa so bili njihovi očetje.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

16. *Vključenost obeh staršev v vzgojo, nego in skrb za otroke je pomembna zaradi osebnostnega razvoja otroka.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

17. *Očetje bi s sodelovanjem pri gospodinskih opravilih razbremenili matere in s tem vplivali na kakovost družinske zveze in bili dober zgled otrokom.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

3. ODNOS DO SPREMINJANJA DRUŽINE

18. *Narava družine in družinskih odnosov se je zelo spremenila, v primerjavi z družino, v kateri sem sam odraščal.*

- 1 - popolnoma se strinjam /4
- 2 - v glavnem se strinjam /3
- 3 - v glavnem se ne strinjam /2
- 4 - sploh se ne strinjam /1

19. *Družina in zakon danes izgubljata na pomenu.*

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

20. *Ali odobravaš, da danes partnerji lahkotneje vstopajo in sklepajo nove partnerske in družinske skupnosti, če se stara skupnost razdre (smrt, ločitev ipd.), ali pa tega ne odobravaš ?*

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

21. *Ali odobravaš, da danes ni več pomembno biološko starševstvo, ampak kdo v resnici živi in skrbi za otroka?*

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

22. Ali odobravaš, da je danes vedno več enoroditeljskih družin, ali pa tega ne odobravaš?

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

23. Ali odobravaš, da se danes partnerja, vse pogosteje, zavestno odločita, da ne bosta imela otrok, ali pa tega ne odobravaš?

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

24. Ali odobravaš, da želja po družini in življenja v družini z otroki upadata, ali pa tega ne odobravaš?

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

25. Ali odobravaš, da se danes mladi (obeh spolov) raje odločajo za kariero kot pa za družino, ali pa tega ne odobravaš?

- 1 - popolnoma odobravam /1
- 2 - v glavnem odobravam /2
- 3 - v glavnem ne odobravam /3
- 4 - sploh ne odobravam /4

26. Ali se strinjaš, da starševstvo postaja vse bolj odgovorna naloga, zaradi česar se ljudje težko odločajo za otroke?

- 1 - popolnoma se strinjam /1
- 2 - v glavnem se strinjam /2
- 3 - v glavnem se ne strinjam /3
- 4 - sploh se ne strinjam /4

Ali je izpolnjevanje tega vprašalnika vplivalo na vaše razmišljanje o vprašanih, ki jih vključuje?

- 1 - da, spomnil sem se zadev, na katere doslej nisem pomislil /1
- 2 - da, pod vplivom vprašanj sem spremenil svoje dosedanje mnenje /2
- 3 - ni vplival, izrazil sem samo svoje mnenje /3
- 4 - nisem mogel izraziti svojega pravega mnenja /4

Kašen se vam zdi ta vprašalnik in kako bi ga ocenil?

- 1 - slab
- 2 - še kar
- 3 - dober
- 4 - prav dober
- 5 - odličen

Hvala.

